

- Het stapelgedrag van HBO-ers -

Een onderzoek naar de omvang en de motivatie
van HBO-diplomastapelaars

Renze Kolster
Universiteit Twente

- Het stapelgedrag van HBO-ers -

Een onderzoek naar de omvang en de motivatie
van HBO-diplomastapelaars

Naam student:	Renze Kolster
Studentnummer:	s0127485
Faculteit:	Management en Bestuur
Studierichting:	Public Administration (track public governance)
Begeleiders:	Prof. dr. J.J. Vossensteyn (1 ^e) & Dr. H.F. de Boer (2 ^e)
Vakgroep:	Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS)
Universiteit:	Universiteit Twente
Datum:	30 november 2007
Titel:	Het stapelgedrag van HBO-ers; een onderzoek naar de omvang en motivatie van HBO-diplomastapelaars

Voorwoord

Toen na anderhalf jaar studeren voor de master Public Administration de tijd was aangekomen om een scriptie te schrijven was de keuze voor een onderwerp snel gemaakt. Ik zou gaan onderzoeken met welke motivatie afgestudeerde HBO-ers gaan studeren aan een universiteit. In soms wat ongenueanceerde discussies met medestudenten was dit onderwerp meerdere malen ter sprake gekomen. De indruk bestond dat er een verschil in motivatie van studenten uit verschillende studierichtingen zou zijn. Het bleef alleen bij wilde ideeën en theorieën, uiteraard zonder de nodige wetenschappelijke onderbouwing. Kortom genoeg reden voor mij om dit interessante onderwerp te gebruiken voor mijn scriptie om de mastergraad te behalen.

Zeggen dat je iets gaat doen is makkelijker dan het ook daadwerkelijk te doen. In de discussies is wel eens gesuggereerd dat een studiepunt gehaald op het HBO een ander studiepunt is dan een studiepunt gehaald op het WO. Hetzelfde geldt ook voor het schrijven van een scriptie. Ten eerste hoeft het niet binnen een bedrijf of organisatie te gebeuren en ten tweede is er geen vaste einddatum. Het komt dus neer op discipline en wil. Hoewel ik beide eigenschappen wel in enige mate bezit, heeft dit onderzoek wel wat langer geduurd dan ik in eerste instantie voor ogen had. Toch blijft afstuderen een speciale bezigheid. Voor mij is het een afsluiting van twee mooie jaren waarin er naaste veel kennis te hebben op gedaan toch ook genoeg ruimte is geweest voor - de ook belangrijke - sociale activiteiten.

Ondanks de langere periode die ik voor het schrijven van deze scriptie heb uitgetrokken hoop ik in deze scriptie antwoord te geven op de onderzoeksvragen. Natuurlijk heb ik dit resultaat niet alleen bereikt. Sterker nog er zijn veel mensen die op enig manier hebben bijgedragen aan dit onderzoek. Een dankwoord is voor deze personen op zijn plaats.

Daarom wil ik ten eerste mijn begeleiders, Hans Vossensteyn en Harry de Boer bedanken voor de prettige samenwerking, constructieve feedback en altijd fijne sfeer. Ten tweede wil ik de mensen bedanken die geholpen hebben met het vinden en het verkrijgen van de benodigde gegevens. In het bijzonder wil ik hiervoor bedanken Mariska Giesen, Henk Bönhke, Bastiaan van der Wulp, Elize Diepman, Leonie Brands en Harry van der Kaap. Tot slot rest mij nog de mensen te bedanken die op een andere -maar niet minder waardevolle- manier hebben bijgedragen aan mijn afstuderen. Dit zijn in willekeurige volgorde: de deelnemers van de focus- en pilot groepen, mijn collega's van het Admission Office en de Centrale Studenten Administratie, Bram ter Beek, Anne van Ewijk, Mortitz Gloerich, Tom Jurriaans, Peter Vanberkel en uiteraard mijn ouders, broer en zusje.

Nogmaals bedankt!

Enschede, november 2007

Renze Kolster

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	6
HOOFDSTUK 1: INLEIDING	10
1.1 AANLEIDINGEN EN DOELSTELLINGEN	10
1.2 PROBLEEMSTELLING	11
1.3 ONDERZOEKSVRAGEN	12
1.4 WETENSCHAPPELIJKE- EN PRAKTISCHE RELEVANTIE	12
1.5 HOOFDSTUKINDELING / LEESWIJZER	13
HOOFDSTUK 2: THEORIE	15
2.1 THEORETISCHE MODELLEN	15
2.2 THEORETISCHE REDENERING EN VERWACHTING	17
2.3 THEORETISCH MODEL VOOR DEZE STUDIE	18
2.4 ACHTERGROND- EN CONTROLE VARIABELEN	20
HOOFDSTUK 3: ONDERZOEKSSTRATEGIE & METHODOLOGIE	21
3.1 METHODOLOGISCHE GRONDSLAG EN GEBRUIKTE ANALYSES	21
3.2 EMPIRISCHE DATA OVER DE LANDELIJKE DOORSTROOM	21
3.3 EMPIRISCHE DATA OVER DE MOTIVATIE VAN HBO-DIPLOMASTAPELAARS	22
3.4 DEFINITIES EN OPERATIONALISATIES	24
HOOFDSTUK 4: LANDELIJKE DOORSTROOMDATA	26
4.1 DE GEGEVENS	26
4.2 DE LANDELIJKE DOORSTROOMDATA	28
4.3 OPBOUW VAN DE DOORSTROOM	30
4.4 CONCLUSIE	33
HOOFDSTUK 5: ACHTERGROND EN MOTIVATIE VAN HBO-DIPLOMASTAPELAARS	35
5.1 THEORETISCH VERWACHTING	35
5.2 BEELD OP GROND VAN DE ACHTERGROND- EN CONTROLEVARIABELEN	36
5.3 HET THEORETISCH MODEL GETOETST	44
5.4 UITKOMSTEN VAN DE THEORETISCHE VERWACHTING	48
5.5 CONCLUSIE	50
HOOFDSTUK 6: VERSCHIL IN MOTIVATIE TUSSEN HBO-DIPLOMASTAPELAARS	52
6.1 BEELD OP GROND VAN DE DE ACHTERGROND- EN CONTROLEVARIABELEN	52
6.2 THEORETISCH MODEL	55
6.3 CONCLUSIE	56
HOOFDSTUK 7: CONCLUSIE	57
7.1 DE ONDERZOEKSVRAGEN	57
7.2 VERBAND TUSSEN DE UITKOMSTEN VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN	61
7.3 RELEVANTIE VOOR DE WETENSCHAP EN DE (BELEIDS)PRAKTIJK	63
7.4 BESCHOUWING	65
ENGLISH SUMMARY	67
BIJLAGE	72

Inhoudsopgave tabellen en figuren

TABEL 4.1: UITSTROOMGEGEVENS HBO	29
TABEL 4.2: INSTROOMGEGEVENS WO	29
TABEL 4.3: DOORSTROOM PER HBO-SECTOR GEHAALD UIT DE UITSTROOMGEGEVENS	31
TABEL 5.1: DE HOOGST GENOTEN OPLEIDING OUDERS VAN HBO-DIPLOMASTAPELAARS	37
TABEL 5.2: DE HOGESCHOOL VAN WAARUIT DE HBO-DIPLOMASTAPELAARS ZIJN DOORGESTROOMD.....	38
TABEL 5.3: STUDIEJAAR WAARIN DE HBO-DIPLOMASTAPELAARS WISTEN DAT ZE WILDEN DOORSTROMEN	38
TABEL 5.4: STUDIEJAAR WAARIN DE HBO-DIPLOMASTAPELAARS ZIJN GAAN ZOEKEN NAAR INFORMATIE MASTEROPLEIDINGEN ..	39
TABEL 5.5: DOOR DE HBO-DIPLOMASTAPELAARS OVERWOGEN UNIVERSITEITEN	40
TABEL 5.6: DOOR DE HBO-DIPLOMASTAPELAARS OVERWOGEN HOGESCHOLEN	40
TABEL 5.7: AANTAL OVERWOGEN UNIVERSITEITEN	41
TABEL 5.8: RAPPORTCIJFER HUIDIGE (PRE)MASTER EN VORIGE HBO-OPLEIDING	41
TABEL 5.9: MOGELIJKE BELEMMERINGEN BIJ KEUZE MASTEROPLEIDING	42
TABEL 5.10: MANIER VAN FINANCIEREN (PRE)MASTER.....	43
TABEL 5.11: GESCHATTE BRUTO MAANDSALARIS NA HBO EN WO	44
TABEL 5.12: TABEL UITKOMSTEN THEORETISCH MODEL MOTIVATIEFACTOREN	45
TABEL 5.13: ROTATED COMPONENT MATRIX VAN DE MOTIVATIEFACTOREN	47
TABEL 5.14: GEMIDDELDE TOTAAL SCORES CONCEPTEN	49
TABEL 6.1: HOOGSTE GENOTEN OPLEIDING OUDERS VAN HBO-DIPLOMASTAPELAARS , NAAR WETENSCHAP	53
TABEL 6.2: RAPPORTCIJFER HUIDIGE (PRE)MASTER EN VORIGE HBO-OPLEIDING, NAAR WETENSCHAP	53
TABEL 6.3: GESCHATTE BRUTO MAANDSALARIS NA HBO EN WO, NAAR WETENSCHAP	54
TABEL 6.4: GEMIDDELDE TOTAAL SCORES CONCEPTEN, NAAR WETENSCHAPPELIJKE DISCIPLINE	55
FIGUUR 4.1: INSTROOM IN HET WO OVER MEERDERE JAREN	30
FIGUUR 4.2: PERCENTUELE DOORSTROOM PER HBO-SECTOR, GEHAALD UIT DE UITSTROOMGEGEVENS	31
FIGUUR 4.3: RELATIEVE DOORSTROOM PER HBO-SECTOR, GEHAALD UIT DE UITSTROOMGEGEVENS.....	32
FIGUUR 4.4: VERGELIJKING TRENDS UITSTROOM- EN INSTROOMGEGEVENS.....	34

Samenvatting

Na het afstuderen van het HBO hebben de studenten verschillende mogelijkheden. De keuzes bestaan door de regel uit aan het werk gaan, reizen of verder studeren. Op de laatste keuze is in dit onderzoek ingegaan. Meer specifiek gaat deze scriptie over de HBO-ers die een masteropleiding in het WO gaan volgen. Dit worden de HBO-diplomastapelaars genoemd.

De probleemstelling die centraal staat is: "in welke mate en waarom gaan HBO-bachelor studenten verder studeren aan een masteropleiding in het Wetenschappelijk onderwijs?". Hieruit zijn drie onderzoeksvragen (en vijf deelvragen) voortgekomen: (1) Hoeveel HBO-diplomastapelaars zijn er in de periode 1995 tot 2004 geweest en is deze groep in deze periode toegenomen?; (2) wat motiveert -en in welke mate- afgestudeerde HBO-studenten om na het behalen van een HBO-bachelordiploma te kiezen voor doorstroming naar een WO-master? en (3) is er een verschil in de motivatie van studenten die kiezen voor een WO-master in de sociale wetenschappen (Gamma) en de studenten die kiezen voor een WO-master in de technische wetenschappen (Bèta)? Voor dit onderwerp is gekozen omdat de verwachting was dat het fenomeen van HBO-diplomastapelaars de afgelopen jaren steeds gebruikelijker is geworden. Ook vanuit een meer wetenschappelijk perspectief is het interessant om te bekijken omdat bestaande onderzoeken naar studiekeuzegedrag van studenten zich met name richt op eerstejaars studenten.

Om de onderzoeksvragen onderzoekbaar te maken is er een analyse gemaakt van de bestaande theoretische kaders voor het analyseren van studiekeuzegedrag. Uit deze analyse is naar voren gekomen dat er drie verschillende modellen gebruikt worden om naar studiekeuzegedrag te kijken. Deze modellen kennen verschillende theoretische perspectieven waarmee ze het gedrag proberen te verklaren. De te onderscheiden perspectieven zijn de economische en de sociologische. Hieruit zijn drie modellen ontstaan, namelijk het economische (met een basis in rational choice theorie), het sociologische (op grond van de social attainment modellen) en het gecombineerde model (die beide voorgaande modellen combineren). De verwachting is dat het economische model de motivatie van HBO-diplomastapelaars het beste verklaart, omdat de stapelaars al minimaal vier jaar ervaring hebben in het hoger onderwijs, rationeel keuzes kunnen maken, minder onzekerheid hebben en grotendeels al voorzien zijn in hun intrinsieke behoefte. Om deze verwachting te toetsen is een model samengesteld die bestaat uit motivatiefactoren uit de drie theoretische modellen. Om het verschil tussen de motivatiefactoren te duiden is er een onderscheid gemaakt tussen intrinsieke- en extrinsieke motivatiefactoren.

Dit onderzoek is met name praktisch georiënteerd. Het verzamelen van empirische gegevens is gebeurd aan de hand van kwalitatieve en kwantitatieve methoden. De analyse- eenheid zijn de HBO-diplomastapelaars en de waarnemingseenheid zijn de HBO-diplomastapelaars die in het collegejaar 2006-2007 aan de Universiteit Twente een (pre)master volgden. Om de analyse- eenheid en de waarnemingseenheid te onderzoeken is respectievelijk gebruikt gemaakt van landelijke doorstroomdata en zijn er enquêtes afgenomen. Er is op twee manieren gekeken naar de omvang van de HBO-diplomastapelaars. Ten eerst zijn dit de

uitstroomgegevens (dus uitstroom van het HBO naar WO) en (ter vergelijking gebruikt) de instroomgegevens (dus de instroom van HBO-ers in het WO). Voor het afnemen van de enquête is aangesloten bij een onderzoek van de Universiteit Twente (uitgevoerd door Newcom, 2007) naar de zij-instroom in de masters. Voorgaande aan het definitief maken en afnemen van de enquête is de inhoud (zowel het praktische als theoretische gedeelte) besproken en getest door een focus- en pilot groep.

Om de eerste onderzoeksvraag te beantwoorden is eerst de doorstroomdata nader onderzocht. Hieruit bleek dat beide bronnen (de uitstroom- en instroomgegevens) niet één op één vergelijkbaar zijn. Oorzaak hiervoor zijn een drietal factoren: (1) onzekerheid over de data van recentere collegejaren, doordat ze nog aan veranderingen onderhevig zijn, (2) verschil in definitie van HBO-diplomastapelaars en (3) het al dat niet meenemen van bijvakkers in de doorstroomgegevens. De definitie van HBO-diplomastapelaars zoals deze voor de uitstroomgegevens is gehanteerd is tevens gehanteerd voor dit onderzoek. De belangrijkste toevoeging is dat HBO-ers maximaal twee jaar na afstuderen moeten doorstromen naar het WO, om gezien te worden als HBO-diplomastapelaar. Zowel de uitstroom- als de instroomgegevens laten zien dat het aantal HBO-diplomastapelaars sinds 1995 tot 2004 zijn toegenomen. In absolute aantallen is het in deze periode bijna een verdubbeling. Relatief gezien, dus het aantal doorstromers ten opzichte van het aantal afgestudeerden, is de toename minder spectaculair (van 6,9% naar 11,9%). Vanaf 2003 lijkt het aantal doorstromers iets af te nemen. Hoewel het nog te vroeg is om hier iets met zekerheid over te zeggen is wel waar te nemen dat de invoering van het BaMa-systeem in 2002 weinig invloed heeft gehad op het aantal diplomastapelaars. De opbouw van de doorstroom laat zien dat doorstromers uit de economische HBO-sector (HEO) het meest bijdraagt aan het totale aantal stapelaars. Een goede tweede, dat samen met het HEO zo'n twee-derde van de doorstroom verzorgen, zijn de studenten die doorstromen vanuit de technische en natuurkundige HBO-sector (HTNO). Ook relatief gezien komen uit deze twee sectoren de meeste doorstromers. Ondervonden is dat de HBO-ers vaak doorstromen naar een aansluitende WO-opleiding. Dit is logisch want om een opleiding op het WO te volgen is vaak een gerelateerde vooropleiding vereist.

In hoofdstuk vijf is ingegaan op de tweede onderzoeksvraag, namelijk de motivatie van HBO-diplomastapelaars. Tevens is in dit hoofdstuk gekeken naar de achtergrond van de diplomastapelaars. Een groot deel van de ouders van de respondenten hebben een achtergrond in het HBO (39%). Hiernaast is van veel ouders de hoogst afgeronde opleiding MBO (30%). Een kleiner deel heeft als hoogst afgeronde opleiding WO (11%). Het overige deel heeft als hoogst genoten opleiding, MAVO / VMBO, LBO / VBO of HAVO / VWO. Veel respondenten hebben hun HBO-opleiding gevolgd op één van de Saxion hogescholen. Dit betekent dat, zoals verwacht, veel respondenten afkomstig zijn uit Oost-Nederland. Een groot deel van de respondenten heeft in de laatste fase (derde of vierde jaar) van hun vorige studie er voor gekozen om door te stromen. Desalniettemin heeft bijna 10% deze keuze al gemaakt voordat ze überhaupt zijn begonnen met studeren op het HBO. Weinig respondenten hebben een HBO-master overwogen. Het rapportcijfer dat de respondenten geven aan hun vorige opleiding en hun huidige (pre)master verschilt significant (6.8 tegenover 7.25). Tot slot van de achtergrond- en controlevariabelen is het interessant om te

noemen dat de respondenten er qua bruto maandsalaris significant op vooruit denken te gaan door het volgen van een masteropleiding.

Vervolgens is er gekeken naar de uitkomsten op het opgestelde theoretische model. Het model bestaat uit 23 motivatiefactoren waarbij de respondenten gevraagd is ze te waarderen op mate van belangrijkheid. Uit het model blijkt dat de (intrinsieke) motivatiefactoren die te maken hebben met het opdoen van kennis, belangrijk tot zeer belangrijk scoren. Ook de extrinsieke motivatiefactoren, dit zijn de factoren die te maken hebben met een toekomstige hoger salaris, betere baan en meer status, scoren hoog op de schaal belangrijk. Minder belangrijk worden de motivatiefactoren geacht die te maken hebben met het uitstellen om aan het werk te gaan. Opvallend is wel dat motivatiefactoren die iets zeggen over de vorige opleiding, zoals op zoek naar meer uitdaging en het gevoel meer te kunnen dan enkel de genoten opleiding, het hoogste scoren op de schaal zeer belangrijk. Aan de hand van een factoranalyse is geanalyseerd of de motivatiefactoren dezelfde concepten meet. Uit deze analyse kwam naar voren dat er drie duidelijk te onderscheiden concepten zijn. De intrinsieke motivatiefactoren zijn door de factoranalyse opgedeeld in twee concepten. In deze concepten vallen (1) de zogenoemde "pure" intrinsieke motivatiefactoren en (2) de minder "nobele" en op de vorige opleiding reflecterende motivatiefactoren. Onder de "pure" motivatiefactoren vallen de factoren die te maken hebben met het opdoen van kennis, de minder "nobele" motivatiefactoren zijn de factoren die te maken hebben met het uitstellen om aan het werk te gaan. De motivatiefactoren die in theorie geplaatst zijn onder de extrinsieke motivatiefactoren vormen het derde concept. Aan de hand van de concepten is er te meten welk concept het hoogste scoort op het gebied van belangrijkheid voor de motivatie. Hieruit is gekomen dat de "pure" intrinsieke motivatiefactoren het hoogste scoren, gevolgd door de extrinsieke motivatiefactoren en het laagste scoren de minder "nobele" en reflecterende motivatiefactoren. De verwachting dat de HBO-diplomastapelaars het meest gemotiveerd worden door extrinsieke motivatiefactoren is dus niet uit gekomen. Maar ondanks dat de intrinsieke motivatie domineert, speelt de extrinsieke motivatie een belangrijke rol in de keuze van stapelaars om een WO-master te volgen.

In hoofdstuk zes is ingegaan op de verschillen tussen de studenten in de sociale wetenschap (Gamma) en de studenten in de technische wetenschap (Bèta). Voorafgaande aan het theoretische model is er gekeken naar een selectie van de achtergrondvariabelen. Beide groepen verschillen niet significant als het gaat om de hoogst genoten opleiding van de ouders. Ook in de waardering van de vorige opleiding en huidige opleiding is er geen significant verschil gevonden tussen de beide groepen. Wel waarderen de beide groepen de huidige (pre)master significant hoger dan hun vorige opleiding. Een significant verschil is er wel gevonden voor het verwachte brutomaandsalaris. De Bètastudenten verwachtten significant meer te gaan verdienen dan de Gammastudenten. Hoewel het reëel is te veronderstellen dat technische studenten ook daadwerkelijk een hoger brutomaandsalaris gaan krijgen, zou het ook een indicatie kunnen zijn dat de Bètastudenten meer extrinsiek gemotiveerd zijn. Door het toetsen van het theoretische model is gekeken of dit klopt. De uitkomsten op het theoretische model laten zien dat het tegenovergestelde het geval is. De Gammastudenten zijn significant meer gemotiveerd door de extrinsieke motivatiefactoren dan de Bètastudenten. Hetzelfde geldt voor de mate waarin de minder "nobele" en

reflecteerde motivatiefactoren belangrijk worden geacht. Op de “pure” intrinsieke motivatiefactoren wordt door beide groepen hetzelfde gescoord. Voor beide groepen zijn de “pure” intrinsieke motivatiefactoren het belangrijkste.

In hoofdstuk zeven is er een integrale conclusie getrokken. In de conclusie wordt uitgebreid terug gekomen op de conclusies behorende bij de verschillende onderzoeksvragen. Ook wordt er een verband gezocht tussen de uitkomsten. Tevens wordt er ingegaan op de relevantie van de onderzoeksuitkomsten voor zowel de wetenschap als de (beleids)praktijk. De conclusie wordt afgesloten met suggesties voor mogelijke vervolgonderzoeken. Het verband dat gezocht is tussen de verschillende onderzoeksvragen komt neer op de vraag of onderzoeksvraag één (de aantallen) te verklaren is door de andere onderzoeksvragen. De indicatie die dit onderzoek geeft wijst er op dat de stijging in aantallen, naast de intrinsieke en extrinsieke motivaties, ook gezocht moet worden in de waarde die de HBO-ers hechten aan hun vorige opleiding. Vraag is immers of de HBO-ers doorgestroomd zouden zijn als ze qua opgedane kennis en mate van uitdaging bevredigd zouden zijn geweest door hun vorige opleiding. Dit onderzoek laat zien dat er sterke aanwijzingen zijn dat met name de doorstromers uit de sectoren HEO en HTNO dit niet zijn. Vervolgonderzoeken zouden moeten uitwijzen of deze uitkomsten ook gevonden worden wanneer er gebruik wordt gemaakt van een landelijke (random) sample van HBO-diplomastapelaars en afgestudeerde HBO-ers die zijn gaan werken.

Hoofdstuk 1: Inleiding

Vanaf collegejaar 2002-2003 is men in Nederland begonnen met het invoeren van het Bachelor – Master (BaMa) systeem. Grondslag hiervoor was de in 1999 ondertekende Bologna verklaring waarin besloten is om de Europese onderwijssystemen beter op elkaar te laten aansluiten (European Higher Education Area, 1999). Het Angelsaksische onderwijssysteem is hierbij als uitgangspunt gekozen. In dit systeem geeft het behalen van een bachelordiploma toegang tot een masteropleiding. Het binaire systeem van Nederland waarin het hoger onderwijs (HO) ingedeeld is in een meer praktische (HBO) en meer wetenschappelijke (WO) kant bleef gehandhaafd. Na het behalen van een vier of vijfjarige HBO-opleiding krijgt de student de bachelorgraad. Hierna kunnen de studenten (in sommige gevallen) een aansluitende HBO-master volgen. Studenten in het WO krijgen de bachelorgraad na het afronden van de driejarige bachelorfase. Hierna kan de masterfase (van één of twee jaar) volgen. Om toegang tot de master te krijgen moet de bachelorgraad van een aansluitende opleiding behaald zijn. Dit geldt zowel voor WO-bachelor als voor HBO-bachelors. HBO-bachelors hebben zelden direct toegang tot een WO-master omdat de opleidingen niet direct op elkaar aansluiten. Als dit het geval is moeten HBO-studenten hun deficiënties wegwerken in zogenoemde pre-masteropleidingen.

Voor invoering van het BaMa-systeem hadden HBO-ers ook mogelijkheden om door te stromen naar het WO; het verschil is echter dat de doorstroomlijnen nu beter zouden moeten aansluiten. Universiteiten hebben (sommige in samenwerking met hogescholen) speciale pre-master programma's opgesteld om de deficiënties van HBO-doorstromers te verkleinen. Het organiseren van pre-master programma's is conform de doelstellingen van de Bologna verklaring en de door de toenmalige minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW) gestelde ijkpunten (ministerie van OCW, 2003). Doelstelling was het makkelijker maken voor afgestudeerde HBO-studenten om door te stromen naar een WO-master. Hiermee wordt eveneens de mobiliteit van studenten vergroot. Of het wenselijk is om meer HBO-ers door te laten stromen naar het WO is echter onduidelijk; er bestaat noch een stimulerend beleid (op gebieden zoals studiefinanciering of verlenging van de maximale inschrijfduur), noch zijn er doelstellingen opgesteld met betrekking tot het deel van de uitstroom uit het HBO die naar het WO door zouden moeten stromen.

Het BaMa-systeem in het Nederlandse hoger onderwijs is inmiddels redelijk ingeburgerd en de nieuwsgierigheid naar de gevolgen van het BaMa-systeem groeit. Dit onderzoek richt zich hierbij specifiek op de HBO-studenten die na het afronden van hun studie hun studiercarrière voortzetten met een WO-master (dit zijn de zogenoemde HBO-diplomastapelaars). In dit hoofdstuk worden de probleemstelling, doelstelling, aanleiding en vraagstelling voor dit onderzoek beschreven en wordt aangegeven wat de wetenschappelijke- en praktische relevantie van dit onderzoek is.

1.1 Aanleidingen en doelstellingen

Nieuw ingevoerd beleid vraagt doorgaans na verloop van tijd om een evaluatie. Werpt het beleid de beoogde vruchten af? Is er sprake van onvoorziene neveneffecten? Geven

evaluatie resultaten aanleiding om het ingezette beleid bij te sturen of te herzien (Caluwé & Vermaak, 1999)? Het BaMa-systeem is al meermalen geëvalueerd¹ waarbij is gekeken naar uiteenlopende aspecten. Veel van deze analyses hebben een tamelijk breed karakter. Het onderhavige onderzoek beoogt meer diepgang te bewerkstelligen door modelmatig één specifiek onderdeel van het BaMa-systeem te analyseren.

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de (absolute en relatieve) grootte van de groep studenten die na het behalen van hun HBO-bachelor een WO-master gaan volgen en waarom zij dit doen. Wat beweegt met andere woorden een HBO-afgestudeerde om na het behalen van een HBO-diploma een WO-master te volgen? Hierbij richt dit onderzoek zich op het vergroten van onze inzichten in zowel kwantitatieve en kwalitatieve zin.

Onderzoek naar HBO-diplomastapelaars is relevant omdat de verwachting is dat de groep HBO-studenten die een WO-master gaan volgen de afgelopen jaren is toegenomen (HBO-raad, 2006). Als dit juist blijkt te zijn kan dit implicaties hebben voor het beleid van het ministerie van OCW. Een HBO-diploma zou in principe een eindexamen moeten zijn waarmee men de arbeidsmarkt kan betreden (ministerie van OCW, 2005). Wellicht dat dit uitgangspunt een reden is om pre-master trajecten niet financieel te ondersteunen door de trajecten op te nemen in de wettelijk accreditaties (onderwijsinspectie, 2005) en doorstroom van HBO naar WO ook verder niet te stimuleren.

Naar verwachting zal dit onderzoek bijdragen aan wetenschappelijke inzichten met betrekking tot de studiekeuzeliteratuur en tevens beleidsrelevante inzichten naar voren brengen. Deze inzichten zijn interessant voor de betrokken partijen, zoals de hogescholen, universiteiten en het Ministerie van OCW. Dit komt omdat dit onderzoek ingaat op aspecten van het BaMa-stelsel waar nog niet eerder op deze schaal naar gekeken is.

1.2 Probleemstelling

Uit eerdere analyses (o.a. HBO ontcijferd 2006, HBO-raad, 2006) blijkt al dat het aantal HBO-studenten die hun studieroute na het behalen van hun HBO-bachelor voortzetten op het WO (de zogenoemde HBO-diplomastapelaars) de afgelopen jaren is gestegen. Enkel dit gegeven roept al een "waarom" vraag op. Ook als men dit gegeven bekijkt vanuit een theoretisch perspectief, zoals de rational choice theorie, roept het vragen op. Want rationele actoren overwegen verschillende opties en zullen kiezen voor de optie die hen (uiteindelijk) het meeste nut oplevert in termen van geld, genot, vreugde, etc. Wat dit "nut" is kan uiteraard voor iedereen verschillen. Maar schijnbaar achten steeds meer afgestudeerde HBO-studenten het nuttig om hun studieroute te continueren door het volgen van een WO-master. Op grond van de bovenstaande redeneringen is de volgende probleemstelling vastgesteld:

"In welke mate en waarom gaan HBO-bachelor studenten verder studeren aan een masteropleiding in het Wetenschappelijk onderwijs?"

¹ In de verschillende BaMa-monitoren (uitgevoerd door de onderwijsinspectie i.o.v. ministerie van OCW)

1.3 Onderzoeksvragen

Om de hierboven beschreven probleemstelling volledig te beantwoorden zijn er drie onderzoeksvragen opgesteld. Deze onderzoeksvragen gaan ieder op een aspect in dat interessant is om te bekijken gegeven de aanleidingen en doelstellingen van dit onderzoek. De drie onderzoeksvragen zijn als volgt geformuleerd:

1. Hoeveel HBO-diplomastapelaars zijn er in de periode 1995 tot 2004 geweest en is deze groep in deze periode toegenomen?
  - a. Hoe hard zijn de gegevens in de zin van correctheid, betrouwbaarheid en volledigheid?
  - b. Is er een toename in het aantal HBO-diplomastapelaars waar te nemen na invoering van de bachelor-master structuur?
  - c. Hoe is de doorstroom opgebouwd in termen van doorstroom per sector en welke patronen zijn er te ontdekken in de doorstroom?
  - d. Geven verschillende bronnen hetzelfde beeld?
2. Wat motiveert -en in welke mate- afgestudeerde HBO-studenten om na het behalen van een HBO-bachelordiploma te kiezen voor doorstroming naar een WO-master?
  - a. Welke theoretische verklaringen zijn hier voor te geven?
3. Is er een verschil in de motivatie van studenten die kiezen voor een WO-master in de sociale wetenschappen (Gamma) en studenten die kiezen voor een WO-master in de technische wetenschappen (Beta)?

Voor de derde onderzoeksvraag is de onafhankelijke variabele de keuze van afgestudeerde HBO-studenten voor een wetenschappelijke masterstudie in de sociale wetenschap of in de technische wetenschappen. De afhankelijke variabele is de motivatie om door te stromen naar een WO-master. De onderzoeksvragen zijn onderzocht door een combinatie toe te passen van desk-research, data-analyse en survey-onderzoek (Geurts, 1999). In hoofdstuk drie wordt hier uitgebreid op teruggekomen.

1.4 Wetenschappelijke- en praktische relevantie

Over het onderwerp "studiekeuzegedrag" bestaat redelijk veel literatuur. Deze studies richten zich vooral op het gedrag van beginnende studenten in het hoger onderwijs. Voor deze analyse-eenheid bestaan er reeds modellen om het gedrag te verklaren. Voorbeelden hiervan zijn:

- § Het Tinto model in "verder studeren in de jaren negentig, de Jong, Roeleveld, Webbink, 1997"
- § Het Amsterdamse model (ibid.)

Onderzoeken die zich hoofdzakelijk bezig houden met de motivatie van beginnende studenten zijn er eveneens. Een voorbeeld hiervan is het proefschrift van Vossensteyn "Perceptions of student price-responsiveness" uit 2005. Theorieën en modellen die in het

kader van studiekeuzegedrag veelal gebruik worden zijn: economische modellen (rational choice theory), sociologische modellen (status attainment modellen) en gecombineerde modellen (Hossler et al, 1999). Hier zal in hoofdstuk twee dieper op ingegaan worden. Zoals gezegd richt de huidige studiekeuzeliteratuur zich vooral op beginnende studenten in het HO en op de vraag waarom studenten bij een specifieke HO-instelling gaan studeren en niet bij een andere. Over het studiekeuzegedrag van studenten die na het volgen van een HO-opleiding kiezen voor een vervolgstudie is, evenals de vraag waarom ze überhaupt verder gaan studeren, minder literatuur beschikbaar. Wellicht komt dit omdat er in buitenlandse onderwijssystemen minder mogelijkheden (en/of aanleidingen) zijn om na het afronden van een studie nog een vervolgstudie te volgen. Deze mogelijkheden zijn er in Nederland, door het binaire systeem, wel. Literatuur over deze specifieke groep is niet in overvloed beschikbaar. Wel wordt deze groep steeds nauwlettender gevolgd. Zo is in 1992 het rapport Stap voor Stap (Vossensteyn & Goedegebuure, 1992), verschenen, waarin de effecten van de Harmonisatiewet² nader werd bekeken. Recentere voorbeelden zijn:

- § De HBO-monitoren; waarin gekeken wordt naar wat afgestudeerde HBO-ers zijn gaan doen na het afronden van hun opleiding en hoe hun positie op de arbeidsmarkt is.
- § Een opleiding in het HBO is niet altijd eindonderwijs (Ramaekers, 2002); waarin uit een gezet wordt dat een HBO-diploma niet vanzelfsprekend een eindexamen is.
- § De brug tussen het HBO en WO (Hogeterp & Kolster, 2005); waar ingegaan wordt op de toelatingseisen van universiteiten m.b.t. HBO-diplomastapelaars.
- § Het HBO ontcijferd 2006 (HBO-raad, 2006); waarin voor het eerst gedetailleerd cijfermatig is ingegaan op de HBO-diplomastapelaars na invoering van het BaMa-systeem.
- § BaMa stroomt door (Inspectie van het onderwijs, 2007); wat ingaat op de toelatingseisen tot WO-masters.

Over de specifieke doelgroep HBO-diplomastapelaars bestaat zoals het overzicht laat zien nog relatief weinig literatuur. Daarom vormt dit onderzoek een nuttige voorbereiding van de kennis over dit onderwerp. Dit in combinatie met de unieke situatie van Nederland maakt dit onderzoek relevant. Te meer omdat er ook gekeken kan worden in hoeverre traditionele keuzemodellen van toepassing zijn op de HBO-diplomastapelaars. De vaststelling dat er nog weinig bekend is over de beweegredenen van HBO-diplomastapelaars maakt dit onderzoek - vanuit een meer beleidsmatige evaluatie- ook praktisch relevant. Immers nieuwe inzichten op dit vlak kunnen beleidsgerichte implicaties hebben.

1.5 Hoofdstukindeling / leeswijzer

Deze scriptie kent naast deze inleiding zes hoofdstukken waarin de theorie, methodologie, resultaten en conclusies behandeld worden. Hoofdstuk twee gaat in op de theorie. Aan de hand van dit theoretische kader, bestaande uit een verkenning van bestaande theorieën en modellen op studiekeuzegedrag gebied, wordt gekomen tot een theoretisch model dat zich

² De harmonisatiewet was geïntroduceerd om te bezuinigen op het hoger onderwijs. Dit hield onder andere in dat het collegegeld verhoogd werd, dat de studenten minder rechten kregen op studiefinanciering en dat de maximale inschrijfduur beperkt werd (Vossensteyn & Goedegebuure, 1992).

toegespitst op de motivatie van HBO-diplomastapelaars. In het hier op volgende hoofdstuk (drie) wordt ingegaan op de gehanteerde onderzoeksstrategie en methodologie om de onderzoeksvragen te onderzoeken. De hoofdstukken die volgen op hoofdstuk drie gaan in op de verschillende onderzoeksvragen. Hierbij is de volgorde van de onderzoeksvragen aangehouden. Hoofdstuk vier gaat daarom in op de eerste onderzoeksvraag, te weten: "Hoeveel HBO-diplomastapelaars zijn er in de periode 1995 tot 2004 geweest en is deze groep in deze periode toegenomen?". Hoofdstuk vijf gaat in op de tweede onderzoeksvraag, die luidt: "wat motiveert -en in welke mate- afgestudeerde HBO-studenten om na het behalen van een HBO-bachelordiploma te kiezen voor doorstroming naar een WO-master?". Het laatste inhoudelijke hoofdstuk is hoofdstuk zes, waarin ingegaan wordt op de derde onderzoeksvraag, namelijk: "is er een verschil in de motivatie van studenten die kiezen voor een WO-master in de sociale wetenschappen (Gamma) en de studenten die kiezen voor een WO-master in de technische wetenschappen (Bèta)?". In hoofdstuk zeven wordt in de vorm van een integrale conclusie antwoord gegeven op de probleemstelling. Na de conclusie volgt een Engelstalige samenvatting en de bijlage.

Hoofdstuk 2: Theorie

In dit hoofdstuk zal ingegaan worden op de theoretische visie met betrekking tot de probleemstelling en onderzoeksvragen. Hoofdstuk drie zal ingaan op de methodologische onderbouwing en praktische aspecten van de onderzoeksvragen. Onderhavig hoofdstuk gaat in op de theoretische veronderstellingen en aannames die gebruikt zijn voor het vormen van een theoretisch model met daarin factoren die invloed zouden kunnen hebben op de motivatie van HBO-diplomastapelaars. Hiermee wordt beoogd deelvraag 2a (zie hoofdstuk één) te beantwoorden. Daar dit geen theorietoetsend onderzoek is zijn er geen toetsbare hypothesen opgesteld. In de studiekeuzeliteratuur bestaan er drie leidende modellen; de economische, de sociologische en de gecombineerde modellen (Hossler et al, 1999). Deze modellen zullen eerst kort beschreven worden, vervolgens wordt toegelicht waarom de verwachting is dat het economische model het beste aansluit op de HBO-diplomastapelaars. Aan de hand van het economische model is vervolgens een empirisch toetsbaar model met motivatiefactoren samengesteld. Tot slot van dit hoofdstuk wordt ingegaan op de achtergrond- en controle variabelen.

2.1 Theoretische modellen

In deze paragraaf worden de theoretische modellen nader toegelicht. Deze modellen worden gebruikt in de studiekeuzeliteratuur om gedrag te voorspellen en te verklaren. In oorsprong kennen de modellen andere sociaal wetenschappelijk perspectieven, zoals de economie en sociologie. Deze perspectieven berusten op uitgebreide theoretische kaders. Het gaat voor deze studie te ver om dit uitgebreid te analyseren, daarom zijn enkel de belangrijkste kernpunten van de modellen opgenomen.

2.1.1 Het economische model

Het economische model om studiekeuzegedrag te bepalen is terug te leiden tot de "rational choice theorie". De rational choice theorie is een normatieve theorie die uit gaat van een set van veronderstellingen, die vervolgens het gedrag verklaren en/of voorspellen. Zo gaat de rational choice theorie er vanuit dat mensen rationele beslissers zijn en beschikking hebben over volledige informatie (Elster, 1986 & Lovett, 2006). Bij een keuzesituatie zullen ze de keuze maken voor het alternatief dat hen het meeste nut (utility) oplevert. Dit nut zou zowel van monetaire als van egocentrische waarde kunnen zijn voor de actoren. De theorie gaat uit van constant en transparant blijvende voorkeuren en doelen van de actoren. Deze voorkeuren en doelen zijn echter wel beperkt door schaarse middelen, zoals geld. Differentie van de rationele actoren wordt gezocht in de socio-economische achtergrond van familie (zoals inkomen, genoten opleiding en beroep van de ouders), in de ambitie van peers (e.g. klasgenoten) en in het geslacht en competentie van de (aankomende) student (Vossensteyn, 2005). Dit beïnvloedt het aantal alternatieven waaruit een actor een keuze kan maken.

Wanneer het economische model toegepast wordt op de HBO-diplomastapelaars is de volgende redenering van toepassing. Aangenomen wordt dat HBO-diplomastapelaars

rationelere actoren zijn dan eerstejaars studenten, omdat zij een informatievoorsprong hebben doordat ze al (minimaal) vier jaar hoger onderwijs hebben genoten. HBO-diplomastapelaars hebben dus minder onzekerheid; en hoe minder onzekerheid, hoe rationeler de keuze (Elster, 1986). Door de informatievoorsprong kunnen zij ook beter inschatten wat hun kansen zijn op het succesvol afronden van een WO-master alsmede hun huidige en toekomstige arbeidsmarktperspectieven. De combinatie van de informatievoorsprong en ervaring in het hoger onderwijs zou de HBO-diplomastapelaars tevens beter in staat stellen om kosten en baten tegen elkaar af te wegen. Ze weten tenslotte beter wat de kosten en de baten zullen zijn. De rationaliteit van de HBO-diplomastapelaars is ook af te leiden uit de ondervinding dat de afgelopen jaren steeds meer HBO-studenten doorstromen naar het WO (zie hoofdstuk vier). Elster (1986) zegt hierover: *"If many similarly placed people do the rational thing, we can assume that with few exceptions they do it because it is rational."* De HBO-studenten die besluiten om verder te gaan studeren aan een WO-master hebben hier een extrinsieke motivatie voor. Met andere woorden de voorkeuren en doelen van HBO-diplomastapelaars zijn van extrinsieke aard. Dit wil dus zeggen dat HBO-diplomastapelaars verwachten dat het volgen van een WO-master zich zal vertalen in baten zoals: een toekomstig hoger salaris, een hogere functie en/of meer status (Vossensteyn, 2005 & Becker in Elster, 1986).

2.1.2 Sociologische modellen

De sociologische modellen vinden hun grondslag in de status attainment modellen. De aanname is dat individuele actoren handelen op de manier die van hen verwacht wordt. Dit doen zij op basis van de geldende normen, doelstellingen, rechten en plichten, procedures, methoden, praktijken en technieken die opgaan voor de "groep" waar toe zij behoren. De verschillende groepen variëren door verschillen in de socio-economische achtergrond van de familie (zoals mate van aanmoediging, inkomen, genoten opleiding en beroep van de ouders), de etnische afkomst, invloed van peers (e.g. docenten en vrienden) en in het geslacht (Vossensteyn, 2005). De studiekeuze wordt in deze modellen gezien als een proces dat zich ontwikkelt naar mate de toekomstige student ouder wordt. In dit proces worden de mogelijkheden en de ambitie gevormd door enerzijds de persoonlijke eigenschappen en de omgeving in enge zin (Hossler e.a., 1999). De verwachtingen die de (aankomende) student ervaart kunnen in tijd veranderen, door bijvoorbeeld veranderingen in voorkeuren vanuit de omgeving of vanuit de (aankomende) student zelf. Motivatiefactoren die horen bij de sociologisch modellen zijn onder andere: verwerven van kennis, interesse in het vak/studiegebied, voldoen aan verwachtingen van de omgeving, maar ook beleven van het studentenleven en uitstellen om aan het werk te gaan.

Een redenering die aansluit bij het sociologische model is dat de HBO-diplomastapelaars nog niet aan het werk willen, meer kennis in het door hen gekozen vakgebied willen opbouwen of gewoon nog niet klaar zijn met het beleven van het studentenleven. Voldoen aan de verwachtingen van de omgeving zal een minder grote rol spelen, want de studenten zijn immers al hoger opgeleid en in sommige gevallen niet meer thuiswonend. Het kan wel zijn dat de verwachtingen van de omgeving niet geheel zijn bevredigd en dat er daarom gestimuleerd wordt om verder te gaan studeren op het WO. Uiteraard kan dit ook vanuit de

student komen, zij kunnen immers goed inschatten wat de waarde is van hun HBO-studie. In dit geval zal de student de vervolgstudie dus zien als een aanvulling of verdieping van de al genoten HBO-opleiding. De intrinsieke motivatie speelt in dit model dus een grotere rol. In paragraaf 2.3 zal hier dieper op ingegaan worden.

2.1.3 Gecombineerde modellen

De gecombineerde modellen om studiekeuzegedrag in kaart te brengen maken gebruik van zowel de economische- als sociologische modellen. De modellen stellen de studiekeuze voor als een proces waarin de (aankomende) student onzekerheden reduceert, door opvolgende beslissingen te nemen (bijvoorbeeld na de keuze voor een studie, kijken bij welke HO-instelling deze studie aangeboden wordt). Dit doet de (aankomende) student op basis van onvolledige informatie, desalniettemin is iedere beslissing of eigenschap (persoonlijk of uit de omgeving) input voor de volgende keuze (Vossensteyn, 2005 en Hossler e.a., 1999). De verklarende factoren voor het studiekeuzegedrag worden gehaald uit zowel de economische als de sociologische modellen.

De redeneringen met betrekking tot dit onderzoek sluiten aan bij de redeneringen voor zowel het economische en sociologische model. Zoals gezegd komt dit door de combinatie van zowel economische- als sociologische variabele in dit model.

2.2 Theoretische redenering en verwachting

De verwachting is dat het economische model qua motivatie het meeste zal overeenkomen met de werkelijkheid. De HBO-diplomastapelaars hebben er immers al minimaal vier jaar hoger onderwijs opzitten. Daardoor hebben ze ervaring in het hoger onderwijs en kunnen ze als rationele actoren gedegen hun kansen en opties overwegen. Hier speelt ook in mee dat HBO-diplomastapelaars minder onzekerheid hebben als het gaat om de mogelijke alternatieven; een WO-master moet immers aansluiten op de HBO-opleiding. Deze redenering wordt hieronder verder toegelicht.

Na het behalen van hun HBO-diploma zijn de HBO-ers hoger opgeleid maar blijkbaar willen ze meer. De vraag is waarom ze dit willen. De theorieën geven hiervoor drie mogelijke antwoorden, namelijk uit (1) intrinsieke redenen, (2) extrinsieke redenen of (3) een combinatie van beide. De verwachting is dat de HBO-ers na minimaal vier jaar studeren op het HBO al enige intrinsiek behoefte hebben bevredigd. Het gaat hier dan vooral om het verwerven van kennis en voldoen aan de verwachtingen van de omgeving. Vraag is dan of de resterende intrinsieke motivatiefactoren zoals het doorgaan met beleven van het studentenleven of uitstellen om aan het werk te gaan, belangrijkere factoren zijn dan de extrinsieke factoren. De verwachting is dat dit niet zo is. Want waarom zouden de HBO-diplomastapelaars om deze redenen nog minimaal één jaar verder gaan studeren als ze ook de arbeidsmarkt op kunnen gaan en in verhouding met wat ze kregen tijdens het studeren veel geld zouden kunnen verdienen? Met andere woorden een HBO-diploma is een eindexamen, waarom dan nog verder studeren; is vier jaar studeren niet genoeg? Hierop verder redenerend zou de verklaring zijn dat de HBO-diplomastapelaars verder studeren

omdat ze dit zien als een investering voor de toekomst. Daarom is de verwachting dat HBO-diplomastapelaars vooral gemotiveerd worden door extrinsieke factoren zoals: een hoger toekomstig salaris, hogere functie, hogere status, etc.

De verwachting dat HBO-diplomastapelaars met name gemotiveerd worden door factoren die ontleend zijn uit het economische model zou een trendbreuk betekenen met de reeds bestaande studiekeuzeliteratuur (zie bijvoorbeeld: Jong, de et al 1997, Broek et al, 2006 en Ministerie van OCW, 2006). Bestaande onderzoeken ondervinden namelijk dat eerstejaars studenten vooral gemotiveerd worden door factoren ontleend uit de sociologische en in mindere mate uit de economische en gecombineerde studiekeuzemodellen (Vossensteyn, 2005). Om enkel factoren uit het economische model voor dit onderzoek empirisch te toetsen zou met dit in het achterhoofd niet correct zijn. Daarom zouden er in een gedegen theoretisch model om de motivatie van HBO-diplomastapelaars te toetsen ook factoren meegenomen moeten worden uit de sociologische- en gecombineerde modellen. Hier speelt eveneens in mee dat er veel kritiek is op de rational choice theorie. Zo zou deze theorie te veel waarde hechten aan de maximalisatie wens van mensen in termen van monetair en egocentrisch gewin (Coleman & Fararo, 1992)³.

Het theoretische model dat voor deze studie is opgesteld bestaat dus zowel uit economische, sociologische en gecombineerde factoren. Waarbij de factoren uit het economische model de basis vormen, omdat de verwachting is dat deze factoren het meeste overeenkomen met de werkelijkheid. Het theoretisch model is hiernaast aangevuld met factoren uit de andere modellen. De volgende paragraaf zal ingaan op het theoretische model.

2.3 Theoretisch model voor deze studie

Op basis van de beschreven theorieën alsmede aanvullingen verkregen uit de focusgroepen is er een lijst met factoren samengesteld. Deze factoren kunnen invloed hebben op de motivatie van de HBO-diplomastapelaars. De vraag is welke factoren hiertoe het meeste bijdragen. Aan de hand van de factoren is een model opgesteld die in de vorm van een Likert-scale zijn voorgelegd aan de respondenten van de enquête. Om de factoren te typeren is er een onderscheid gemaakt in intrinsieke- en extrinsieke motivatie.

Vossensteyn (2005) beschrijft intrinsieke motivatie als volgt: *“intrinsic motivation concerns the extent to which a student is driven to improve her/his knowledge and personal development for the sake of curiosity and interest in a particular field of study. One could argue that individuals with a high intrinsic motivation are probably not responsive to financial incentives, because they are highly motivated and want to develop their knowledge and skills in a particular area. However, students with high intrinsic motivation can also be argued to be the ones who study irrespective of future returns.”* Kort gezegd komt het er dus op neer dat intrinsiek gemotiveerde studenten gedreven worden door dat ze veel interesse in het vak- of studiegebied hebben en het leuk vinden om te studeren.

---

³ Op basis van de kritiek op de economische modellen zijn de sociologische modellen en later de gecombineerde modellen ontwikkeld.

Extrinsieke motivatie wordt door Vossensteyn (2005) beschreven als: *“extrinsic motivation measures the extent to which students believe a higher education degree to be important for getting a well paying prestigious job, providing leadership, power, satisfaction and work autonomy. Students who have a high extrinsic motivation are likely to be unresponsive to financial incentives because they really would like to get a degree for realising their ambitions.”* Gechargeerd gezegd willen extrinsiek gemotiveerde studenten dus een opleiding behalen ten einde er later primair financieel en in vergelijking met anderen er op vooruit te gaan.

Het indelen van de factoren naar intrinsieke- en extrinsieke motivatie is voor sommige factoren gemakkelijk omdat ze volledig aansluiten bij de gegeven definitie. Voor sommige factoren was dit lastiger. In deze gevallen is er voor gekozen om de factor te plaatsen onder de categorie met de meeste overlap. Door dit te hanteren is de onderstaande tabel geconstrueerd. De kolom theorie / model verwijst naar de theorie of model waar de factor zijn oorsprong in vindt. In hoofdstuk vijf wordt getoetst of de factoren ook statistisch bij de kwalificaties passen.

Motivatie	Factoren	Theorie / model
Intrinsiek	Verwerven van meer kennis	Status Attainment
	Interesse in vak/studiegebied	
	Voldoen aan verwachtingen van omgeving (familie, vrienden, etc)	
	Uitstellen om aan het werk te gaan	
	Grote kans van slagen voor masteropleiding	
	Zolang mogelijk studeren omdat het kan	
	Doorgaan met / beleven studentenleven	
	De vorige HO-opleiding wordt niet gezien als volwaardig diploma	
	Verdieping in gekozen vak/studiegebied	
	Op zoek naar meer uitdaging t.o.v. vorige HO-opleiding	
Gevoel om meer te kunnen dan enkel de genoten vooropleiding		
Onvoldaan gevoel na behalen vorige HO-opleiding		
Extra aanvulling op vorige HO-opleiding		
Correctie van – achteraf gezien – verkeerde keuze vooropleiding		
Extrinsiek	Onderscheiden van afgestudeerden met zelfde vooropleiding	Rational choice
	Verbeteren kans op werk	
	Met vorige HO-opleiding weinig perspectief op arbeidsmarkt	
	Zicht op hoger salaris	
	Zicht op prettiger soort werk/baan	
	Een hogere functie op de arbeidsmarkt	
	Grotere kans op een leidinggevende functie	
	Verkrijgen van (nog) een (andere) academische titel	
Verkrijgen van een hogere status		

2.4 Achtergrond- en controle variabelen

Naast het testen van de factoren in het bovenstaande model zijn er achtergrond- en controlevariabelen waaraan de motivatie is af te leiden of mede door is te verklaren. Er is een onderscheid gemaakt in de meer concrete achtergrond- en controlevariabelen en de meer abstracte variabelen. De meer concrete variabelen kunnen gezien worden als een aanvulling op de factoren die opgenomen zijn in het model. De volgende concrete achtergrond- en controlevariabelen zijn opgenomen in de enquête:

- § De (mogelijke) belemmering die men ondervonden heeft bij de keuze voor een masteropleiding;
- § Hoe men de (pre)master financiert;
- § Het verwachte bruto maandsalaris als men was gaan werken op basis van hun vooropleiding;
- § Het verwachte bruto maandsalaris als men was gaat werken na afronding van hun huidige masteropleiding.

De meer abstracte achtergrond- en controlevariabelen kunnen op de achtergrond meespelen in de motivatie van HBO-diplomastapelaars. Deze variabelen zijn direct of indirect gevraagd in de enquête. De abstracte variabelen zijn:

- § De tijd die er zat tussen het behalen van het HBO-diploma en de start van de (pre)masteropleiding;
- § Leeftijd en geslacht van de HBO-diplomastapelaars;
- § Onder welke wetenschap men valt (sociale of technische);
- § De hoogste genoten opleiding van de ouders;
- § Aan welke hogeschool de HBO-opleiding is gevolgd;
- § Wanneer men wist dat ze zouden doorstromen naar een masteropleiding;
- § Wanneer er begonnen is met het zoeken naar informatie over WO-master;
- § Hoeveel alternatieven er overwogen zijn;
- § Rapportcijfer voor de vorige HBO-opleiding en de huidige WO-opleiding.

In bijlage VIII is de gehele enquête opgenomen die is voorgelegd aan de respondenten. In de enquête zijn onder de kop motivatie het theoretische model alsmede de meeste concrete achtergrond- en controlevariabelen terug te vinden. De meer abstracte variabelen staan verspreid over de gehele enquête. In het volgende hoofdstuk zal ingegaan worden op de gehanteerde methodologie om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Het theoretisch kader zal worden getoetst in hoofdstuk vijf.

Hoofdstuk 3: Onderzoeksstrategie & methodologie

Dit hoofdstuk gaat onder andere in op de manier waarop het theoretisch kader is uitgewerkt en toegepast. Er zal eveneens in gegaan worden op de manier waarop de empirische gegevens van de landelijke doorstroomdata zijn verkregen. Dit hoofdstuk gaat met andere woorden in op de gehanteerde onderzoeksstrategie en methodologie die gebruikt zijn om antwoord te vinden op de onderzoeksvragen. De drie onderzoeksvragen worden apart behandeld. Ten eerste wordt er ingegaan op de methodologische grondslag en gebruikte (statistische) analyses. Hierna wordt per onderzoeksvraag aangegeven hoe het empirische materiaal is verkregen.

3.1 Methodologische grondslag en gebruikte analyses

Dit onderzoek kan ten eerste getypeerd worden als een empirisch wetenschappelijk onderzoek waarbij de empirische cyclus is doorlopen (Geurts, 1999). Het doel van het onderzoek is een antwoord te vinden op de onderzoeksvragen, waarbij wetenschappelijke theorieën gebruikt worden om verwachtingen en aannames te formuleren, maar waarbij de theorieën niet getoetst worden. Dit maakt het onderzoek meer praktisch georiënteerd. Het verzamelen van empirische gegevens is zowel op een kwalitatieve als kwantitatieve manier gebeurd. De kwantitatieve gegevens zijn voornamelijk gebruikt voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen. De analyse-eenheid in dit onderzoek zijn de HBO-diplomastapelaars en de waarnemingseenheid de HBO-diplomastapelaars die in het collegejaar 2006-2007 aan de UT een (pre)master volgden. De verkregen empirische data uit de enquêtes zijn verwerkt in SPSS, waardoor het mogelijk was om uit de onderzochte populatie (de zij-instromers) de waarnemingseenheid van dit onderzoek (de HBO-diplomastapelaars) te filteren. Het analyseren van de data is eveneens met behulp van SPSS (versie 11.5) gedaan.

Om de data te analyseren is er gebruik gemaakt van verschillende statistische methoden (Moore et al, 2001 & 2006 en Heus et al, 1999). De meest gebruikte in dit onderzoek zijn de beschrijvende toetsen. Deze zijn gebruikt voor het beschrijven van uitkomsten van variabelen en geven de resultaten weer in percentages. Om de verschillen tussen variabelen statistisch te analyseren is er gebruik gemaakt van de paired sample t-test. Om de verschillen tussen studentengroepen te vergelijken is er gebruik gemaakt van de chi square toets en independent sample t-test. Om te toetsen of er verbanden bestaan tussen verschillende variabelen is de correlatie berekend. Verder is er gebruikt gemaakt van een factoranalyse en is de Cronbach Alpha gebruikt. De factoranalyse is gebruikt om de motiefactoren in het theoretisch model te kunnen scharen onder concepten. Doel hiervan is om de data te reduceren om vervolgens hier verder mee te kunnen werken. De Cronbach Alpha is berekend om te meten hoe betrouwbaar de (theoretische) concepten zijn en of de verschillende de motiefactoren hetzelfde (theoretische) concept toetsen.

3.2 Empirische data over de landelijke doorstroom

Om de onderzoeksvraag: "hoeveel HBO-diplomastapelaars zijn er in de periode 1995 tot 2004 geweest en is deze groep in deze periode toegenomen?" te onderzoeken is er gezocht

naar mogelijkheden om de gegevens te verkrijgen. Hiervoor is contact geweest met de HBO-raad die in 2006 gegevens gepubliceerd heeft over HBO-diplomastapelaars (HBO-raad, 2006). In 2007 heeft de HBO-raad een vergelijkbare datasheet gemaakt van de doorstroomgegevens zoals zij die ook voor HBO-ontcijferd 2006 hadden gemaakt.

De datasheet uit 2007, met daarin gegevens over meerdere jaren, is de basis geweest voor dit rapport om te bepalen of het aantal HBO-diplomastapelaars de afgelopen jaren is toegenomen. De datasheets van de HBO-raad zijn ter controle vergeleken met de landelijke WO-instroomgegevens. De gegevens zijn opgesteld door het instituut Institutional Research van de UT. Beide bronnen putten de gegevens uit het "één cijfer HO" databestand. Dit databestand verkrijgt de gegevens uit het Centraal Register Inschrijvingen Hoger Onderwijs systeem (CRIHO) van de Informatie Beheer groep (IB-groep). Om de correctheid, betrouwbaarheid en volledigheid (oftewel de hardheid) van de gegevens te bepalen is er overleg geweest met de HBO-raad. In deze gesprekken is er eveneens gesproken over de gehanteerde definities. In hoofdstuk vier zal dieper op deze onderwerpen ingegaan worden.

3.3 Empirische data over de motivatie van HBO-diplomastapelaars

Deze paragraaf gaat in op de onderzoeksvragen: "wat motiveert -en in welke mate- afgestudeerde HBO-studenten om na het behalen van een HBO-bachelordiploma te kiezen voor doorstroming naar een WO-master" en "is er een verschil in de motivatie van studenten die kiezen voor een WO-master in de sociale wetenschappen (Gamma) en de studenten die kiezen voor een WO-master in de technische wetenschappen (Beta)?"

Om de motivatie van HBO-diplomastapelaars te onderzoeken kan de motivatie van degene die doorstromen vergeleken worden met degene die niet doorstromen (maar gaan werken, reizen, etc). Deze mogelijkheid bleek echter vanuit organisatorische en tijdsrestricties geen haalbare optie. Daarom is er voor gekozen om enkel de motivatie van degene die doorstromen te onderzoeken. De motivatie van deze keuze en de praktische invulling wordt in deze paragraaf verder toegelicht.

Om empirische gegevens te verkrijgen van HBO-diplomastapelaars is aangesloten bij een reeds lopend onderzoek van de UT naar de zij-instromers⁴ van de UT. Dit UT-onderzoek richtte zich met name op de vraag hoe deze studenten zijn komen te studeren aan de UT. Hierin speelden aspecten mee zoals de oriëntatie op masteropleidingen, tevredenheid, imago en mediagebruik (Newcom, 2007). In overleg met de opdrachtgever (de UT) is er besloten om een zesde aspect toe te voegen aan het onderzoek, zijnde de motivatie van zij-instromers (en dus ook die van HBO-diplomastapelaars). In dit aspect zijn de vragen verwerkt voor wat betreft de twee onderhavige onderzoeksvragen. De UT heeft het onderzoek naar de zij-instromers laten uitvoeren door onderzoeks- en adviesbureau Newcom⁵ en richtte zich op alle zij-instromers binnen de faculteiten van de UT. Het onderzoek is in de maand juni 2007 digitaal afgenomen via een webbased survey. De

⁴ Dit zijn alle (pre)master studenten exclusief de reguliere UT-bachelors en buitenlandse instroom.

⁵ www.newcomresearch.nl.

onderzoekspopulatie is gehaald uit verschillende registratiesystemen van de UT⁶. De onderzoekspopulatie is tweemaal per e-mail benaderd, waarvan één keer ter herinnering. In de email stond een unieke link naar de webbased survey. De unieke link was gekoppeld aan bestaande gegevens uit de registratiebestanden van de UT. Hierdoor was het mogelijk om de gekozen masteropleiding te achterhalen. Dit was o.a. nodig om de empirische gegevens over de motivatie te vergelijken tussen studenten die een sociaal wetenschappelijke master volgen en zij die een technisch wetenschappelijke master volgen. Gegevens waardoor het mogelijk zou zijn om individuele studenten te traceren zijn niet meegenomen. Op deze wijze is de anonimiteit van de respondenten gewaarborgd gebleven. De email met daarin de unieke link naar de webbased survey is naar 2.365 personen gestuurd. Hiervan kwamen er 1.460 uit het inschrijvingssysteem van de UT (ISIS). De totale respons was 19.6%, voor de HBO-diplomastapelaars uit het inschrijfsysteem van de UT was dit 17.8%. Kanttekening bij de responscijfers is dat uit de registratiesystemen niet de precieze onderzoekspopulatie (zij-instromers) was te filteren. Hierdoor hebben een onbekend aantal studenten die niet onder de definitie van zij-instroom vallen eveneens de link naar de survey opgestuurd gekregen. Naar inschatting gaat het om zo'n 200 met name buitenlandse master studenten. Door middel van een inleidende tekst in de email is getracht de studenten die niet tot de zij-instroom behoren de email als niet verzonden te laten beschouwen. De enkele UT-bachelor studenten die de enquête ingevuld hebben zijn uit het uiteindelijke databestand gefilterd. Verder bleken er 330 emailadressen foutief te zijn, dit kan betekenen dat de adressen niet meer bestaan, de inbox vol is of dat de emailadressen een fout bevatte. Bij benadering is de enquête dus naar 1.835 personen gestuurd die het daadwerkelijk konden invullen. Dit maakt de respons bij benadering 25.2%. Deze respons is voldoende om aan te nemen dat de uitkomsten representatief zijn voor de gehele waarnemingseenheid (de HBO-diplomastapelaars op de UT).

Voor deze manier van empirische gegevens verzamelen is gekozen omdat ten eerste het onderzoek naar de zij-instroom van de UT universiteit breed is. Ten tweede is het vanuit praktisch oogpunt de meest voor de hand liggende optie, want het verkrijgen van adresbestanden enkel voor dit onderzoek bleek geen optie in verband met privacyregels waar de centrale studenten administratie van de UT zich aan moet houden. Dit is eveneens de reden dat er geen contact is geweest met de studentenadministraties van andere universiteiten. Ten derde is het voorstelbaar dat de respons lager zou zijn als de studenten⁷ twee keer een enquête zouden moeten invullen van min of meer vergelijkbare strekking.

Nadeel van deze methode om empirische gegevens te verkrijgen is dat er niet gewerkt wordt met een random sample. Hierdoor bestaat het risico dat de enquête voornamelijk wordt ingevuld door respondenten met een duidelijke mening. Dit, in combinatie met de onregelmatigheden in de registratiesystemen / adresbestanden, komt de representativiteit niet ten goede. Echter door rekening te houden met deze beperkingen bij het analyseren en presenteren van de onderzoeksuitkomsten mag er aangenomen worden dat de gegevens betrouwbaar genoeg zijn om ze te generaliseren naar de waarnemingseenheid.

⁶ ISIS, webhare en registratiebestanden van voorlichtingsdagen.

⁷ Het deel van de studenten die zowel vallen binnen de definitie van zij-instromers als de definitie van HBO-diplomastapelaars.

Zoals hierboven beschreven zijn voor het verkrijgen van de empirische motivatiegegevens de HBO-diplomastapelaars die een WO-master volgen op de UT geselecteerd. Dit is slechts een klein deel van de totale analyse eenheid (alle HBO-diplomastapelaars). Hiermee hangt ook samen dat veel HBO-diplomastapelaars van Hogeschool Saxion komen en dus ook uit een specifieke regio (Oost-Nederland). De onderzoeksresultaten zijn om deze redenen slechts indicatief voor de gehele onderzoekspopulatie.

Alvorens de vragenlijst was opgestuurd naar studenten is er in overleg met de betrokken personen binnen de UT gesproken over praktische en inhoudelijke kanten. Teneinde de vragenlijst op zowel inhoudelijke- als praktische correctheid te controleren is er tevens gebruik gemaakt van semi-gestructureerde focusgroepen (Babbie, 2004). Aan de focusgroepen, bestaande uit totaal vijf personen, is de vragenlijst in eerste opzet voorgelegd. Na het verwerken van de feedback uit deze sessies is de vragenlijst aangepast en digitaal gemaakt. De digitale vragenlijst is door een pilot-groep bestaande uit zes "zij-instromers" getest. Uiteraard hebben de betrokkenen bij dit onderzoek en het onderzoek van de UT de digitale vragenlijst eveneens gecontroleerd. Na het verwerken van de verkregen feedback uit deze stap is de digitale vragenlijst definitief gemaakt. Deze is te vinden in bijlage VIII.

3.4 Definities en operationalisaties

HBO-studenten die op basis van hun behaalde HBO-bachelordiploma verder gaan studeren aan een WO-master worden HBO-diplomastapelaars genoemd (Vossensteyn & Goedegebuure, 1992). Voor wat betreft de landelijke doorstroomdata kent deze definitie een zet van toevoegingen die niet uniform gehanteerd worden (zie hoofdstuk vier). Verschil in de definitie komt door:

- § Het al dan niet meenemen van HBO-studenten die, na het behalen van hun HBO, langer dan twee jaar gewacht hebben met doorstromen naar het WO;
- § Het al dan niet meenemen van studenten die tijdens (het laatste jaar van) hun HBO-studie vakken volgen op het WO in het kader van een pre-master programma;
- § Het al dan niet meenemen van HBO-studenten die al eerder ingeschreven hebben gestaan in het WO.

Het gebruikelijke traject is dat HBO-studenten na hun vierjarige HBO-opleiding, één jaar een pre-master / doorstroomprogramma volgen om vervolgens in de masterfase van één jaar in te stromen. Verschil kan komen door een langere HBO-opleiding, het volgen van het pre-master programma tijdens het HBO (in een doorstroomtraject of als bijvakker), het volgen van een post HBO-opleiding, meerdere instroommomenten in de masterfase of een langere masterfase. Vrijwel alle HBO-studenten zijn verplicht om een pre-master / doorstroomprogramma te doorlopen alvorens zij mogen beginnen aan de master. Deze programma's zijn ingesteld om deficiënties weg te werken. In de praktijk komt dit (hoofdzakelijk) neer op statistiek en methodologie vakken als mede inleidende (bachelor)

vakken ter voorbereiding op vakken in de master. De HBO-diplomastapelaars worden in deze scriptie ook genoemd: doorstromers, stapelaars en diplomastapelaars.

Om onderscheid tussen sociaal wetenschappelijke en technisch wetenschappelijke HBO-diplomastapelaars te maken is er voor gekozen om te kijken naar de faculteit waaronder de master valt. De UT kent vijf faculteiten, waarvan er twee sociale wetenschappelijke masters aanbieden. Dit zijn de faculteiten Gedragswetenschap (GW) en Management en Bestuur (MB). De masters die aangeboden worden door de overige drie faculteiten, zijnde Elektrotechniek, Wiskunde en Informatica (EWI), Construerende Technische Wetenschappen (CTW) en Technische Natuurwetenschappen (TNW) worden gezien als technische wetenschappen. In bijlage II is een overzicht opgenomen waarbij de masters van de universiteit worden ingedeeld naar sociale- en technische wetenschappen. Ten behoeve van de leesbaarheid worden de HBO-diplomastapelaars in de sociale wetenschap "Gammastudenten" genoemd en de HBO-diplomastapelaars in een technische wetenschap "Bètastudenten".

Hoofdstuk 4: Landelijke doorstroomdata

In dit hoofdstuk zal de eerste onderzoeksvraag, inclusief de deelvragen beantwoord worden. Ten eerste zal ingegaan worden op de bronnen van de gegevens en de hardheid hiervan. Vervolgens wordt er ingegaan op de daadwerkelijke cijfers en de opbouw van de doorstroom. Tot slot volgt er een conclusie. Voor de volledigheid worden hieronder nogmaals de onderzoeksvraag en deelvragen weergegeven.

Hoeveel HBO-diplomastapelaars zijn er in de periode 1995 tot 2004 geweest en is deze groep in deze periode toegenomen?

- a. Hoe hard zijn de gegevens in de zin van correctheid, betrouwbaarheid en volledigheid?
- b. Is er een toename in het aantal HBO-diplomastapelaars waar te nemen na invoering van de bachelor-master structuur?
- c. Hoe is de doorstroom opgebouwd in termen van doorstroom per sector en welke patronen zijn er te ontdekken in de doorstroom?
- d. Geven verschillende bronnen hetzelfde beeld?

4.1 De gegevens

De bron waar de gegevens over de doorstroom van HBO naar WO uit gehaald kan worden is het CRIHO van de IB-groep. In dit systeem staan alle Nederlandse studenten die studeren aan een door het Ministerie van OCW en Ministerie van LNV (Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit) bekostigde opleiding in het Hoger Onderwijs⁸. Er wordt ondermeer geregistreerd wat studenten studeren, waar de studenten dit doen en wanneer dit is geweest. Hierdoor is het mogelijk om studenten als het ware te volgen. De IB-groep onttrekt de gegevens uit CRIHO een databestand dat gebruikt kan worden voor statistische analyse. Dit databestand wordt "één cijfer HO" genoemd en bestaat uit een stelsel van bewerkingen, regels en definities die onderling vastgelegd zijn door de betrokken partijen. De betrokken partijen zijn het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de IB-groep, het Ministerie van OCW, de Vereniging van Universiteiten (VSNU) en de HBO-raad.

Op basis van het "één cijfer HO" databestand kan op twee manieren gekeken worden naar de doorstroom van HBO naar WO. Ten eerste zijn dit de uitstroomgegevens, oftewel het deel van de HBO-studenten die na het behalen van hun HBO-bachelordiploma uitstromen uit het HBO en instromen in het WO. Ten tweede kan er gekeken worden naar de instroom van HBO-bachelors op WO-instellingen. In het vervolg van deze paragraaf zal beschreven worden dat beide bronnen –door verschil in definitie– komen tot andere cijfers. Eerst wordt er ingegaan op de uitstroomgegevens, vervolgens ter vergelijking op de instroomgegevens en tot slot wordt er ingegaan op de hardheid van de gegevens.

⁸ Zie: http://www.ib-groep.nl/zakelijk/HO/s30_cri-ho.asp (geraadpleegd op 17-7-2007)

4.1.1. De uitstroomgegevens

De HBO-raad heeft de afgelopen jaren gebruikt gemaakt van het "één cijfer HO" databestand om de doorstroom van HBO-studenten naar het WO in kaart te brengen. In 2006 hebben zij hier eveneens over gepubliceerd (HBO-ontcijferd 2006). De datasheet die de HBO-raad hiervoor heeft gebruikt is ook voor 2007 gegenereerd en dient als bron voor dit onderzoek. In dit bestand wordt gekeken naar de uitstroom van HBO-studenten die binnen twee jaar na het afronden van hun HBO-studie verder gaan studeren op het WO. Ook de bijvakkers die tijdens hun laatste jaar van het HBO zijn ingeschreven in het WO om een pre-master te volgen zijn in deze gegevens meegenomen. Er wordt geen onderscheid gemaakt in de fase van de WO-opleiding waar ze instromen; dit wil zeggen dat zowel de instroom in WO-bachelors als WO-masters is meegenomen. Hier speelt in mee dat er geen uniforme inschrijfafspraken voor HBO-diplomastapelaars zijn tussen de universiteiten. Wellicht is een reden hiervoor dat pre-masterprogramma's buiten het wettelijke accreditatiesysteem vallen (Onderwijsinspectie, 2005). Feitelijk komt het er op neer dat HBO-studenten die een pre-master traject volgen zowel in de bachelor, master of een andere fase ingeschreven kunnen worden. De cijfers sluiten dus niet geheel aan op de onderzoekseenheid van dit onderzoek, want het kan ook zo zijn dat HBO-bachelor studenten kiezen voor het volgen van een (driejarig) WO-bachelor.

4.1.2 De instroomgegevens

De bron voor de instroomgegevens van HBO-bachelors op universiteiten is eveneens het "één cijfer HO" databestand. Het instituut Institutional Research van de UT heeft de landelijke gegevens hier uit gegenereerd. Dit bestand dient als basis voor de instroomgegevens van dit onderzoek. Getracht is om deze gegevens zo dicht mogelijk qua definities en regels te laten liggen bij de uitstroomgegevens. De instroomgegevens richten zich op alle nieuwe WO-studenten met een HBO-bachelordiploma die voor het eerst ingeschreven staan bij een WO-instelling. Ook HBO-studenten die voor de invoering van het BaMa-systeem een HBO-diploma hebben behaald worden als HBO-bachelor instroom gezien. De instroomgegevens maken geen onderscheid in het moment van het behalen van de HBO-bachelordiploma (zoals de uitstroomgegevens dit wel doet; namelijk binnen twee jaar na het behalen van de HBO-bachelor). De instroomgegevens kijken enkel naar de hoofdschrijving van de ingestroomde studenten. Hierdoor zijn de HBO-ers die zich tijdens het HBO inschrijven op het WO om een pre-master te volgen niet meegenomen. Ze worden wel meegenomen als ze eenmaal de master volgen. Ook in de instroomgegevens wordt geen onderscheid gemaakt in de fase waarin HBO-bachelors instromen. Dit kan dus zowel de bachelor- als masterfase zijn. Hiervoor geldt dezelfde toelichting als bij de uitstroomgegevens.

4.1.3 De hardheid van de gegevens

In deze paragraaf zal ingegaan worden op de correctheid, betrouwbaarheid en volledigheid (oftewel de hardheid) van de gegevens. Het is namelijk gebleken dat enige toelichting hier op zijn plaats is, want bij nadere analyse van de uitstroom datasheets gemaakt in 2006 en

2007 bleken de gegevens niet geheel overeen te komen. Een logische verklaring voor de verschillen tussen de twee bestanden is dat de IB-groep de brongegevens (uit CRIHO) kan veranderen. Dit gebeurt ook regelmatig, met name voor de afgelopen vier collegejaren. Om deze reden moet er ook voorzichtig omgegaan worden met (met name) de gegevens over het collegejaar 2004-2005 en zijn de gegevens van collegejaar 2005-2006 niet meegenomen in de analyse. Een punt van aandacht is tevens dat er een verschil is in definities. De uitstroomgegevens definieert de HBO-diplomastapelaars als de HBO-student die binnen twee jaar na het behalen van een HBO-bachelor voor het eerst instroomt bij een WO-opleiding (HBO-raad, 2006). Deze toevoeging is gekozen omdat de HBO-bachelor studenten die na twee of meer jaar een WO-opleiding beginnen beter geschaard kunnen worden onder de definitie van "een leven lang leren". De instroomgegevens hanteert de "tot twee jaar na uitstroom" definitie van HBO-diplomastapelaars niet. HBO-studenten die beginnen op het WO tijdens hun HBO-studie zijn wel meegerekend in de uitstroomgegevens, want dit zijn veel al HBO-studenten die een pre-master programma volgen tijdens het laatste jaar van hun HBO-opleiding. In de instroomgegevens worden de zogenoemde bijvakkers niet meegeteld.

In conclusie kan er gezegd worden dat de gegevens (nog) niet volledig correct en sluitend zijn en dat dit te wijten is aan een drietal factoren. Ten eerste de mogelijkheid dat de gegevens van de afgelopen jaren nog aan veranderingen onderhevig zijn. Wat concreet betekent dat over de cijfers van de collegejaren 2004-2005 en 2005-2006 niet veel waarde gehecht mag worden. Ten tweede is er een verschil in de definitie van HBO-diplomastapelaars. Hierbij gaat het om het moment van instroom in het WO na het behalen van een HBO-bachelor. Ten derde worden de bijvakkers (ingeschreven in het WO tijdens het HBO) wel meegeteld in de uitstroomgegevens, maar niet in de instroomgegevens. De definitie die gebruikt wordt voor de uitstroomgegevens kent meer toevoegingen dan de instroomgegevens. De gebruikte toevoegingen geven onzes inziens een reëler beeld van de werkelijke omvang van de HBO-diplomastapelaars. Desalniettemin worden de instroomgegevens gebruikt om de gevonden cijfermatige trend van de uitstroomgegevens te controleren.

4.2 De landelijke doorstroomdata

In deze paragraaf zal ingegaan worden op de feitelijke doorstroomgegevens. Als eerste komen de uitstroomgegevens aan bod. Hierna volgen de instroomgegevens. Tot slot van deze paragraaf zal ingegaan worden op de resultaten van zowel de uitstroom- en instroomgegevens. Om de in- en uitstroomgegevens vergelijkbaar te maken zijn dezelfde jaartallen gehanteerd (van collegejaar 1995-1996 tot en met 2004-2005). Bij de keuze voor de jaartallen is rekening gehouden met hetgeen vermeld in paragraaf 4.1.3.

4.2.1 De uitstroomgegevens

De uitstroomgegevens geeft inzicht in het percentage HBO-studenten die het HBO verlaten met hun eerste HBO-bachelordiploma. Deze groep wordt opgedeeld in twee groepen namelijk de groep die verder gaat studeren aan het WO en de groep die niet verder gaat

studeren aan het WO (maar gaan werken, reizen, verder studeren op het HBO, etc). Dit overzicht geeft de volgende resultaten (tabel 4.1):

Jaar	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Totaal uitstroom uit HBO	48215	48103	47677	47546	49547	50333	53219	55071	56460	55748
Totaal doorstroom naar WO	3345	3606	4207	4947	5130	5471	6293	6854	7059	6636
Percentage doorstroom van uitstroom	6,9%	7,5%	8,8%	10,4%	10,4%	10,9%	11,8%	12,4%	12,5%	11,9%

Tabel 4.1: Uitstroomgegevens HBO (bron: "één cijfer HO")

Kijkend naar de doorstroom en de percentuele doorstroom is er een stijging waar te nemen sinds 1995. De absolute aantallen laten zelfs een verdubbeling zien in de periode 1995 tot 2004. Echter relatief gezien (naar de totale uitstroom uit het HBO) is de stijging minder spectaculair (van 6,9% tot 11,9%). De stijgende trend lijkt af te zwakken vanaf collegejaar 2004-2005. De niet opgenomen gegevens van collegejaar 2005-2006 lijkt deze afzwakking te bevestigen. Maar dit is niet met zekerheid te zeggen (zie paragraaf 4.1.3). Uit de cijfers komt niet naar voren dat de invoering van het BaMa-systeem in collegejaar 2002-2003 direct na invoering een positief effect heeft gehad op het aantal HBO-diplomastapelaars; sterker nog misschien komt de afzwakking van het aantal HBO-diplomastapelaars door invoering van het BaMa-stelsel en de onbekendheid van de studenten met de nieuwe structuren en mogelijkheden. Vaststaat wel dat de hier gebruikte gegevens nog weinig zekerheid kunnen geven over het effect van de BaMa. Als de BaMa enig effect zou hebben gehad op het aantal HBO-diplomastapelaars zou dat wellicht in de komende jaren meer en beter inzichtelijk kunnen worden gemaakt.

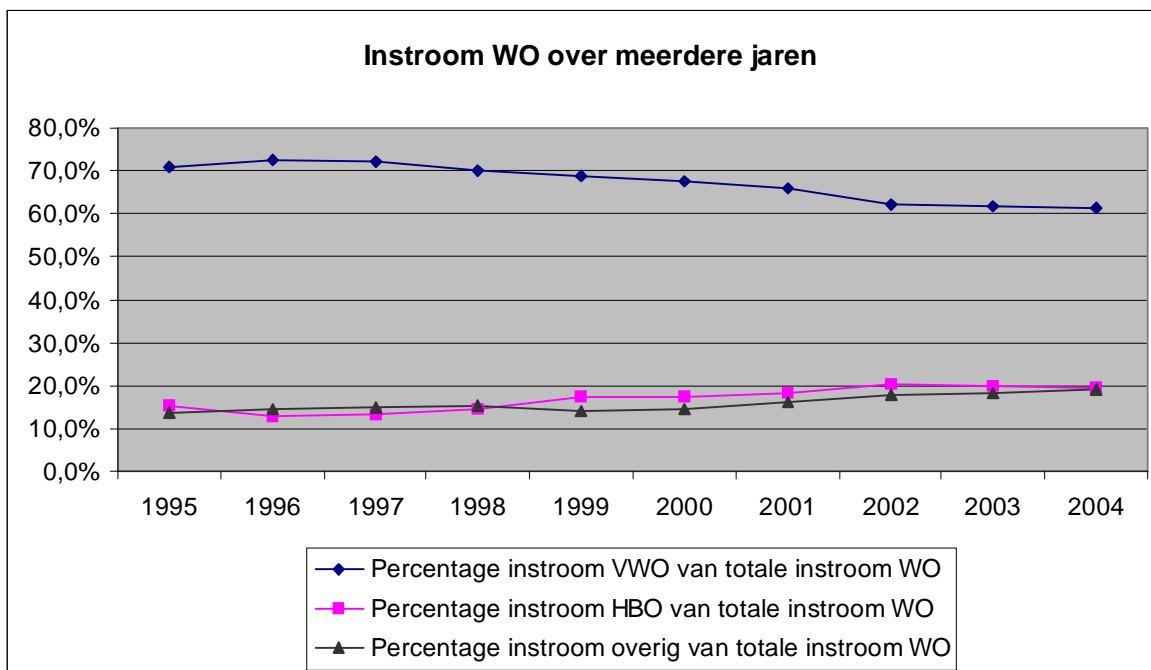
4.2.2 De instroomgegevens

De instroomgegevens betreffen de verschillende instroom van verschillende vooropleidingen in het WO. De groepen zijn VWO-ers, HBO-bachelors en overige. De groep overige bestaat o.a. uit buitenlandse studenten, studenten die op basis van een colloquium doctum op het WO komen te studeren en studenten die op basis van hun HBO-propedeuse komen te studeren op het WO. Onderstaande tabel (4.2) laat de instroom zien over meerdere jaren:

Jaar	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Instroom WO met VWO	20127	20134	20550	21120	21321	21008	21992	21340	22585	23682
Instroom WO met HBO-ba	4381	3552	3809	4424	5370	5436	6076	6954	7292	7533
Overig	3854	4060	4209	4596	4366	4562	5377	6112	6745	7438
Totaal instroom WO	28362	27746	28568	30140	31057	31006	33445	34406	36622	38653
Percentage instroom VWO van totale instroom WO	71,0%	72,6%	71,9%	70,1%	68,7%	67,8%	65,8%	62,0%	61,7%	61,3%
Percentage instroom HBO van totale instroom WO	15,4%	12,8%	13,3%	14,7%	17,3%	17,5%	18,2%	20,2%	19,9%	19,5%
Percentage instroom overig van totale instroom WO	13,6%	14,6%	14,7%	15,2%	14,1%	14,7%	16,1%	17,8%	18,4%	19,2%

Tabel 4.2: Instroomgegevens WO (bron: "één cijfer HO")

Grafisch ziet de instroomontwikkeling er als volgt uit (figuur 4.1):

Figuur 4.1: Instroom in het WO over meerdere jaren (bron: "één cijfer HO")

De absolute aantallen in tabel 4.2 laten een stijging zien van het aantal diplomastapelaars van bijna 72% in de periode 1995-2004. Maar omdat de totale instroom in het WO ook toegenomen is, is het relatief gezien een veel geleidelijkere stijging. Dit laat de grafiek (figuur 4.1) goed zien. Te zien is dat de universiteiten het steeds minder moeten hebben van de instroom van VWO-ers, maar dat het nog wel veruit de grootste groep is. De HBO-ers worden steeds belangrijker voor de instroom. Hetzelfde geldt voor de groep overige (wellicht met name buitenlandse studenten). De HBO-bachelor instroom vormt sinds collegejaar 2002-2003 zo'n 19% van de instroom. Wel is te zien dat de groep HBO-bachelor instroom in collegejaar 2004-2005 aan het afnemen is. Deze ontwikkeling lijkt zich door te zetten in collegejaar 2005-2006, het is echter te vroeg om hier harde uitspraken over te kunnen doen. Ook in deze gegevens is niet te zien dat de invoering van het BaMa-systeem (in 2002) direct een positief effect heeft gehad op de instroom van HBO-ers in het WO. Wel is er te constateren dat het aantal HBO-diplomastapelaars in de periode 2002-2004 flink is gestegen (van 7000 naar 7500). Dit is zeker in vergelijking met de VWO-doorstroom een behoorlijke groei.

4.3 Opbouw van de doorstroom

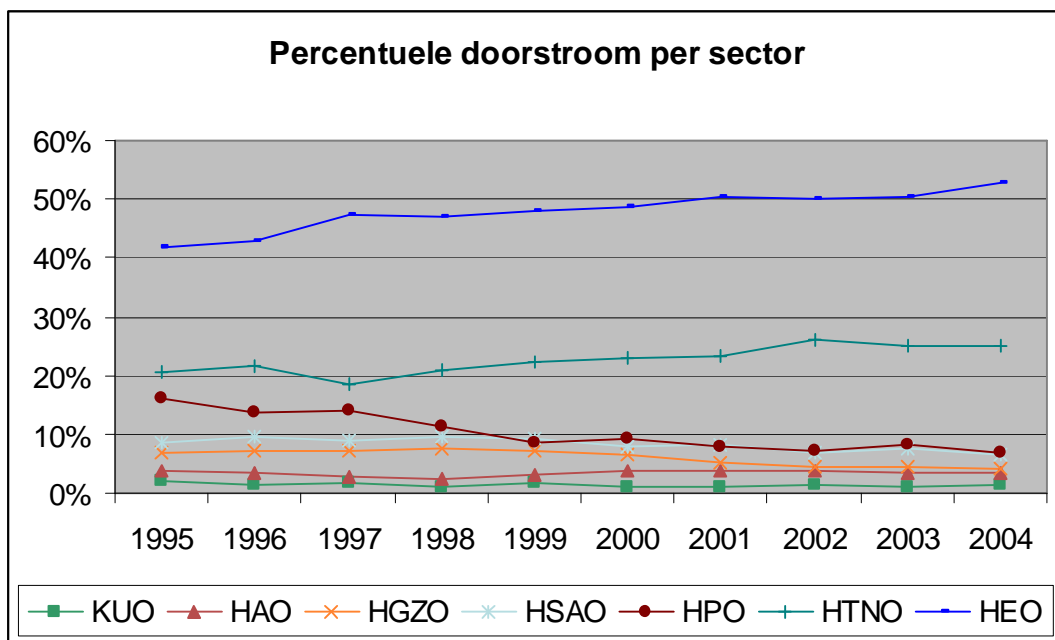
In deze paragraaf wordt ingegaan op de deelvraag hoe de doorstroom is opgebouwd. Dit is gedaan door te kijken naar de doorstroom per HBO-sector en naar de meest gekozen vervolgopleidingen op het WO. De HBO-opleidingen zijn in te delen in zeven sectoren, namelijk in hoger agrarisch onderwijs (HAO), hoger economisch onderwijs (HEO), hoger gezondheidszorgonderwijs (HGZO), hoger pedagogisch onderwijs (HPO), hoger sociaal-agogisch onderwijs (HSAO), hoger technisch en natuurwetenschappelijk onderwijs (HTNO) en kunstonderwijs (KUO). Aan de hand van deze indeling is te kijken vanuit welke sectoren de

meeste studenten doorstromen naar het WO. Dit wordt weergegeven in de onderstaande tabel (4.3):

Jaar	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
KUO	74	51	67	56	86	51	70	89	79	92
HAO	126	125	112	114	162	202	235	253	251	236
HGZO	227	264	303	371	364	353	330	312	315	272
HSAO	289	340	372	478	477	432	511	481	525	429
HPO	544	497	594	562	445	515	490	496	575	446
HTNO	684	779	772	1036	1136	1253	1476	1787	1755	1652
HEO	1401	1550	1987	2330	2460	2665	3181	3436	3559	3509
Totaal	3345	3606	4207	4947	5130	5471	6293	6854	7059	6636

Tabel 4.3: Doorstroom per HBO-sector gehaald uit de uitstroomgegevens (bron: "één cijfer HO")

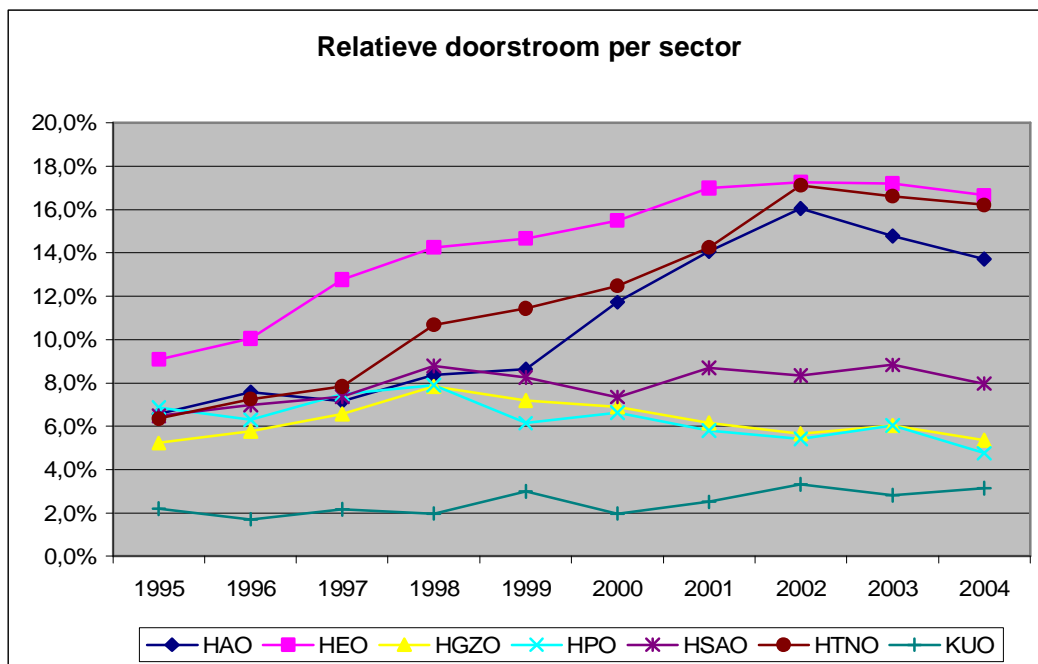
Duidelijk te zien is dat de studenten uit de sector economie het meeste doorstromen. Vanaf collegejaar 2001-2002 komt zelfs de helft van de totale doorstroom op rekening van de sector economie. In collegejaar 2004-2005 lijkt het aandeel nog verder te groeien. De voorlopige cijfers van collegejaar 2005-2006 bevestigen dit beeld. Opvallend is ook dat er in bepaalde sectoren (bijna) geen groei laten zien (HGZO), maar zelfs een daling (HPO). Dit betekent dat de toename vooral toegeschreven kan worden aan de HEO en HTNO sectoren. Onderstaande grafiek (figuur 4.2) laat de percentuele ontwikkelingen zien:

Figuur 4.2: Percentuele doorstroom per HBO-sector, gehaald uit de uitstroomgegevens (bron: "één cijfer HO")

Figuur 4.2 laat zien dat in deze periode de samenstelling van het aantal HBO-diplomastapelaars redelijk constant is gebleven, maar dat de stapelaars uit de sectoren HEO en HTNO een groter aandeel hebben gekregen. Deze twee sectoren hadden overigens niet altijd het grootste aandeel (Vossensteyn & Goedegebuure, 1992).

In de bovenstaande gegevens (tabel 4.3) is er gekeken naar de doorstroom per sector van de totale doorstroom. Er kan eveneens gekeken worden naar de relatieve doorstroom per sector. Dit wil dus zeggen hoeveel procent per sector doorstroomt naar het WO in verhouding tot de uitstroom van die sector. Uit deze analyse ontstaat het volgende beeld (figuur 4.3)⁹:

Figuur 4.3: Relatieve doorstroom per HBO-sector, gehaald uit de uitstroomgegevens (bron: "één cijfer HO")

In vergelijking met figuur 4.2 is in figuur 4.3 te zien dat er relatief gezien meer schommeling is geweest is. De relatieve doorstroom per sector lijkt sinds 2003 af te nemen (met uitzondering van de KUO-studenten). Dit wil zeggen dat er minder studenten doorstromen naar het WO in verhouding tot de totale uitstroom van die sector. Desalniettemin blijft uit de sector HEO zo'n 17% doorstromen op de voet gevolgd door studenten uit HTNO. Opvallend is dat de laatste jaren studenten uit HAO na een flinke stijging in de doorstroom, steeds minder doorstromen. Het verschil in doorstroom per sector zou er op kunnen wijzen dat ook de motivatie om door te stromen per sector verschilt. In hoofdstuk zes zal hier nader naar gekeken worden.

Van de HEO-diplomastapelaars stromen in verhouding de meeste studenten door naar gerelateerde gebieden op het WO. Dit zijn voornamelijk WO-opleidingen in economie, recht, bedrijfskunde, communicatie wetenschappen, sociologie, politicologie, bestuurskunde en personeelwetenschappen. Ook gaan HTNO-diplomastapelaars met name verder in hun studiegebied. Opleidingen die vaak gekozen worden zijn (werktuig)bouwkunde, (technische) bedrijfswetenschappen, (technische) informatica en civiele techniek. Opvallend is wel dat er ook uit deze HBO-sector veel instromers zijn die kiezen voor het meer economische bedrijfskunde. De HPO-diplomastapelaars kiezen veelal voor dezelfde richting in het WO. De

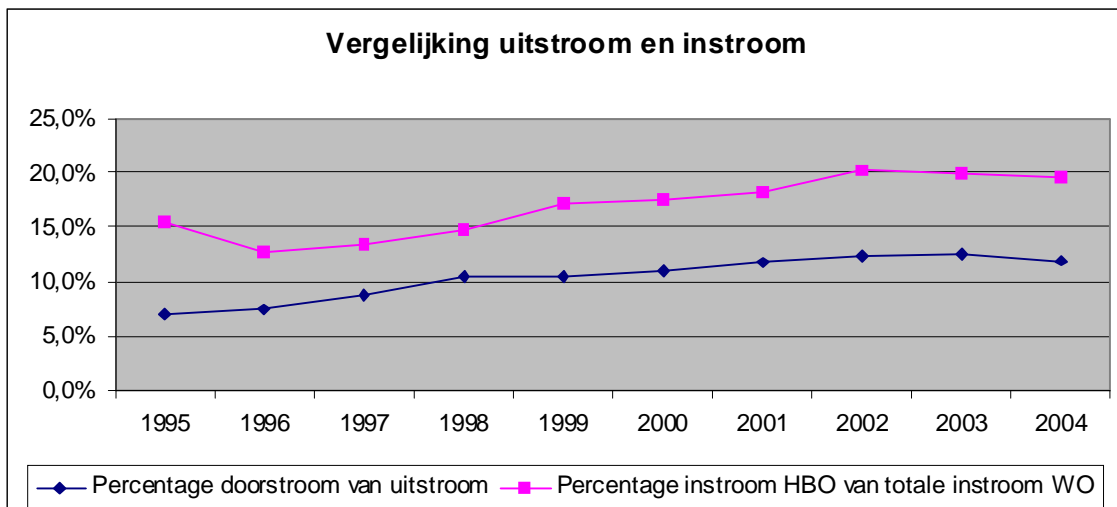
⁹ Zie bijlage III voor een totaal overzicht van de opbouw van de doorstroom per sector.

opleiding pedagogische wetenschappen staat dan ook ver boven aan. Ook veel HSAO-studenten die hun studiecarière vervolgen doen dit in de richting van pedagogische wetenschappen. HBO-gezondheidszorg studenten die besluiten door te stromen naar het WO, gaan voornamelijk algemene gezondheidswetenschappen studeren. Echter behoren ook psychologie en pedagogische wetenschappen tot de opleidingen die veel gekozen worden. De doorstromers van het HAO kiezen ook voor een gerelateerde studie. Onder deze studenten is de masteropleiding animal sciences and aquaculture het meest populair. Tot slot zijn er nog de studenten van het kunstonderwijs. Het aantal diplomastapelaars is niet erg groot, desalniettemin lijken de studenten die doorstromen vooral te kiezen voor kunstgeschiedenis en algemene cultuurwetenschappen. Samenvattend kan er gesteld worden dat de diplomastapelaars redelijk honkvast zijn. Ze lijken –op enkele uitzonderingen na- niet massaal te kiezen voor een studie in een andere richting. Dit is ook best logisch want om toegelaten te worden tot een WO-opleiding (zowel bachelor als master) is een passende vooropleiding vereist.

4.4 Conclusie

In de periode 1995-2004 is de groep HBO-diplomastapelaars gestegen. Dit geldt voor zowel de absolute en relatieve cijfers. De trendlijn geeft geen aanleiding om te veronderstellen dat de invoering van het BaMa-systeem effect heeft gehad op het aantal HBO-diplomastapelaars. De trendlijn beweegt zich immers geleidelijk omhoog zonder dat er een piek zit na invoering van het BaMa-systeem. Overigens is het wellicht nog wat te vroeg om het effect van de invoering van het BaMa-stelsel te meten. Betrouwbare gegevens gaan immers maar tot 2004. De groei van de afgelopen jaren lijkt in collegejaar 2003-2004 (voorlopig) op zijn piek te hebben gestaan. Na 2003-2004 lijkt de groei af te zwakken (niet duidelijk is of het hier gaat om korte termijn “dip” of daadwerkelijk trendmatige daling). Een reden voor de afzwakking kan zijn dat de universiteiten strengere toelatingseisen zijn gaan instellen op basis van opgebouwde ervaringen met HBO-doorstromers in het BaMa-systeem. Een andere verklaring kan zijn dat de kansen voor HBO-afgestudeerden op de arbeidsmarkt zijn verbeterd waardoor er minder stapelaars zijn. Vast staat dat de effecten van de invoering van het BaMa-systeem nog niet geheel inzichtelijk kunnen worden gemaakt. Het blijven monitoren van de doorstroomgegevens is daarom nuttig. Onderstaande grafiek (figuur 4.4) vat de ontwikkelingen van de afgelopen jaren samen.

Figuur 4.4: Vergelijking trends uitstroom- en instroomgegevens (bron: "één cijfer HO")

Opvallend is dat uit beide bronnen een vergelijkbare trendontwikkeling is te zien. Een toelichting bij deze grafiek (figuur 4.4) is dat er gekeken wordt naar het percentage van de doorstroom van de uitstroom uit het HBO en het percentage HBO-diplomastapelaars van de totale instroom in het WO. Het gaat hier dus niet om het verschil in de bronnen als het gaat om het totale aantal HBO-diplomastapelaars. Verder laat de grafiek zien dat een groei of daling in de doorstromers vanuit het HBO een jaar later terug te zien is in de instroomgegevens van het WO.

Hoofdstuk 5: Achtergrond en motivatie van HBO-diplomastapelaars

Dit hoofdstuk gaat in op onderzoeksvraag twee. Eerst wordt ingegaan op de theoretische verwachting van de uitkomst. Hierna volgt een analyse van de achtergrond- en controle variabelen. Deze variabelen zullen een eerste beeld geven van de motivatie. Deze variabelen geven eveneens een nadere blik op de HBO-diplomastapelaars in de zin van geslacht, omgeving en herkomst. Na de achtergrond- en controlevariabelen wordt vervolgens gekeken naar de uitkomsten van het getoetste theoretische model om de motivatie van de HBO-diplomastapelaars te achterhalen. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie waarin nogmaals ingegaan wordt op de theoretische verwachting. Voor deze onderzoeksvraag zijn de HBO-diplomastapelaars studerende aan de UT in het collegejaar 2006-2007 geënquêteerd. Voor de volledigheid wordt de onderzoeksvraag die in dit hoofdstuk behandeld wordt herhaald:

§ Wat motiveert -en in welke mate- afgestudeerde HBO-studenten om na het behalen van een HBO-bachelordiploma te kiezen voor doorstroming naar een WO-master?

5.1 Theoretisch verwachting

In hoofdstuk twee is beredeneerd dat verwacht wordt dat de HBO-diplomastapelaars het meeste gemotiveerd worden door factoren uit het economische model. Dit economische model gaat er vanuit dat de HBO-diplomastapelaar rationele actoren zijn die bewust keuzes maken op grond van hun eigen voorkeuren. Dit houdt dus een extrinsieke motivatie in, waarbij de student monetaire en/of egocentrische doelen nastreeft. De uit de theorie ontleende extrinsieke factoren die in het model zijn getoetst, zijn:

- § Onderscheiden van afgestudeerden met zelfde vooropleiding;
- § Verbeteren kans op werk;
- § Met vorige HO-opleiding weinig perspectief op arbeidsmarkt;
- § Zicht op hoger salaris;
- § Zicht op prettiger soort werk/baan;
- § Een hogere functie op de arbeidsmarkt;
- § Grotere kans op een leidinggevende functie;
- § Verkrijgen van (nog) een (andere) academische titel;
- § Verkrijgen van een hogere status.

Om te kijken of deze verwachting klopt kan gekeken worden hoe sterk deze factoren op een Likert-schaal (Babbie, 2004) van belangrijkheid scoren ten opzichte van de gegeven scores bij de intrinsieke factoren. De factoren vinden hun oorsprong in de economische, sociologisch en gecombineerde modellen om studiekeuzegedrag te voorspellen (zie hoofdstuk twee). Voordat er ingegaan wordt op het daadwerkelijke model met de motivatiefactoren, zullen de achtergrond- en controlevariabelen aanbod komen. Deze gegevens laten in eerste instantie zien wat de achtergrond is van de respondenten (de abstracte variabelen). Ten tweede geven de meer concrete achtergrond- en

controlevariabelen een eerste blik op de motivatie van HBO-diplomastapelaars. Bij het testen van het theoretische model zal gekeken worden of deze bevindingen bevestigd worden.

5.2 Beeld op grond van de achtergrond- en controlevariabelen

De achtergrond- en controlevariabelen zijn opgedeeld in concrete en abstracte variabelen. De concrete variabelen zijn direct gevraagd in de enquête en hebben een directe link met de motivatie. De abstracte variabelen zijn direct gevraagd of kunnen herleidt worden uit andere vragen. Paragraaf 5.2.1 zal ingaan op de uitkomsten van de abstracte variabelen en in paragraaf 5.2.2 wordt ingegaan op de concrete variabelen.

5.2.1 De abstracte achtergrond- en controlevariabelen

De abstracte variabelen kunnen gezien worden als achtergrondinformatie van de stapelaars. Ze geven aanvullende informatie over de stapelaars en kunnen op indirecte wijze iets zeggen over de motivatie om na het HBO een WO-master te gaan volgen. De abstracte variabelen zoals genoemd in hoofdstuk twee worden hieronder nogmaals weergegeven:

- § De tijd die er zat tussen het behalen van het HBO-diploma en de start van de (pre)masteropleiding;
- § Leeftijd en geslacht van de HBO-diplomastapelaars;
- § Onder welke wetenschap men valt (sociale of technische);
- § De hoogste genoten opleiding van de ouders;
- § Aan welke hogeschool de HBO-opleiding is gevolgd;
- § Wanneer men wist dat ze zouden doorstromen naar een masteropleiding;
- § Wanneer er begonnen is met het zoeken naar informatie over WO-master;
- § Hoeveel alternatieven er overwogen zijn;
- § Rapportcijfer voor de vorige HBO-opleiding en de huidige WO-opleiding.

In hoofdstuk vier is toegelicht dat de definitie om het aantal HBO-diplomastapelaars te meten niet uniform is. Een belangrijk punt hierbij was of het uitmaakte hoeveel jaar er zat tussen het behalen van de HBO-diploma en het beginnen met een (master) opleiding op het WO. In hoofdstuk vier is beredeneerd dat naar onzes inziens een maximale tijd van twee jaar tussen het behalen van de HBO-diploma en doorstroming naar een WO-opleiding mag zitten om onder de definitie van HBO-diplomastapelaars te vallen. Deze toevoeging aan de definitie is ook gehanteerd bij het analyseren van de resultaten van de enquête. De groep respondenten die niet aan deze definitie voldeden en tevens niet uit het registratiebestand ISIS van de UT komen zijn uit het databestand gefilterd. Hierdoor zijn er uiteindelijk van de 424 studenten, 232 respondenten overgebleven.

De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 24, waarvan de jongste 21 en de oudste 43 is (n=229). Van de respondenten is 66,5% man (n=230). Van de respondenten volgen 147 (63,4%) studenten een opleiding gerelateerd aan de sociale wetenschap, de resterende 85 (36,6%) studenten volgt een opleiding gerelateerd aan de technische wetenschap.

De genoten opleiding van de ouders blijkt van invloed op de studiekeuze van studenten (o.a. Vossensteyn, 2005). Om deze redenen is deze vraag ook voorgelegd aan de respondenten. Onderstaande tabel (5.1) geeft de resultaten weer:

Wat is de hoogste afgeronde opleiding van je ouders? (n=220)	% van totaal
Basisonderwijs	0,5
Mavo/Vmbo	10,0
LBO / Voorbereidend beroepsonderwijs	7,3
Havo/ vwo	1,8
Middelbaar beroepsonderwijs	30,0
Hoger beroepsonderwijs	39,1
Universitair/ wetenschappelijk onderwijs	11,4
Totaal (n=100%)	220

Tabel 5.1: De hoogst genoten opleiding ouders van HBO-diplomastapelaars (in %)

Te zien is dat van de ouders van de respondenten 39,1% een HBO-opleiding hebben genoten, gevolgd door 30% die een MBO-opleiding hebben genoten. Van de ouders hebben 11,4% een WO-opleiding afgerond. Dit lijkt te bevestigen dat de opleiding van de ouders invloed heeft op de studiekeuze van de studenten, de studenten hebben immers allemaal een HBO-studie gedaan. Aan de andere kant betekent dit dat de reden waarom de studenten een WO-opleiding zijn gaan doen, namelijk omdat hun ouders ook een WO-opleiding hebben gedaan, van minder belang is. Ter vergelijking van deze gegevens is er ook gekeken naar de uitkomsten van de studentenmonitor 2005 (Broek et al, 2006). Hieruit blijkt dat de verdeling voor HBO-ers ongeveer gelijk is; WO 13%, HBO 28%, MBO (inclusief havo & vwo) 27% en overig 32%. Voor WO-ers is de verdeling: WO 30%, HBO 30%, MBO (inclusief havo & vwo) 21% en overig 18%. Opvallend is dat de ouders van de HBO-diplomastapelaars in dit onderzoek ruim 10% meer een opleiding hebben genoten op HBO-niveau. Dit zou dan toch kunnen betekenen dat studenten van wie de ouders een HBO-opleiding hebben genoten meer doorstromen naar het WO. Echter om hier zeker van te zijn, zouden er eveneens data beschikbaar moeten zijn van de HBO-ers die niet doorstromen naar het WO.

In hoofdstuk drie is aangegeven dat de verwachting is dat de meeste respondenten van een hogeschool zouden komen in de buurt van de UT. Onderstaande tabel (5.2) bevestigt deze verwachting.

Aan welke hogeschool heb je een opleiding gevolgd? (n=232)	% van totaal
Saxion Hogeschool	45,3
Christelijke Hogeschool Windesheim	9,1
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	8,2
Hogeschool Utrecht	4,3
Noordelijke Hogeschool Leeuwarden	4,3
Hogeschool Inholland	3,9
Fontys Hogeschool	2,6
Hogeschool Rotterdam	2,2
Hogeschool van Amsterdam	1,3
Haagse Hogeschool	0,9
Hogeschool Edith Stein	0,9
Christelijke Hogeschool Nederland	0,4
Anders, namelijk:	16,8
Totaal (n=100%)	232

Tabel 5.2: De hogeschool van waaruit de HBO-diplomastapelaars zijn doorgestroomd (in %)

Onder "anders, namelijk" worden vooral genoemd: Hogeschool Zeeland, Hogeschool Avans, Hogeschool Zuyd en Hanze Hogeschool genoemd. Het blijkt op basis van tabel 5.2 dat de UT voor de HBO-instroom grotendeels aangewezen is op Saxion Hogeschool. Wat niet vreemd is want de UT heeft een samenwerkingsverband met Saxion Hogeschool. Andere belangrijke hogescholen voor de UT bevinden zich eveneens in de (enigszins) nabije omgeving van de UT. Deze gegevens lijken te bevestigen dat ook de HBO-diplomastapelaars, net als eerste jaarsstudenten, vooral dicht in de buurt (van ouders, vrienden, etc.) gaan studeren (Vossensteyn, 2005).

De vraag wanneer de studenten wisten dat ze wilde doorstromen naar een masteropleiding op het WO, is relevant omdat dit inzicht geeft in de studiercarrière die de studenten voor ogen hebben na het afronden van de middelbare school. De onderzoeksresultaten worden hieronder weergegeven (tabel 5.3).

Wanneer wist je dat je wilde doorstromen naar een masteropleiding? (n=230)	% van totaal
Voordat ik mijn vorige HO-opleiding begon	9,6
In het eerste studiejaar van mijn vorige HO-opleiding	3,9
In het tweede studiejaar van mijn vorige HO-opleiding	5,2
In het derde studiejaar van mijn vorige HO-opleiding	24,3
In het vierde studiejaar van mijn vorige HO-opleiding	37,8
Na het afronden van mijn vorige HO-opleiding	19,1
Totaal (n=100%)	230

Tabel 5.3: Studiejaar waarin de HBO-diplomastapelaars wisten dat ze wilden doorstromen (in %)

Uit de resultaten blijkt dat veel studenten in de laatste fase van hun HBO-studie besluiten om door te stromen naar het WO. De conclusie kan daarom zijn dat het traject van HBO naar WO niet vooraf gepland is, maar dat er factoren zijn in de laatste fase van de studie die studenten doen besluiten om door te stromen. Wellicht komt dit doordat studenten aan het einde van hun studie beter en rationeler kunnen inschatten of ze willen gaan werken na het afronden van de studie of verder willen gaan met studeren. In het laatste geval zal in de beoordeling ook meespelen welke waarde er gehecht wordt aan de genoten opleiding. Dit

onderwerp zal verder terugkomen in paragraaf 5.3. Hoewel veruit het grootste deel pas in de latere stadia van de studie besluit een vervolgstudie te gaan doen, is er ook bijna 10% van de respondenten die voor aanvang van hun HBO-opleiding reeds wisten dat ze na het HBO wilden doorstromen naar het WO. Interessant zou zijn om dit gegeven over een langere periode te meten, want het zou kunnen zijn dat steeds meer studenten het traject van eerst HBO en daarna WO voor ogen hebben. Hierbij zou ook gekeken moeten worden naar het aandeel van havo en vwo studenten die zo'n traject voor ogen hebben. Dit zou een omslag in het studiekeuzegedrag kunnen betekenen, want voor hen is een HBO-diploma bij voorbaat geen eindexamen.

Het moment dat een student weet of vaststelt dat hij of zij wil doorstromen naar een masteropleiding op het WO hangt samen met de vraag wanneer men informatie is gaan zoeken over masteropleidingen. De resultaten hieruit worden weergegeven in onderstaande tabel (5.4).

Wanneer ben je informatie gaan zoeken over masteropleidingen? (n=196)	% van totaal
Al begonnen voordat ik met mijn vorige HO-opleiding begon	1,0
In het eerste studiejaar van mijn vorige HO-opleiding	1,0
In het tweede studiejaar van mijn vorige HO-opleiding	5,1
In het derde studiejaar van mijn vorige HO-opleiding	23,5
In het vierde studiejaar van mijn vorige HO-opleiding	55,6
In het vijfde studiejaar van mijn vorige HO-opleiding	0,5
Na het afronden van mijn vorige HO-opleiding	13,3
Totaal (n=100%)	196

Tabel 5.4: Studiejaar waarin de HBO-diplomastapelaars zijn gaan zoeken naar informatie masteropleidingen (in %)

Uit deze gegevens blijkt ook dat men vooral in de laatste fase is gaan zoeken naar informatie over masteropleidingen. Zoals kan worden verwacht is er sprake van een sterke (significante) samenhang tussen het zoeken naar informatie en het moment wanneer de studenten wisten dat ze wilden doorstromen ($r=.506$ significant bij $\alpha=.001$).

In de enquête is aan de respondenten gevraagd welke universiteiten en hogescholen er overwogen zijn om een masteropleiding te gaan volgen. Dit heeft de volgende resultaten opgeleverd (tabel 5.5 en 5.6)¹⁰:

¹⁰ Percentage van respons geeft de percentages van de totale respons (het totaal). Percentage van cases geeft de percentages naar het aantal respondenten (de "n").

Welke universiteiten heb je overwogen voor het volgen van een masteropleiding? (n=232)	count	percentage van respons	percentage van cases
Universiteit Twente	204	35,3%	87,9%
Rijks Universiteit Groningen	54	9,3%	23,3%
Technische Universiteit Eindhoven	52	9,0%	22,4%
Technische Universiteit Delft	49	8,5%	21,1%
Radboud Universiteit Nijmegen	45	7,8%	19,4%
Universiteit Utrecht	42	7,3%	18,1%
Erasmus Universiteit Rotterdam	25	4,3%	10,8%
Universiteit van Amsterdam	22	3,8%	9,5%
Universiteit Nijmegen	17	2,9%	7,3%
Universiteit van Tilburg	16	2,8%	6,9%
Vrije Universiteit Amsterdam	13	2,2%	5,6%
Universiteit Leiden	9	1,6%	3,9%
Wageningen Universiteit	9	1,6%	3,9%
Universiteit Maastricht	8	1,4%	3,4%
Geen enkele	4	0,7%	1,7%
Weet niet	1	0,2%	0,4%
Anders, namelijk:	8	1,4%	3,4%
Totaal	578	100,0%	249,1%

Tabel 5.5: Door de HBO-diplomastapelaars overwogen universiteiten (in % van respons en % van cases)

Welke hogescholen heb je overwogen voor het volgen van een masteropleiding? (n=223)	count	percentage van respons	percentage van cases
Saxion Hogeschool	23	9,7%	10,3%
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	7	3,0%	3,1%
Christelijke Hogeschool Windesheim	5	2,1%	2,2%
Noordelijke Hogeschool Leeuwarden	3	1,3%	1,3%
Hogeschool Utrecht	3	1,3%	1,3%
Hogeschool Rotterdam	2	0,8%	0,9%
Hogeschool Edith Stein	1	0,4%	0,4%
Christelijke Hogeschool Nederland	1	0,4%	0,4%
Hogeschool Inholland	1	0,4%	0,4%
Hogeschool van Amsterdam	1	0,4%	0,4%
Geen enkele	181	76,7%	81,2%
Weet niet	4	1,7%	1,8%
Anders, namelijk:	4	1,7%	1,8%
Totaal	236	100,0%	105,8%

Tabel 5.6: Door de HBO-diplomastapelaars overwogen hogescholen (in % van respons en % van cases)

Uit tabel 5.5 blijkt dat de respondenten verschillende alternatieven overwogen hebben (zoals rationale actoren in een keuzesituatie doen). Gemiddeld hebben de HBO-diplomastapelaars 2,5 universiteiten overwogen. De onderstaande tabel (5.7) laat dit zien:

Aantal overwogen universiteiten (n=226)	% van totaal
1 universiteit	23,5
2 universiteiten	32,7
3 universiteiten	27,0
4 universiteiten	9,7
5 universiteiten	3,5
6 universiteiten	2,2
7 universiteiten	0,4
8 universiteiten	0,9
Totaal (n=100%)	226

Tabel 5.7: Aantal overwogen universiteiten (in %)

Uit de tabel 5.5 en 5.7 is af te leiden dat de HBO-diplomastapelaars een paar universiteiten hebben overwogen, maar toch veelal uiteindelijk hebben gekozen voor de UT. Tabel 5.6 laat zien dat HBO-masters (nog) niet veel overwogen worden door HBO-diplomastapelaars. Waarom dit zo is, is niet duidelijk. Maar misschien heeft het er mee te maken dat HBO-masters vrij nieuw zijn, nog geen aanzien hebben en nog niet grootschalig worden aangeboden. Desalniettemin zou dit in theorie wel de logische keuze zijn voor HBO-bachelors. Ze hebben immers direct toegang tot een (aansluitende) HBO-master zonder dat er eerst een pre-master gevolgd moet worden. Dit betekent minder studiekosten, en een mindere tijdsinvestering. Nader onderzoek naar deze ondervinding zou interessant zijn.

Tot slot is wat betreft de abstracte achtergrond- en controlevariabelen de respondenten gevraagd om hun huidige (pre)master en vorige HBO-opleiding te waarderen op een schaal van 1 tot 10. De resultaten staan in onderstaande tabel (5.8):

Als je je huidige (pre)master en vorige HBO-opleiding een rapportcijfer zou mogen geven wat zou dit dan zijn? (n=231)		
Rapportcijfer	Vorige HO-opleiding	Huidige (pre)master
1	0,0	0,0
2	0,4	0,0
3	0,9	0,9
4	4,3	0,9
5	9,5	3,0
6	16,5	10,0
7	39,0	42,9
8	25,1	38,1
9	4,3	4,3
10	0,0	0,0
Totaal (n=100%)	231	231

Tabel 5.8: Rapportcijfer huidige (pre)master en vorige HBO-opleiding (in %)

De huidige (pre)master wordt met een gemiddelde score van 7,25 hoger gewaardeerd dan de vorige studie die een gemiddelde score van 6.8 kreeg. De huidige (pre)master wordt significant beter gewaardeerd dan de vorige HBO-studie ($t=4.4$, $\alpha=.001$). Dit onderzoek geeft geen uitsluitsel waarom dit zo is. Maar mogelijk is de relatief lage waardering voor de vorige studie een reden is geweest om verder te gaan studeren op het WO.

5.2.2 De concrete achtergrond- en controlevariabelen

In hoofdstuk twee zijn de concrete achtergrond- en controlevariabelen vastgesteld. Voordat er ingegaan wordt op de uitkomsten van deze variabelen worden ze voor de volledigheid hieronder nogmaals weergegeven.

- § De (mogelijke) belemmering die men ondervonden heeft bij de keuze voor een masteropleiding
- § Hoe men de (pre)master financiert;
- § Het verwachte bruto maandsalaris als men was gaan werken op basis van hun vooropleiding;
- § Het verwachte bruto maandsalaris als men zou gaan werken na afronding van hun huidige masteropleiding.

Op de vraag: “wat zag / zie je als (mogelijke) belemmeringen bij de keuze voor een masteropleiding” komt het volgende overzicht (tabel 5.9):

Wat zag / zie je als (mogelijke) belemmeringen bij de keuze voor een masteropleiding? (n=231)	count	percentage van respons	percentage van cases
Het maken van extra studiekosten	124	20,8%	53,7%
Aangaan van een studielening	106	17,8%	45,9%
Hoeveelheid wiskunde / methoden en technieken	75	12,6%	32,5%
Duur master (inclusief pre-master)	53	8,9%	22,9%
Volgen van een pre-master traject	42	7,1%	18,2%
Verhuizen	42	7,1%	18,2%
De vorige HO-opleiding geeft voldoende arbeidsmarktperspectief	33	5,5%	14,3%
Engelse taal van het onderwijs	37	6,2%	16,0%
Een concrete mogelijkheid om te gaan werken o.b.v. vorige HO-opleiding	27	4,5%	11,7%
Opgeven van bijbaan	13	2,2%	5,6%
Geen van de bovenstaande	21	3,5%	9,1%
Geen antwoord	7	1,2%	3,0%
Anders	15	2,5%	6,5%
Totaal respons	595	100,0%	257,6%

Tabel 5.9: Mogelijke belemmeringen bij keuze masteropleiding (in % van respons en % van cases)

De HBO-diplomastapelaars van de UT zien (of zagen) het maken van extra studiekosten als grootste belemmering. Samenhangend hiermee is de hoge score op de variabele: aangaan van een studielening. Met andere woorden; het opbouwen van een financiële schuld wordt als onplezierig ervaren. Wat hieruit voorzichtig is op te maken is dat de stapelaars het volgen van een WO-master niet zien als een investering die zich later zal terugbetalen. Anders was het immers geen belemmering geweest. Wat hieruit ook is op te maken is dat de stapelaars graag geen extra studiekosten maken, maar schijnbaar wel de WO-master willen volgen. Beide voorlopige vaststellingen wijzen er op dat de stapelaars intrinsiek gemotiveerd zijn. Interessant om te weten zou zijn of deze belemmeringen voor degenen die niet verder zijn gaan studeren op het WO, na afstuderen voor het HBO, zo zwaar hebben gewogen dat ze het uiteindelijk niet hebben gedaan.

Voor dit onderzoek niet relevant maar redelijk opmerkelijk is de hoge score op de waarde "hoeveelheid wiskunde / methode en technieken". Schijnbaar ziet een deel van de stapelaars op dit gebied een verschil met hun vorige HBO-opleiding. Dit zou hun kansen op het succesvol afronden van de WO-master in de weg kunnen staan.

Op de vraag hoe men de WO-opleiding financiert is het volgende geantwoord (tabel 5.10):

Hoe financier je je (pre)masteropleiding? (n=231)	count	percentage van respons	percentage van cases
Werk	124	21,8%	53,7%
Bijdrage ouders	115	20,2%	49,8%
Spaargeld	86	15,1%	37,2%
Gedeeltelijke lening van de IB-groep	74	13,0%	32,0%
Nul-lening van de IB-groep (met behoud van OV-studentenkaart)	55	9,7%	23,8%
Maximale lening van de IB-groep	48	8,4%	20,8%
(Studie)beurs	41	7,2%	17,7%
Andere lening	8	1,4%	3,5%
Bestuurs- en/of commissiewerk	7	1,2%	3,0%
Geen antwoord	1	0,2%	0,4%
Anders	10	1,8%	4,3%
Totaal respons	569	100,0%	246,3%

Tabel 5.10: Manier van financieren (pre)master (in % van respons en % van cases)

In totaal financieren 122 stapelaars de WO-(pre)master (gedeeltelijk) met een lening van de IB-groep. Dit is dus ruim de helft van het aantal respondenten. Bijna de helft van de respondenten krijgt een bijdrage van de ouders voor de studiekosten. Ruim de helft van de respondenten financiert de WO-opleidingen (gedeeltelijk) met werk. Dit is vergelijkbaar met de resultaten uit de studentenmonitor 2005 voor niet-studiefinancieringsgerechtigden (Broek et al, 2006). Er is niet gevraagd hoeveel procent de manieren van financieren bijdragen aan de totale studiekosten, maar bijna alle (94%) respondenten gebruiken in ieder geval één van de gebruikelijke opties (lenen bij de IB-groep, werk en bijdrage ouders). Zo'n 40% van de respondenten gebruikt alle drie de opties. Overigens zijn de resultaten wel enigszins vertekend want sommige respondenten hadden nog recht op studiefinanciering in de zin van een beurs. Dit komt doordat sommige respondenten tijdens het HBO een pre-master volgde. Wanneer de beurs uitwonend en (volledig) aanvullend is, is het voor te stellen dat men geen bijdrage van de ouders behoeft, geen lening nodig heeft en/of er niet bij hoeft te werken. Door tevens naar de resultaten van de vraag wat de stapelaars als belemmering ervaren (tabel 5.9) kunnen er uitspraken gedaan worden over de betekenis van de resultaten uit de financieringsvraag voor de motivatie. Zo is vast te stellen dat van de respondenten die een lening hebben (122 respondenten) bijna 37% het niet als belemmering ziet. Dit plaatst het maken van studiekosten als grootste belemmering enigszins in perspectief; het aangaan van een lening is niet voor iedereen een belemmering. Ook de ondervinding dat de studiekosten die er gemaakt worden voor veel stapelaars (gedeeltelijk) bekostigd worden door de ouders en/of gedeeltelijk gedekt worden door er bij te werken zwakt de belemmering om studiekosten te maken af. Immers door de WO-opleiding met eigen en bestaande liquide middelen te financieren betekent dat men later geen studiekosten hoeft af te lossen, mits de bijdrage van de ouders geen (rentedragende) lening

is en dat het aantal uur dat er gewerkt wordt geen invloed heeft op het succesvol afronden van de opleiding binnen de nominale tijd.

De laatste concrete achtergrond- en controlevariabele is het resultaat van de vragen: "wat zou, volgens jou, je maandelijkse bruto startsalaris zijn bij een full-time baan na het behalen van je vorige HO-opleiding" en "wat zou, volgens jou, je maandelijkse bruto startsalaris zijn bij een full-time baan na het behalen van je masteropleiding?" Op grond van deze vraag komt het volgende beeld naar voren (tabel 5.11):

Geschatte bruto maandsalaris (n=215 & n=207)	Na HBO	Na WO
> € 1000 - < € 1250	3,7	0,5
> € 1250 - < € 1500	8,4	2,4
> € 1500 - < € 1750	12,1	5,8
> € 1750 - < € 2000	39,1	11,1
> € 2000 - < € 2250	27,0	24,6
> € 2250 - < € 2500	7,4	29,5
> € 2500 - < € 2750	0,9	16,4
> € 2750 - < € 3000	0,5	5,8
> € 3000	0,9	3,9
Totaal (n=100%)	215	207
Missing: "Weet niet"	17	25

Tabel 5.11: Geschatte bruto maandsalaris na HBO en WO (in %)

Te zien is dat 39,1% van de stapelaars na het afronden van het HBO een bruto maandsalaris verwacht tussen de €1.750 en €2.000. Na afronden van het WO schat 29,5% een bruto maandsalaris tussen de €2.250 en €2.500. Deze verwachtingen komen overeen met wat HBO-ers en WO-ers daadwerkelijk verdienen¹¹ (Ramaekers, 2007 en Allen et al, 2007). Er bestaat een significant verschil tussen de verwachte bruto maandinkomen na het HBO en na het WO ($t=-21.1$, $\alpha=.001$). De conclusie is dat de stapelaars er financieel op vooruit denken te gaan na het volgen van een masteropleiding. Als dit de reden is om ook daadwerkelijk een masteropleiding te gaan volgen, dan duidt dit op extrinsieke motivatie. Vraag is echter of dit deze motivatie de boventoon voert. Er zijn immers nog verschillende andere factoren die hierbij een rol kunnen spelen (zie hoofdstuk twee). Op deze vraag zal in de volgende paragraaf dieper ingegaan worden.

5.3 Het theoretisch model getoetst

Nu de abstracte en concrete achtergrond- en controlevariabelen zijn behandeld kan er gekeken worden naar de uitkomsten van het theoretisch model. Eerst zullen de uitkomsten in de vorm van frequentie en percentages weergegeven worden. Vervolgens wordt aan de hand van de stappen behorende tot het verkrijgen van de Cronbach's Alpha gekeken in hoeverre het model past bij hetgeen gemeten. Het theoretisch model is voorgelegd aan de respondenten in de vorm van een Likert-scale waarbij de respondenten gevraagd is om aan te geven in hoeverre zij de 23 motivatiefactoren (zie hoofdstuk twee) zeer onbelangrijk (score 1) tot zeer belangrijk (score 5) achtte.

¹¹ Gemiddeld bruto maandinkomen afgestudeerde HBO-ers €1.900 (Ramaekers, 2007), gemiddelde bruto maandinkomen afgestudeerde WO-ers €2.315 (Allen et al, 2007).

5.3.1 Overzicht van de "kale" uitkomsten theoretisch model

In deze paragraaf zullen de kale onderzoeksuitkomsten van het theoretisch model behandeld worden. Later in dit hoofdstuk volgt de statistische analyse. De uitkomsten zien er als volgt uit (tabel 5.12):

In hoeverre waren de volgende factoren voor jouw belangrijk voor de motivatie om verder te gaan studeren?	Zeër onbelangrijk	Onbelangrijk	Niet belangrijk / niet onbelangrijk	Belangrijk	Zeër belangrijk	N.v.t./ geen antwoord	Gemiddelde score	n
Verwerven van meer kennis	0,0%	0,4%	0,4%	36,2%	62,1%	0,9%	4,61	230
Interesse in vak/studiegebied	0,4%	0,0%	3,4%	46,1%	48,7%	1,3%	4,45	229
Voldoen aan verwachtingen van omgeving (familie, vrienden, etc)	35,3%	28,0%	18,1%	9,1%	2,2%	7,3%	2,08	215
Uitstellen om aan het werk te gaan	10,3%	12,1%	25,4%	30,2%	19,0%	3,0%	3,36	225
Grote kans van slagen voor masteropleiding	3,0%	13,4%	37,9%	32,3%	9,1%	4,3%	3,32	222
Zolang mogelijk studeren omdat het kan	18,5%	26,7%	23,7%	21,1%	6,9%	3,0%	2,70	225
Doorgaan met / beleven studentenleven	18,1%	28,9%	28,0%	17,7%	4,7%	2,6%	2,61	226
De vorige HO-opleiding wordt niet gezien als volwaardig diploma	41,8%	29,3%	10,3%	3,4%	0,9%	14,2%	1,74	199
Verdieping in gekozen vak/studiegebied	0,9%	1,3%	8,6%	44,4%	44,0%	0,9%	4,30	230
Op zoek naar meer uitdaging t.o.v. mijn vorige HO-opleiding	2,2%	4,7%	10,8%	37,9%	43,5%	0,9%	4,17	230
Gevoel om meer te kunnen dan enkel de genoten vooropleiding	0,4%	3,0%	9,9%	37,5%	47,8%	1,3%	4,31	229
Onvoldaan gevoel na behalen vorige HO-opleiding	7,3%	13,4%	18,1%	32,8%	25,0%	3,4%	3,57	224
Extra aanvulling op vorige HO-opleiding	0,4%	2,2%	9,1%	54,7%	32,3%	1,3%	4,18	229
Correctie van – achteraf gezien –verkeerde keuze vooropleiding	27,6%	28,4%	12,9%	12,9%	5,6%	12,5%	2,32	203
Onderscheiden van afgestudeerden met zelfde vooropleiding	4,3%	15,9%	18,5%	34,5%	25,4%	1,3%	3,62	229
Verbeteren kans op werk	9,1%	11,2%	17,7%	42,2%	15,9%	3,9%	3,47	223
Met vorige HO-opleiding weinig perspectief op arbeidsmarkt	37,5%	27,6%	15,9%	4,7%	2,6%	11,6%	1,95	205
Zicht op hoger salaris	11,6%	17,2%	21,6%	39,7%	7,3%	2,6%	3,14	226
Zicht op prettiger soort werk/baan	6,0%	7,3%	13,4%	47,0%	23,3%	3,0%	3,76	225
Een hogere functie op de arbeidsmarkt	5,2%	12,5%	13,8%	49,1%	17,7%	1,7%	3,63	228
Grotere kans op een leidinggevende functie	7,8%	15,5%	23,3%	37,5%	13,8%	2,2%	3,35	227
Verkrijgen van (nog) een (andere) academische titel	10,3%	15,1%	23,3%	34,1%	14,7%	2,6%	3,28	226
Verkrijgen van een hogere status	17,7%	25,0%	26,7%	20,7%	7,3%	2,6%	2,74	226

Tabel 5.12: Tabel uitkomsten theoretisch model motivatiefactoren (in % en rekenkundig gemiddelde)

De in de tabel (5.12) geaccentueerde scores geven de hoogste score aan in die rij. De dubbelscheidingslijn scheidt de motivatiefactoren die gedefinieerd zijn als intrinsiek (de bovenstaande rij) en als extrinsiek (de onderstaande rij).

Aan de hand van de resultaten is een eerste analyse te maken. Als eerste zal wordt gekeken naar de intrinsieke motivatiefactoren. Meer dan 70% van de respondenten vindt het (zeer) onbelangrijk dat de vorige HO-opleiding niet gezien wordt als een volwaardig diploma. Anders gezegd, lijkt het er sterk op dat de respondenten vinden dat het door hen behaalde HBO-diploma volwaardig is. Hierin ligt geen reden om een WO-master te gaan doen. Een (zeer) belangrijke reden voor een WO-master is dat studenten meer uitdaging zoeken en het

gevoel hebben meer te kunnen dan de reeds genoten HO-opleiding. Hier hangt eveneens mee samen dat het voor veel respondenten het een belangrijke motivatie was om verder te studeren doordat men geen voldaan gevoel heeft na het behalen van de vorige HO-opleiding. Deze resultaten kunnen in samenhang gezien worden met het (significant) lagere rapportcijfer dat de respondenten geven aan hun vorige HO-opleiding in vergelijking met hun huidige (pre)master studie. Verder is te zien dat veel respondenten het een belangrijke motivatie vinden om een full-time baan nog even uit te stellen. Dit schijnt de enige motivatie te zijn, want zolang mogelijk studeren wordt evenals doorgaan met het beleven van het studentenleven als onbelangrijk beschouwd. Tot slot van de intrinsieke motivaties zijn er nog de motivaties die de kern vormen van de social attainment theorie. Deze zijn: verwerven van meer kennis, interesse in vak / studiegebied, verdieping in gekozen vak / studiegebied en voldoen aan de verwachtingen van de omgeving. Hierbij is het opvallend dat de eerste drie hoog scoren op (zeer) belangrijk, maar dat het voldoen aan de verwachtingen van de omgeving als (zeer) onbelangrijk wordt beschouwd ten aanzien van de motivatie om verder te studeren. In hoofdstuk twee is hiervoor een verklaring gegeven, namelijk dat de HBO-diplomastapelaars al in een bepaalde mate voldaan hebben aan de verwachtingen van de omgeving. Ze hebben immers al een diploma behaald.

De extrinsieke motivatiefactoren geven een tamelijk uniform beeld, zeven van de negen factoren scoren hoog op de schaal belangrijk. Dit wil zeggen dat de factoren sterk meespelen in de motivatie om verder te studeren in het WO. Een (zeer) onbelangrijke motivatie is dat er weinig perspectief is met hun vorige HO-opleiding op de arbeidsmarkt. Dit kan in samenhang gezien worden met dat de respondenten vinden dat hun behaalde diploma een volwaardig diploma is. Schijnbaar vinden de respondenten dat er genoeg mogelijkheden zijn om aan het werk te gaan na het afronden van de vorige opleiding. Echter door het volgen van een masteropleiding denken de respondenten hun kans op werk te verbeteren, een prettiger soort baan te vinden en eveneens een hogere functie te kunnen krijgen. Hoewel de meningen enigszins zijn verdeeld vindt bijna driekwart van de respondenten het verkrijgen van een hogere status geen (zeer) belangrijke reden om verder te studeren in het WO.

5.3.2 Het bepalen en analyseren van de uitkomsten op het theoretisch model

Zoals in hoofdstuk drie is vermeld is er een factoranalyse uitgevoerd ten behoeve van data reductie en clustering van de factoren. Hiernaast is de Cronbach's Alpha berekend om te meten hoe betrouwbaar de (theoretische) concepten zijn en of de verschillende items (in dit geval de motivatiefactoren) hetzelfde concept toetsen. Aan de hand van de theoretisch indeling is te verwachten dat er in ieder geval twee concepten uitkomen, namelijk de intrinsieke en extrinsieke motivatiefactoren.

Allereerst is er aan de hand van een factoranalyse vastgesteld hoeveel concepten er zijn met een lineair verband. Uit deze analyse kwam naar voren dat er drie concepten zijn met een sterk samenhangende verband (Child, 2006). Als norm is gebruikt een "eigenvalue" van

groter dan twee¹². De verklaarde variantie is voor concept 1; 20.6, voor concept 2; 14.4, en voor concept 3; 10.9. De totaal verklaarde variantie is 45.9. In bijlage IV is de SPSS-output hiervan opgenomen. Vervolgens is gekeken wat de verbanden zijn van de 23 items (de motivatiefactoren) met de drie concepten. Enkel de motivatiefactoren die hoger dan 0,400 scoren op één van de drie concepten zijn opgenomen. Uit deze analyse komt de volgende tabel (5.13):

Rotated Component Matrix*

Motivatiefactoren	Component		
	1	2	3
Verwerven van meer kennis			0,669
Interesse in vak/studiegebied			0,697
Voldoen aan verwachtingen van omgeving (familie, vrienden, etc)	0,505		
Uitstellen om aan het werk te gaan		0,432	
Zolang mogelijk studeren omdat het kan		0,503	
Doorgaan met / beleven studentenleven		0,443	
De vorige HO-opleiding wordt niet gezien als volwaardig diploma		0,737	
Verdieping in gekozen vak/studiegebied			0,637
Op zoek naar meer uitdaging t.o.v. mijn vorige HO-opleiding		0,498	0,460
Onvoldaan gevoel na behalen vorige HO-opleiding		0,614	
Extra aanvulling op vorige HO-opleiding			0,442
Correctie van – achteraf gezien –verkeerde keuze vooropleiding		0,678	
Onderscheiden van afgestudeerden met zelfde vooropleiding	0,569		
Verbeteren kans op werk	0,606		
Met vorige HO-opleiding weinig perspectief op arbeidsmarkt		0,694	
Zicht op hoger salaris	0,809		
Zicht op prettiger soort werk/baan	0,495		
Een hogere functie op de arbeidsmarkt	0,874		
Grotere kans op een leidinggevende functie	0,801		
Verkrijgen van (nog) een (andere) academische titel	0,649		
Verkrijgen van een hogere status	0,683		
Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization. * Rotation converged in 5 iterations.			

Tabel 5.13: Rotated component matrix van de motivatiefactoren (n=232)

De tabel (5.13) geeft duidelijk aan dat er drie concepten zijn te onderscheiden. In het eerste concept vallen, zoals theoretisch verwacht mocht worden, de extrinsieke motivatiefactoren. Te zien is dat alle extrinsieke motivatiefactoren uit het theoretisch model, met uitzondering van één binnen dit concept vallen. Opvallend is ook dat de motivatiefactor “voldoen aan de verwachtingen van de omgeving” binnen het eerste concept valt, terwijl dit in theorie een factor behorende tot het social attainment model is en daarom een intrinsieke motivatie zou moeten zijn. Een verklaring waarom deze motivatiefactor binnen dit concept valt en een

¹² Eigenvalue concept 1: 5,827; concept 2: 2,490; concept 3: 2,238

reden is om deze factor in het extrinsieke motivatiefactor concept te houden is de in hoofdstuk drie uitgesproken verwachting dat de omgeving minder invloed zou hebben op de keuze van HBO-ers om naar het WO te gaan. Hiervan uitgaande gaat de HBO-diplomastapelaar dus naar het WO voor zichzelf. Deze egocentrische maar ook rationele afweging past binnen het extrinsieke concept. In het derde concept vallen de motivatiefactoren die puur bij de intrinsieke motivatie horen. Dit zijn de factoren die te maken hebben met het opdoen van kennis in een bepaald vakgebied alsmede extra kennis op doen bovenop de genoten kennis verkregen in de vorige studie. Omdat de motivatiefactoren "op zoek naar meer uitdaging t.o.v. vorige HO-opleiding" een hogere score heeft in het tweede concept en hier beter bij past is er voor gekozen om deze motivatiefactor op te nemen in het tweede concept. In het tweede concept komen namelijk de motivatiefactoren voor die gedefinieerd zijn als intrinsiek maar die echter niet direct iets te maken hebben met het opdoen van kennis. In het tweede concept komen motivatiefactoren terug zoals "uitstellen om aan het werk te gaan" en "zolang mogelijk studeren omdat het kan". Onder het tweede concept komen eveneens motivatiefactoren terug die iets zeggen over de waarde van de vorige HO-opleiding. Opvallend hierbij is de motivatiefactor: "met vorige HO-opleiding weinig perspectief op de arbeidsmarkt" -die in theorie geschaard is onder extrinsiek- terug komt in het tweede concept dat gedomineerd wordt door intrinsieke motivatiefactoren. Samenvattend vallen in dit concept zogezegd de minder "nobile" motivatiefactoren en de motivatiefactoren die reflecteren op de vorige opleiding. Tot slot zijn er nog twee motivatiefactoren beide in theorie behorende tot de intrinsieke motivaties die niet onder geen concept vallen doordat ze geen score hebben boven de 0,400. Deze zijn: "grote kans van slagen voor masteropleiding" en "gevoel om meer te kunnen dan enkel de genoten vooropleiding". Omdat niet duidelijk is welk concept deze motivatiefactoren meten zullen ze niet meegenomen worden in de verdere analyse.

De betrouwbaarheid van de concepten is getoetst met de Cronbach's Alpha. Een hoge (Cronbach) Alpha geeft aan dat het model goed te gebruiken is om de concepten te meten. De vuistregels zijn dat een Alpha van $\alpha \geq ,80$ als bewijs geldt voor een goed model, een Alpha van $,60 \geq \alpha < ,80$ redelijk het concept meet en een Alpha van $\alpha < ,60$ een slecht model is om een concept te meten (Heus, van der Leeden & Gazendam, 1999). De gevonden Alpha's bij de concepten zijn: concept 1: .87; concept 2: .73; concept 3: .66 (zie bijlage V voor de SPSS-output). Dit is dus bewijs dat het theoretisch model de concepten respectievelijk goed tot redelijk meet.

5.4 Uitkomsten van de theoretische verwachting

Om te oordelen over welk motivatie concept het belangrijkste is kan er gekeken worden naar de gemiddelde scores die de concepten krijgen. Dit wordt in de onderstaande tabel (5.14) weergegeven:

	Motivatiefactor	n	Std. dev.	gemiddelde totaal score
"pure" intrinsieke motivatiefactoren	Verwerven van meer kennis	230	0,5227	4,61
	Interesse in vak/studiegebied	229	0,6090	4,45
	Verdieping in gekozen vak/studiegebied	230	0,7555	4,30
	Extra aanvulling op vorige HO-opleiding	229	0,7184	4,18
	Totaal concept	231	0,4723	4,38
Minder "nobele" en reflecterende intrinsieke motivatiefactoren	Uitstellen om aan het werk te gaan	225	1,2322	3,36
	Zolang mogelijk studeren omdat het kan	225	1,2083	2,70
	Doorgaan met / beleven studentenleven	226	1,1269	2,61
	De vorige HO-opleiding wordt niet gezien als volwaardig diploma	199	0,8931	1,74
	Op zoek naar meer uitdaging t.o.v. mijn vorige HO-opleiding	230	0,9539	4,17
	Onvoldaan gevoel na behalen vorige HO-opleiding	224	1,2257	3,57
	Correctie van – achteraf gezien –verkeerde keuze vooropleiding	203	1,2392	2,32
	Met vorige HO-opleiding weinig perspectief op arbeidsmarkt	205	1,0420	1,95
	Totaal concept	231	0,7108	2,87
Extrinsieke motivatiefactoren	Voldoen aan verwachtingen van omgeving (familie, vrienden, etc)	215	1,0844	2,08
	Onderscheiden van afgestudeerden met zelfde vooropleiding	229	1,1588	3,62
	Verbeteren kans op werk	223	1,1769	3,47
	Zicht op hoger salaris	226	1,1614	3,14
	Zicht op prettiger soort werk/baan	225	1,0908	3,76
	Een hogere functie op de arbeidsmarkt	228	1,0811	3,63
	Grotere kans op een leidinggevende functie	227	1,1435	3,35
	Verkrijgen van (nog) een (andere) academische titel	226	1,2072	3,28
	Verkrijgen van een hogere status	226	1,1984	2,74
Totaal concept	231	0,8113	3,24	

Tabel 5.14: Gemiddelde totaal scores concepten (rekenkundig gemiddelde, n=231)

De kolom gemiddeld totaal score is verkregen door de waarde van 1 tot en met 5 toe te kennen aan respectievelijk de keuze "zeer onbelangrijk" tot en met "zeer belangrijk" deze waarde is vervolgens vermenigvuldigd met het aantal keer dat de respondenten één van de vijf opties gekozen hebben. De scores zijn vervolgens per variabele opgeteld. De gemiddelde score is verkregen door de totaal score te delen door het aantal respondenten die één van de vijf opties hebben gekozen. De respondenten die op een variabele aangegeven hebben dat de variabele niet van toepassing was of hier geen antwoord op hebben gegeven zijn niet meegenomen in de berekening van de scores.

De theoretische verwachting is dat de extrinsieke motivatiefactoren belangrijker zijn dan de intrinsieke motivatiefactoren. Door de gemiddelde score bij de concepten te berekenen (zie tabel 5.14) ontstaat er een inzicht in wat de respondenten de meest belangrijke motivatiefactoren vinden. Het blijkt dat de "pure" intrinsieke motivatiefactoren, i.e. de motivatiefactoren die te maken hebben met het opdoen van kennis, een gemiddelde score hebben van 4,38. De extrinsieke motivatiefactoren hebben een gemiddelde score van 3,24.

De minder “nobele” en reflecterende intrinsieke motivatiefactoren hebben een gemiddelde score van 2,87. Er bestaan significante verschillen tussen de drie factoren. De theoretische verwachting blijkt onjuist te zijn, want de HBO-diplomastapelaars worden met name gemotiveerd door de “pure” intrinsieke motivatiefactoren. Hoewel de hypothese is verworpen kan wel vastgesteld worden dat de extrinsieke motivatiefactoren een belangrijke motivatie is voor de HBO-diplomastapelaars om door te stromen naar het WO. Er zijn vermoedens dat de extrinsieke motivatie hoger is bij de HBO-diplomastapelaars dan bij de eerste jaarsstudenten. Omdat de eerstejaars studenten niet onderzocht zijn kunnen we alleen uitgaan van andere onderzoeken. Uitkomsten van de studentenmonitor 2005¹³ (Broek et al, 2006) laten bijvoorbeeld zien dat een hoog salaris voor maar 9% (zowel HBO als WO) meetelt als studiekeuzemotief voor voltijdstudenten bij aanvang van de opleiding. Overigens wordt in de studentenmonitor 2005 het studiekeuzemotief “inhoudelijk interessant” door zowel HBO als WO het meeste genoemd. Dit kan vergeleken worden met de intrinsieke motivatie, die in dit onderzoek ook het hoogste scoorde.

5.5 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn allereerst de achtergrond- en controlevariabelen van de HBO-diplomastapelaars aan de orde gekomen. Allereerst zijn de kenmerken van de respondenten aan bod gekomen. Belangrijke kenmerken van de abstracte achtergrond- en controlevariabelen met betrekking tot dit onderzoek zijn dat het meerderheid van de ouders van de respondenten een opleiding heeft afgerond op HBO-niveau. Uit de abstracte variabelen bleek dat de respondenten geen lange termijn planning hebben met betrekking tot hun studiecarière. Sommige gaven aan dit wel te hebben. Zij hadden dus al vroeg of zelfs voordat men met het HBO begon besloten om na het afronden van het HBO door te stromen naar het WO. Het kan zijn dat dit een ontwikkeling wordt die steeds vaker gezien zal gaan worden te meer omdat het fenomeen diplomastapelaars in de afgelopen jaren steeds gewoner en gebruikelijker is geworden.

In de opvolgende paragrafen van dit hoofdstuk is onderzocht waarom HBO-studenten doorstromen naar het WO. Voordat het theoretisch model werd getoetst zijn de meer concrete achtergrond- en controlevariabelen naar voren gekomen. Het meest opvallende bij deze variabelen was dat de respondenten hun vorige opleiding significant minder waarderen dan hun huidige WO-opleiding. Dit lijkt dus een teken te zijn dat een deel van de waarom vraag te beantwoorden is doordat de respondenten minder tevreden te zijn over hun genoten HBO-opleiding. Wellicht dat dit ook een reden is dat er weinig interesse was voor HBO-master in vergelijking met WO-masters. Vanzelfsprekend komt dit wellicht ook doordat het aanbod van HBO-masters nog beperkt is. Kijken we vervolgens naar het theoretisch model dan zien we dat de motivatiefactoren die te maken hebben met de waardering van de respondenten van hun genoten HBO-opleiding dan wordt het beeld bevestigd dat een groot gedeelte van de respondenten zich, na afronding van hun HBO-opleiding, niet volledig voldaan voelt op het gebied van uitdaging, kennis en meer denkt te kunnen dan enkel de

---

¹³ In dit onderzoek zijn studenten betrokken uit alle gelederen (dus geen verschil in studiejaar, studie of type studie)

genoten HBO-opleiding. Zoals gezegd beantwoorden deze motivatiefactoren een gedeelte van de waarom vraag.

In theorie wordt een onderscheid gemaakt tussen intrinsieke en extrinsieke motivatiefactoren. In dit onderzoek zijn vele vragen opgenomen die hiermee verband houden. Op grond van een factoranalyse worden er geen twee maar drie verschillende motivatiefactoren onderscheiden. Naast de extrinsieke motivaties zijn de intrinsieke motivaties in te delen in twee groepen, i.e. de "pure" intrinsieke motivatiefactoren die te maken hebben met het opdoen van kennis en de minder "nobe" en op de vorige opleiding reflecterende motivatiefactoren zoals "zolang mogelijk studeren omdat het kan" en "op zoek naar meer uitdaging t.o.v. vorige opleiding". De hoge Cronbach's Alpha scores van de concepten weerspiegelen een hoge betrouwbaarheid.

Tot slot van dit hoofdstuk is ingegaan op de theoretische verwachting. De theoretische verwachting was dat de extrinsieke motivatiefactoren belangrijker gevonden zouden worden dan de intrinsieke motivatiefactoren. Deze verwachting is echter niet uitgekomen, want de gemiddelde score op het "pure" intrinsieke motivatie concept was hoger dan de score op het extrinsieke motivatie concept. Desalniettemin is de score op het extrinsieke motivatie concept wel hoog te noemen in vergelijking met andere studiekeuzeliteratuur en de score op het derde concept. Het minder "nobe" en reflecterende intrinsieke motivatie concept scoorde namelijk het laagste. Deze motivatiefactoren zijn dus het minst belangrijk voor de respondenten. In het volgende hoofdstuk wordt gekeken of en in welke mate er een verschil naar voren komt wanneer deze uitkomsten uitgesplitst worden naar Gamma- en Bèta studenten.

Hoofdstuk 6: Verschil in motivatie tussen HBO-diplomastapelaars

Dit hoofdstuk zal ingaan op de onderzoeksvraag of er verschil bestaat in de motivatie van diplomastapelaars die gekozen hebben voor een master in de sociale wetenschap (Gamma) en zij die gekozen hebben voor een master in de technische wetenschap (Bèta). In bijlage II is een overzicht opgenomen waarin de masters aangeboden door de UT ingedeeld worden in sociale- en technische wetenschappen. HBO-diplomastapelaars die een WO-master hebben gekozen in de sociale wetenschap worden aangeduid als Gammastudenten en zij die technisch wetenschappelijke master volgen worden aangeduid als Bètastudenten. Net als in hoofdstuk vijf wordt eerst ingegaan op de achtergrond- en controlevariabelen voordat het theoretisch model getoetst wordt. Voor de volledigheid zal de onderzoeksvraag die in dit hoofdstuk centraal staat herhaald worden:

§ Is er een verschil in de motivatie van studenten die kiezen voor een WO-master in de sociale wetenschappen (Gamma) en studenten die kiezen voor een WO-master in de technische wetenschappen (Bèta)?

6.1 Beeld op grond van de achtergrond- en controlevariabelen

Niet alle achtergrond- en controlevariabelen zijn voor de onderhavige onderzoeksvraag interessant. Daarom is er een selectie gemaakt van de variabelen. In onderstaande kader is de selectie weergegeven.

- § Hoogst afgeronde opleiding ouders;
- § Rapportcijfer voor de vorige HBO-opleiding en de huidige WO-opleiding;
- § Het verwachte bruto maandsalaris als men was gaan werken op basis van hun vooropleiding;
- § Het verwachte bruto maandsalaris als men zou gaan werken na afronding van hun huidige masteropleiding.

De hoogste afgeronde opleiding van de ouders van de respondenten zegt iets over de omgeving van de student. De gedachte is dat de omgeving niet alleen mede bepaald dat er wordt (verder) gestudeerd maar ook wat een student gaat doen. Uit tabel 6.1 blijkt dat de hoogst genoten opleiding van de ouders niet significant verschilt voor Gamma- en Bètastudenten¹⁴.

---

¹⁴ Pearson chi-square hoogste afgeronde opleiding ouders; $X^2=11.224$, $P=.082$.

Wat is de hoogste afgeronde opleiding van je ouders? (n=220)		
	Faculteit naar wetenschap	
	Sociale wetenschap	Technische wetenschap
Soort onderwijs	% van totaal	% van totaal
Basisonderwijs	0,7	0,0
Mavo/Vmbo	9,5	10,8
LBO / Voorbereidend beroepsonderwijs	3,6	13,3
Havo/ vwo	1,5	2,4
Middelbaar beroepsonderwijs	27,7	33,7
Hoger beroepsonderwijs	44,5	30,1
Universitair/ wetenschappelijk onderwijs	12,4	9,6
Totaal (n= 100%)	137	83

Tabel 6.1: Hoogste genoten opleiding ouders van HBO-diplomastapelaars, naar wetenschap (in %)

In de onderstaande tabel (6.2) is het rapportcijfer dat de respondenten gegeven hebben aan hun vorige en huidige (pre)masteropleiding uitgesplitst naar discipline.

Als je je vorige HO-opleiding een rapportcijfer zou moeten geven, wat voor cijfer zou dit dan zijn? (n=231)				
	Faculteit naar wetenschap			
	Sociale wetenschap		Technische wetenschap	
	Vorige HO-opleiding	Huidige (pre)master	Vorige HO-opleiding	Huidige (pre)master
Rapportcijfer	% van totaal	% van totaal	% van totaal	% van totaal
1	0,0	0,0	0,0	0,0
2	0,7	0,0	0,0	0,0
3	0,0	0,7	2,4	1,2
4	5,5	1,4	2,4	0,0
5	11,0	2,1	7,1	4,7
6	13,7	10,3	21,2	9,4
7	41,1	47,9	35,3	34,1
8	24,7	32,9	25,9	47,1
9	3,4	4,8	5,9	3,5
10	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal (n= 100%)	146	146	85	85

Tabel 6.2: Rapportcijfer huidige (pre)master en vorige HBO-opleiding, naar wetenschap (in %)

Tussen de uitkomsten zit geen significant verschil voor wat betreft de twee wetenschappen¹⁵
¹⁶. Wanneer er enkel gekeken wordt naar de rapportcijfers gegeven door de Gammastudenten dan is er een significant verschil in de waardering voor de vorige en huidige opleiding ($t=3.3$, $\alpha=.001$). Wanneer we dezelfde test uitvoeren op de groep Bëtastudenten blijkt er eveneens een significant verschil te zijn ($t=2.7$, $\alpha=.05$). Beide groepen waarderen hun huidige (pre)masteropleiding dus significant beter dan hun vorige opleiding.

¹⁵ Pearson chi-square voor rapportcijfer vorige opleiding; $X^2=9.161$, $P=.241$;

¹⁶ Pearson chi-square voor rapportcijfer huidige (pre)master; $X^2= 8.032$, $P=.236$.

De onderstaande tabel (6.3) laat het verwachte maandelijkse bruto startsalaris zien van beide groepen als ze aan het werk zouden gaan na het behalen van hun vorige opleiding en na het behalen van hun huidige master.

Wat zou, volgens jou, je maandelijkse bruto startsalaris zijn bij een full-time baan na het behalen van je vorige HO-opleiding en na je huidige master opleiding? (vorige opleiding n=215, huidige (pre)master n=207)				
	Faculteit naar wetenschap			
	Sociale wetenschap		Technische wetenschap	
	Na vorige opleiding	Na huidige master	Na vorige opleiding	Na huidige master
	% van totaal	% van totaal	% van totaal	% van totaal
> € 1000 - < € 1250	4,4	0,8	2,6	0,0
> € 1250 - < € 1500	11,7	3,1	2,6	1,3
> € 1500 - < € 1750	11,7	6,9	12,8	3,9
> € 1750 - < € 2000	40,1	9,9	37,2	13,2
> € 2000 - < € 2250	24,1	33,6	32,1	9,2
> € 2250 - < € 2500	5,8	24,4	10,3	38,2
> € 2500 - < € 2750	1,5	13,7	0,0	21,1
> € 2750 - < € 3000	0,0	4,6	1,3	7,9
> € 3000	0,7	3,1	1,3	5,3
Totaal (n=100%)	137	131	78	76

Tabel 6.3: Geschatte bruto maandsalaris na HBO en WO, naar wetenschap (in %)

De studenten uit beide groepen verwachten een ongeveer gelijk bruto maandsalaris te ontvangen als ze waren gaan werken op basis van hun vorige opleiding. Tussen de groepen bestaat geen significant verschil¹⁷. De Bëtastudenten verwachten na het afronden van hun huidige master significant meer te gaan verdienen dan de groep Gammastudenten ($X^2=220.1$, $\alpha=.05$). Als we enkel kijken naar de verschillen tussen de verwachte startsalarissen van Gammastudenten dan is te zien dat er een duidelijk verschil is ($t=-16.7$, $\alpha=.001$). Voor de Bëtastudenten blijkt er ook een significant verschil te zijn in het verwachte bruto maandsalaris als ze zouden gaan werken op basis van hun vorige opleiding en na het afronden van de master ($t=-12.9$, $\alpha=.001$).

Uit de bovenstaande analyses komt naar voren dat er een beperkt aantal verschillen bestaat tussen de twee groepen voor wat betreft de hier meegenomen achtergrond- en controlevariabelen. Er is geen significant verschil gevonden voor de omgeving van beide groepen. Tevens is er tussen de groepen geen significant verschil als het gaat om de waardering in de vorm van een rapportcijfer voor zowel de vorige als de huidige (pre)masteropleiding. Beide groepen geven echter wel aan de huidige (pre)master significant meer te kunnen waarderen dan hun vorige opleiding. Op de vraag hoeveel de respondenten verwachtte te zouden gaan verdienen als ze na hun vorige opleiding waren gaan werken is niet significant anders geantwoord door beide groepen. Echter verwachtten de Bëtastudenten na het afronden van hun masteropleiding significant meer te gaan verdienen dan de Gammastudenten. Deze verwachting is op grond van onderzoek naar het gemiddelde brutomaandsalaris van beginnen technische WO-studenten reëel te noemen (Allen et al,

¹⁷ Pearson chi-square startsalaris o.b.v. vorige opleiding; $X^2=11,076$, $P=.198$.

2007). Voor wat betreft de verwachte motivatie is deze uitkomst opvallend want als Bèta-studenten in vergelijking met Gamma-studenten meer denken te gaan verdienen, zou het een indicatie kunnen zijn dat ze meer extrinsiek gemotiveerd zijn. Of deze indicatie klopt zal onderzocht worden in de volgende paragraaf.

6.2 Theoretisch model

In hoofdstuk vijf zijn op grond van een factoranalyse, met variabelen ontleend aan het theoretisch kader (hoofdstuk twee), drie motivatiefactoren concepten geabstraheerd. In deze concepten zijn de verschillende motivatiefactoren geclusterd. Op basis van de theorie zijn ze genoemd: de extrinsieke motivatiefactoren, de "pure" intrinsieke motivatiefactoren en de mindere "nobeles" en reflecterende intrinsieke motivatiefactoren. Aan de hand van de vastgestelde concepten kan er geanalyseerd worden of er verschillen zijn tussen de Gamma-studenten en de Bèta-studenten. Aan de hand van de independent sample t-test is gekeken of er (significante) verschillen bestaan tussen deze groepen. Deze t-test wordt berekend op basis van de gemiddelde scores van de motivatiefactoren per concept. De onderstaande tabel (6.4) geeft deze gegevens weer.

	Sociale wetenschap			Technische wetenschap			t-waarde	Sig.
	n	Std. dev.	gem. score	n	Std. dev.	gem. score		
"Pure" intrinsieke motivatiefactoren	146	0,4843	4,38	85	0,4537	4,39	-0,1	ns
Minder "nobeles" en reflecterende intrinsieke motivatiefactoren	146	0,7225	2,97	85	0,6593	2,70	2,9	*
Extrinsieke motivatiefactoren	146	0,7934	3,40	85	0,7691	2,96	4,1	**
*=significant bij $\alpha = 0.05$ **=significant bij $\alpha = 0.001$ ns=niet significant								

Tabel 6.4: Gemiddelde totaal scores concepten naar wetenschappelijke discipline (n=231)

Uit de tabel (6.4) is af te leiden dat Gamma- en Bèta-studenten verschillende motivaties hebben om hun WO-master te gaan doen. Bij twee van de drie concepten is een aantoonbaar verschil te zien. Hieruit blijkt dat voor de Gamma-studenten de extrinsieke en minder "nobeles" en reflecterende motivatiefactoren een belangrijke rol spelen in de motivatie om door te stromen. Zij laten zich sterker door dit soort factoren leiden. Tussen beide groepen bestaat er geen verschil voor wat betreft de intrinsieke motivatiefactoren; zij vinden dit even belangrijk. Deze intrinsieke motivatiefactoren zijn voor beide groepen het belangrijkste.

Voor de volledigheid zijn in bijlage VI de histogrammen van de standaard normale verdelingen van de concepten weergegeven en is in bijlage VII de SPSS-output opgenomen voor de drie independent sample t-testen.

6.3 Conclusie

Dit hoofdstuk heeft laten zien dat er zowel verschillen als overeenkomsten zijn tussen Gamma- en Bèta-studenten. Ten eerste komen deze verschillen en overeenkomsten naar voren in de achtergrond- en controle variabelen. Zo is de achtergrond van de ouders niet significant verschillend. Ook is de waardering van de vorige opleiding niet significant verschillend. Opvallend is echter wel dat beide groepen hun huidige master significant meer waarderen dan hun vorige opleiding. Opvallend is het eveneens dat in vergelijking de Bèta-studenten een significant hoger bruto maand salaris verwachten te krijgen na afronding van de master. Dit zou doen vermoeden dat de extrinsieke motivatie onder deze groep hoger zou zijn dan de Gammastudenten.

De uitkomsten uit het theoretisch model geeft het volgende beeld. Het blijkt dat de Gammastudenten significant meer gemotiveerd worden door de motivatiefactoren die behoren tot het extrinsieke motivatie concept. Desalniettemin blijven de "pure" intrinsieke motivatiefactoren de belangrijkste motivatie voor de beide groepen. Er is geen verschil tussen beide groepen met betrekking tot dit concept. Verschil tussen de beide groepen is er wel op het gebied van de minder "nobele" en reflecterende motivatiefactoren. Hier scoren de Gammastudenten namelijk significant hoger dan de Bèta-studenten.

De conclusie is derhalve dat de Gammastudenten met een andere motivatie doorstromen naar het WO dan de Bèta-studenten. De Gammastudenten worden namelijk in vergelijking veel meer geprikkeld door extrinsieke motivatiefactoren en motivatiefactoren die niet direct te maken hebben met studeren. In het laatste geval gaat het met name om het uitstellen om aan het werk te gaan, zolang mogelijk studeren, correctie van achteraf gezien verkeerde keuze van vooropleiding en het hebben van weinig perspectief op de arbeidsmarkt met de reeds behaalde opleiding. Tot slot is het opvallend dat beide groepen erg hoog scoren op de variabele: op zoek naar meer uitdaging ten opzichte van vorige opleiding. Wellicht is dit een verklaring voor de significant lagere waardering voor de vorige opleiding.

Hoofdstuk 7: Conclusie

In de voorgaande hoofdstukken is ingegaan op de drie onderzoeksvragen en de bijbehorende deelvragen. In dit hoofdstuk wordt er een integrale conclusie gegeven. Hierbij gaat dit hoofdstuk individueel in op de onderzoeksvragen, vervolgens wordt er naar een verband gezocht tussen de onderzoeksvragen. Gezamenlijk geven deze conclusies een antwoord op de probleemstelling: *“In welke mate en waarom gaan HBO-bachelor studenten verder studeren aan een masteropleiding in het Wetenschappelijk onderwijs?”*. Later in dit hoofdstuk zal er tevens ingegaan worden op de betekenis van de conclusies voor de wetenschap en de (beleids)praktijk. Tot slot volgt een beschouwing op het onderzoek.

7.1 De onderzoeksvragen

In het onderstaande overzicht zijn de drie onderzoeksvragen nogmaals weergegeven. De onderzoeksvragen worden afzonderlijk behandeld. In de volgende paragraaf wordt de samenhang tussen de conclusies bekeken.

1. Hoeveel HBO-diplomastapelaars zijn er in de periode 1995 tot 2004 geweest en is deze groep in deze periode toegenomen?
2. Wat motiveert -en in welke mate- afgestudeerde HBO-studenten om na het behalen van een HBO-bachelordiploma te kiezen voor doorstroming naar een WO-master?;
3. Is er een verschil in de motivatie van studenten die kiezen voor een WO-master in de sociale wetenschappen (Gamma) en studenten die kiezen voor een WO-master in de technische wetenschappen (Bèta)?

7.1.1 Landelijke doorstroomdata

Het aantal HBO-diplomastapelaars is in de periode 1995-2004 toegenomen. Voor deze gegevens zijn er twee bronnen gebruikt namelijk de uitstroomgegevens en de instroomgegevens. Beide bronnen geven, ondanks verschillen in definities, een vergelijkbaar beeld. De toename lijkt op een trend die geleidelijk omhoog is gegaan. Na invoering van het BaMa-systeem in het hoger onderwijs lijkt er vooralsnog geen substantiële vermeerdering van het aantal stapelaars te hebben plaats gevonden. Sterker nog, de voorlopige cijfers van collegejaar 2004-2005 en 2005-2006 laten juist zien dat er minder stapelaars zijn gekomen. Hierbij moet wel gezegd worden dat dit voorlopige gegevens zijn en dat hier geen harde conclusies, met betrekking tot de invoering van het BaMa-systeem, uitgetrokken kunnen worden. Of deze afzwakking zich heeft doorgezet in collegejaren 2006-2007 moet nog gezien worden. Voor een verklaring in deze trendbreuk kan gedacht worden aan een betere arbeidsmarktpositie van HBO-afgestudeerden maar ook aan strengere toelatingseisen bij universiteiten. Kortom in de komende jaren zal gezien moeten worden of het BaMa-systeem daadwerkelijk effect heeft gehad op het aantal stapelaars.

Als we vervolgens kijken naar de patronen in de doorstroom is te zien dat in de periode 1995 tot 2004 er qua absolute aantallen er voor de meeste HBO-sectoren een redelijk constante stijgende trend is. Bekijken we deze gegevens relatief, dus naar het aantal

afgestudeerden in de sectoren, is er meer schommeling in het aantal diplomastapelaars uit verschillende HBO-sectoren waar te nemen. Van de HBO-ers die doorstromen zijn veruit de meeste studenten afkomstig uit de economie sector (HEO). Vanaf collegejaar 2001-2002 komt zelfs meer dan de helft van de doorstroom op rekening van deze sector. Dit aandeel lijkt zelfs nog te groeien in collegejaar 2004-2005 en 2005-2006. De HNTO (de technische en natuurwetenschappelijke sector in het HBO) is een goede tweede die voor ongeveer 25% bijdraagt aan de totale doorstroom van HBO-ers naar het WO. Vervolgens is er eveneens gekeken naar de relatieve doorstroom. Dit wil dus zeggen welk deel van de HBO-ers doorstromen ten opzichten van alle HBO-afgestudeerden. Hieruit komt dat het aantal studenten dat door gaan naar het WO in verhouding tot het aantal studenten dat afstudeert en niet doorstromen naar het WO, lijkt af te nemen, met uitzondering van de HBO kunstonderwijs studenten. Aan de hand van de HBO-sectoren is eveneens gekeken naar welke opleidingen op het WO de meeste studenten uit een bepaalde sector doorstromen. Hieruit bleek dat de studenten redelijk honkvast zijn. Dit wil zeggen dat de meerderheid een studie kiest die op een bepaalde manier gerelateerd is aan de reeds genoten HBO-studie.

Samenvattend zijn er door deze onderzoeksvraag enkele interessante punten naar voren gekomen. Ten eerste is dit het verschil in definitie. Er zijn geen uniforme afspraken over wat precies een HBO-diplomastapelaar is. In deze scriptie is de definitie gehanteerd dat een HBO-diplomastapelaar iemand is die na een HBO-bachelor te hebben bepaald naar het WO gaat, voor het eerst ingeschreven staat op het WO en dat er niet meer dan twee jaar tussen afstuderen voor het HBO en doorstromen naar het WO zat. Ten tweede is het opvallend dat meer dan de helft van de HBO-diplomastapelaars afkomstig is uit de HEO-sector van de hogescholen. Ten derde valt het op dat de invoering van de BaMa-systeem niet direct een waarneembaar effect heeft gehad op het aantal HBO-diplomastapelaars. Tot slot is het opvallend dat de gegevens van collegejaar 2004-2005 en 2005-2006 – hoewel nog voorlopig – een daling in de trend laten zien. Het zou interessant zijn om deze ontwikkeling in ieder geval nog de komende jaren te volgen om zo het werkelijke effect van de invoering van het BaMa-systeem inzichtelijk te krijgen.

7.1.2 Motivatie van HBO-diplomastapelaars

In hoofdstuk twee is geprobeerd theoretische antwoorden te krijgen op de tweede onderzoeksvraag. Uit een literatuurstudie kwam naar voren dat er drie theoretische stromingen zijn die verklaringen proberen te geven voor de motivatie van studenten om ergens te gaan studeren. De drie theorieën kijken ieder vanuit een ander perspectief naar de student. Grofweg komt het neer op een meer economisch perspectief, sociologisch perspectief en een gecombineerd perspectief. Verwacht werd dat het economische perspectief met name de motivatie van de HBO-diplomastapelaars zou verklaren, omdat de stapelaars al minimaal vier jaar ervaring hebben in het hoger onderwijs, rationeel keuzes kunnen maken, minder onzekerheid hebben en grotendeels al voorzien zijn in de behoefte naar intrinsieke motivatiefactoren. Om dit te onderzoeken is een theoretisch model opgesteld met daarin motivatiefactoren uit de drie theorieën. Naast dit model zijn er eveneens achtergrond- en controlevariabelen opgenomen.

De achtergrond- en controlevariabelen bestaan uit zowel variabelen die iets zeggen over de respondenten en variabelen die een direct verband hebben met de motivatie. Om deze reden zijn ze ingedeeld in abstracte en concrete variabelen. Om niet te veel in herhaling te vallen zullen in deze conclusie niet alle achtergrond- en controlevariabelen aanbod komen. Uit de abstracte variabelen blijkt dat 39% van de ouders van de respondenten als hoogste genoten opleiding HBO hebben. De diplomastapelaars hebben voornamelijk in de laatste periode van hun HBO-opleiding besloten dat ze verder zouden gaan studeren op het WO. Bijna 10% wist dit al voordat ze überhaupt begonnen waren aan het HBO. Het zou interessant zijn om deze mogelijk nieuwe ontwikkeling in de gaten te houden. Er bestaat overigens een significante relatie tussen het zoeken naar informatie over mogelijk WO-masters en het moment dat men wist dat men zou gaan doorstromen naar het WO. Vanzelfsprekend gebeurt dan ook het zoeken naar informatie van WO-master voornamelijk in de laatste periode van de HBO-studie. Bij het zoeken naar een WO-master hebben de respondenten gemiddeld 2,5 universiteiten overwogen. HBO-masters hebben weinig interesse bij de respondenten gewekt. Bijna 77% heeft namelijk geen enkele hogeschool voor het volgen van een masteropleiding overwogen. Tot slot van de abstracte variabelen is de respondenten gevraagd om een rapportcijfer te geven aan zowel de vorige studie als de huidige (pre)master. Opvallend is dat de huidige (pre)master significant hoger scoort dan de vorige opleiding (respectievelijk 7.25 en 6.8).

Als we volgens kijken naar de meer concrete variabelen zien we dat veel respondenten voornamelijk het maken van meer studiekosten en het aangaan van een studielening zien als een belemmering om een masteropleiding te volgen. Veel respondenten geven aan deels de studie te financieren door te werken, het aangaan van een lening en door een bijdrage van de ouders. Niet iedereen die een lening aangaat ziet dit daadwerkelijk als een belemmering. Schijnbaar zien sommige respondenten de masteropleiding dus als een investering die zich later zal gaan uitbetalen. Dit beeld wordt versterkt door de uitkomsten op de vraag hoeveel men verwachtte te gaan verdienen op basis van de vorige en huidige opleiding. De respondenten verwachten namelijk significant meer te gaan verdienen na het behalen van hun huidige opleiding in vergelijking met hun vorige opleiding. Mede gezien deze uitkomsten zou het in de lijn van verwachtingen liggen dat de HBO-ers sterk extrinsiek gemotiveerd zijn om door te stromen naar het WO. Om dit te toetsen is er gekeken naar de uitkomsten van het theoretische model.

Het theoretische model bestaat uit 23 motivatiefactoren die onderverdeeld zijn in intrinsieke- en extrinsieke motivatiefactoren. De motivatiefactoren zijn aan de respondenten voorgelegd in de vorm van een Likert-scale waarbij de respondenten gevraagd is de factoren te beoordelen in de schalen van zeer onbelangrijk tot zeer belangrijk. De motivatiefactoren die percentueel het hoogste scores zijn: verwerven van meer kennis, interesse in vak/studiegebied, op zoek naar meer uitdaging t.o.v. vorige HO-opleiding en gevoel meer te kunnen dan enkele de genoten vooropleiding. Opvallend is dat de eerste twee factoren "pure" intrinsieke motivatiefactoren zijn. Het opdoen van kennis is dus zeer belangrijk voor de diplomastapelaars. De laatste twee factoren zeggen iets over de waardering voor de vorige opleiding. De veronderstelling is dat de diplomastapelaars iets gemist hebben op het HBO en dit proberen te compenseren door naar het WO te gaan. Onder de schaal "belangrijk"

komt een groot aantal motivatiefactoren voor. Wat betreft de intrinsieke motivatiefactoren gaat het hier om: verdieping in gekozen vak/studiegebied, onvoldaan gevoel na behalen vorige HO-opleiding, extra aanvulling op vorige HO-opleiding, grote kans van slagen voor masteropleiding en uitstellen om aan het werk te gaan. Voor wat betreft de intrinsieke motivatiefactoren wordt deze schaal dus gekenmerkt door nog meer factoren die iets zeggen over de waardering voor de vorige opleiding, maar ook door factoren die mede de keuze om verder te gaan studeren verklaren (i.e. uitstellen om aan het werk te gaan). Ook het gros van de extrinsieke motivatiefactoren komt terug onder de schaal belangrijk. De enige uitzonderingen zijn verkrijgen van een hogere status (hoogste op niet belangrijk / niet onbelangrijk) en met vorige HO-opleiding weinig perspectief op arbeidsmarkt (hoogste op zeer onbelangrijk). De extrinsieke motivatiefactoren die onder de schaal belangrijk vallen zijn: onderscheiden van afgestudeerden met dezelfde vooropleiding, verbeteren kans op werk, zicht op hoger salaris, zicht op prettiger soort werk/baan, een hogere functie op de arbeidsmarkt, grotere kans op een leidinggevende functie en verkrijgen van een academische titel. Aan de hand van deze uitkomsten kan aangenomen worden dat de extrinsieke motivatiefactoren zeker belangrijk zijn voor diplomastapelaars. Onder de schaal niet belangrijk / niet onbelangrijk valt enkel het verkrijgen van een hogere status. Onder de "onbelangrijk" schaal vallen alleen intrinsieke motivatiefactoren namelijk: zolang mogelijk studeren om het kan, doorgaan met / beleven studentenleven en correctie van – achteraf gezien – verkeerde keuze vooropleiding. Deze motivatiefactoren zijn dus van minder belang geweest voor de motivatie om verder te studeren. Onder de schaal "onbelangrijk" valt zoals gezegd de extrinsieke motivatiefactor: met vorige HO-opleiding weinig perspectief op de arbeidsmarkt. Hiernaast komen de volgende intrinsieke motivatiefactoren in deze schaal terug: voldoen aan verwachtingen van omgeving en de vorige HO-opleiding wordt niet gezien als volwaardig diploma.

Aan de hand van de uitkomsten van het theoretische model is een factoranalyse uitgevoerd. Hiermee is het mogelijk om statistisch te onderzoeken of de motivatiefactoren ook daadwerken onder het theoretische concept vallen waaronder zij geplaatst zijn. Uitkomst hiervan is dat er drie concepten zijn te onderscheiden. Als eerste is er het extrinsieke motivatiefactoren concept. Hieronder vallen de meeste extrinsieke motivatiefactoren. Ten tweede is er het minder "nobe" en reflecterende op de vorige opleiding concept. Dit concept omvat zowel de motivatiefactoren zoals uitstellen om aan het werk te gaan en onvoldaan gevoel na behalen vorige HO-opleiding. Ten derde is er het "pure" intrinsieke motivatiefactoren concept. Hieronder vallen de "pure" intrinsieke motivatiefactoren die te maken hebben met het opdoen van kennis. Op basis van deze concepten is er gekeken wat de gemiddelde totaal scores zijn van deze concepten. Het concept dat het hoogste scoorde en daarmee qua motivatie het belangrijkste is voor de diplomastapelaars is het "pure" intrinsieke motivatiefactoren concept. Op de tweede plaats en ook met een "hoge" score is het extrinsieke motivatiefactoren concept gekomen. Dit betekent dat de minder "nobe" en reflecterende motivatiefactoren het minst belangrijkheid worden geacht. De conclusie is dus dat de "pure" intrinsieke motivatiefactoren de belangrijkste motivatie vormen om te beginnen met de vervolgstudie. Maar dat de extrinsieke motivatiefactoren ook een belangrijk deel van de motivatie zijn. Overigens is het opvallend dat de motivatiefactoren die iets

zeggen over de vorige opleiding hoog scoren. Dit kan wijzen op ontevredenheid over de vorige opleiding.

7.1.3 Verschil in motivatie tussen HBO-diplomastapelaars

Aan de hand van de factoranalyse zijn drie betrouwbare concepten naar voren gekomen. Na vaststelling van de concepten en zijn de verschillen bekeken tussen de verschillende studentgroepen. De studenten zijn ingedeeld in de wetenschap waartoe hun master behoort, te weten sociale wetenschap (Gamma) en technische wetenschap (Bèta). Alvorens de verschillen te bekijken op de uitkomsten van het theoretisch model zullen eerst weer de uitkomsten van de achtergrond- en controlevariabelen aan bod komen.

Tussen de hoogst afgeronde opleiding van de ouders blijkt geen significant verschil te zitten. Er is ook geen significant verschil tussen de groepen als het gaat om de waardering voor hun vorige en huidige (pre)masteropleiding. Beide groepen waarderen echter hun huidige (pre)master significant beter dan de vorige opleiding. Op de vraag hoeveel men verwacht te verdienen na afronding van de vorige opleiding zit tussen beide groepen eveneens geen significant verschil. Een significant verschil zit er wel in de verwachting wat men zou gaan verdienen na afronding van de huidige masteropleiding. De Bèta-studenten verwachten namelijk een hoger bruto maandsalaris te verdienen dan de Gammastudenten. Kijkend naar wat afgestudeerde technische WO-studenten verdienen als ze beginnen met werken blijkt dat ze inderdaad meer verdienen dan Gammastudenten. Het is echter ook een indicatie voor de motivatie. Want deze uitkomst zou doen vermoeden dat de Bèta-studenten meer extrinsiek gemotiveerd zouden kunnen zijn dan de Gammastudenten. Uit het theoretische model blijkt echter het omgekeerde.

De Gammastudenten vinden namelijk de extrinsieke motivatiefactoren significant belangrijker dan de Bèta-studenten. Tevens scoren de Gammastudent significant hoger op de mindere "nobele" en reflecterende motivatiefactoren dan de Bèta-studenten. Beide groepen vinden de "pure" intrinsieke motivatiefactoren even belangrijk. Kortom de Gammastudenten vinden de extrinsieke motivatiefactoren dus belangrijker dan de Bèta-studenten. Desalniettemin blijven voor beide groepen de belangrijkste motivatiefactoren de "pure" intrinsieke motivatiefactoren.

7.2 Verband tussen de uitkomsten van de onderzoeksvragen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de verbanden tussen de onderzoeksvragen. Praktisch gezien is de vraag of er aan de hand uitkomsten op onderzoeksvraag twee (motivatie diplomastapelaars) en drie (verschil in motivatie tussen diplomastapelaars) een verklaring is te vinden voor de uitkomsten van onderzoeksvraag één (omvang aantal diplomastapelaars). De uitkomsten van de eerste onderzoeksvraag zijn samengevat dat vanaf 1995 het aantal diplomastapelaars is toegenomen, maar dat de laatste jaren het aantal diplomastapelaars iets lijkt af te nemen. Als we vervolgens dit in iets meer detail bekijken is ondervonden dat alle HBO-sectoren met uitzonderingen van KUO sinds $\pm$ collegejaar 2003-2004 qua aantal studenten die doorstromen naar het WO lijkt af te nemen. Desalniettemin lijkt het aandeel

van HEO-studenten van de totale stapelaars – hoewel ze al jaren de grootste groep zijn – nog verder toe te nemen. Daarom is ten eerste de vraag waarom deze groep een zodanig groot aandeel heeft in het totale aantal diplomastapelaars en ten tweede waarom er een stijgende lijn in lijkt te zitten. Op de eerste vraag is een logisch antwoord te vinden, namelijk dat de HEO relatief de grootste HBO-sector is en daardoor de meeste afgestudeerden en dus ook de meeste diplomastapelaars voortbrengt. Zien we dit verschijnsel in perspectief van het aantal afgestudeerden naar het aantal doorstromers dan komen er twee sectoren als grootste uit namelijk het HEO en de HTNO. Hiervoor zijn drie verschillende verklaringen te vinden. Een eerste verklaring waarom deze twee groepen met name doorstromen is wellicht dat de behaalde HBO-bachelor in die sectoren beter aansluit op een WO-master in een vergelijkbare sector. Dit betekent dat de doorstroom makkelijker zou kunnen zijn. Een tweede verklaring zou zijn dat HBO-studenten doorstromen gewoonweg omdat het kan. Echter deze motivatiefactoren wordt door beide groepen als onbelangrijk beschouwd. Dus blijft over dat er andere redenen zijn om door te stromen. Aan de hand van de uitkomsten van dit onderzoek kan hier naar gekeken worden. Hier gaat de derde verklaring dieper op in. Deze verklaring moet echter gezien worden als een indicatie, omdat er gefocust is op twee verschillende groepen namelijk de sociale en technische studenten op de UT. De studenten uit andere sectoren en universiteiten komen niet nadrukkelijk naar voren in dit onderzoek en dus kunnen er geen harde uitspraken over gedaan worden. We hebben gezien dat de HBO-diplomastapelaars die een sociale wetenschap of technische wetenschap op de UT volgen dit beide vooral doen intrinsieke redenen. Schijnbaar zijn ze op dit gebied niet geheel bevredigd door hun HBO-studie. Dit zou kunnen blijken uit de waardering van deze studenten ten aanzien van hun vorige opleiding. Wellicht hebben de HBO-studenten uit andere HBO-sectoren een hogere waardering voor hun genoten opleiding. De cijfers laten immers zien dat er relatief veel minder studenten doorstromen naar het WO uit de overige HBO-sectoren. De waardering die HBO-studenten uit de HEO en HTNO sectoren hebben lijkt ook tevens terug te komen in de achtergronds- en controle variabelen, want de vorige studie krijgt van de Gammastudenten en de Bëtastudenten respectievelijk gemiddeld een 6,76 en een 6,82 als rapportcijfer¹⁸. Het kan dus gesteld worden dat de HBO-diplomastapelaars (zowel in de sociale als technische wetenschappen) meer hadden verwacht van hun HBO-opleiding, qua opbouw van kennis, verdieping van kennis, mate van uitdaging en (vooral voor de Gammastudenten belangrijk) meer perspectief of de arbeidsmarkt.

Kortom aan de hand van dit onderzoek bestaat de indruk dat om het fenomeen diplomastapelaars te verklaren er, naast de intrinsieke en extrinsieke motivaties, ook vooral gekeken moet worden naar de waarde die de diplomastapelaars hechten aan hun vorige opleiding. Als uit een ander onderzoek met een grotere en random sample van diplomastapelaars aan alle universiteiten en waar HBO-diplomastapelaars uit iedere WO-sector worden meegenomen, vergelijkbare onderzoeksresultaten zou laten zien (waar aan de hand van dit onderzoek sterke aanwijzingen voor zijn) dan mag geconcludeerd worden dat een HBO-diploma niet zonder meer een eindexamen meer is voor iedereen. Hierbij komt eveneens dat er indicaties zijn dat de HBO-diplomastapelaars ontevreden zijn over het niveau van het HBO. Voor beide ondervindingen zijn sterke aanwijzingen, maar door het

---

¹⁸ De huidige (pre)master wordt door de Gamma- en Bëtastudenten respectievelijk beoordeeld met een 7,21 en een 7,25.

ontbreken van landelijke data is het niet mogelijk om deze bevindingen te generaliseren naar de gehele populatie diplomastapelaars. Echter de uitkomsten van dit onderzoek zouden aanleiding moeten zijn om nader onderzoek te doen naar de waarde die HBO-ers hechten aan hun HBO-studie en in het verlengde hiervan ook naar de kwaliteit van het HBO. Op een eventueel vervolgonderzoek zal paragraaf 7.4 verder ingegaan worden.

7.3 Relevantie voor de wetenschap en de (beleids)praktijk

In de inleiding van deze scriptie is ingegaan op de wetenschappelijke- en praktische relevantie. In deze paragraaf zal hier dieper op ingegaan worden.

7.3.1 Relevantie voor de wetenschap

Voor wat betreft de wetenschappelijke relevantie is gesteld dat dit onderzoek een bijdrage kan leveren aan de kennis op het gebied van studiekeuzegedrag, omdat dit onderzoek in tegenstelling tot andere studies, zich richt op studiekeuzegedrag van studenten die al hoger onderwijs hebben genoten. De studies die zich richten op de eerstejaars studenten laten zien dat de studenten in grote mate intrinsiek gemotiveerd zijn en in mindere mate extrinsiek. Aan de hand van dit onderzoek is te stellen dat de diplomastapelaars eveneens vooral intrinsiek gemotiveerd zijn, maar dat de extrinsieke motivatiefactoren (met name voor Gammastudenten) ook belangrijk zijn. Aangezien dit geen vergelijkend onderzoek is kan er niet met zekerheid gesteld worden dat er een statistisch verschil is tussen motivatie van eerste jaarsstudenten en de HBO-diplomastapelaars. Dit onderzoek laat wel zien dat er qua motivatie een groot verschil tussen eerstejaars en stapelaars zou kunnen zitten. Dit gegeven maakt een vervolgonderzoek om de kennis over studiekeuzegedrag te verdiepen zeer interessant. Ook interessant zou zijn om in een eventueel vervolgonderzoek eveneens in te gaan op verschil in motivatie van verschillende groepen studenten uit verschillende disciplines. Dit onderzoek heeft immers laten zien dat er een verschil in motivatie om door te stromen zit tussen de Gamma- en Bèta-studenten.

7.3.2 Relevantie voor de (beleids)praktijk

Voor wat betreft de praktische relevantie is gesteld dat dit onderzoek interessant kan zijn voor drie partijen, namelijk: het ministerie van OCW, hogescholen en universiteiten. Per onderzoeksvraag zal ingegaan worden op de inzichten die dat voor deze partijen zouden kunnen zijn.

De eerste onderzoeksvraag laat zien dat de studiecarières van HBO-studenten alsmede de samenstelling van de studentenpopulatie van universiteiten de afgelopen jaren geleidelijk veranderd is. Zowel absoluut als relatief is het aantal HBO-diplomastapelaars gestegen. Dit betekent dit een aanzienlijk aantal HBO-studenten hun HBO-diploma niet gebruikt als een eindexamen om de arbeidsmarkt op te gaan, maar om een master op het WO te behalen. Dit heeft gevolgen voor het aantal jaren dat de studenten studeren. Uiteraard zijn hier kosten mee gemoeid zowel voor de student als voor het ministerie van OCW. Het ministerie betaalt immers mee aan de opleiding van de studenten. Het is de vraag in hoeverre dit wenselijk is,

omdat praktisch gezien het HBO een eindexamen is dat gebruikt kan worden om de arbeidsmarkt te betreden. Bezien moet worden of de waargenomen daling in het aantal diplomastapelaars zich doorzet in de komende jaren. Aan de hand hiervan zou het ministerie van OCW kunnen bekijken of er al dan niet nieuw beleid nodig is. Hierbij zal de vraag: "is het wenselijk dat afgestudeerde HBO-studenten doorstromen naar het WO?" centraal moeten staan. Is het niet wenselijk dan zou er zeer zeker rekening gehouden moet worden met de vraag: "waarom stromen afgestudeerde HBO-ers door?". Want zoals in paragraaf 7.2 is bepleit zijn er indicaties dat de geringe waardering voor de genoten HBO-opleiding, een van de redenen is om door te stromen. Indien het wel als wenselijk wordt beschouwd dat afgestudeerde HBO-ers doorstromen naar het WO, zal er eveneens gekeken moeten worden naar het voorgaande argument. Echter wordt eveneens belangrijk hoe de HBO-diplomastapelaars beleidsmatig zijn te ondersteunen. Het financiële aspect zou hier aan de orde moeten komen, immers veel diplomastapelaars zien het als belemmering dat er meer studiekosten gemaakt moeten worden. Buiten de wenselijkheid vraag om zou het eveneens aan te raden zijn om de pre-master opleidingen mee te nemen in de accreditatie van de masteropleidingen. Hierdoor kan de kwaliteit beter gegarandeerd worden. Dit kan eveneens een manier zijn om de universiteiten te compenseren voor de kosten die gemaakt worden voor de pre-masteropleiding, deze worden namelijk niet gefinancierd door het ministerie van OCW. De gegevens die gehanteerd zijn voor dit onderzoek geven geen duidelijke aanleiding om te veronderstellen dat de invoering van het BaMa-stelsel een effect heeft gehad op het aantal diplomastapelaars. Maar omdat het nog te vroeg is om hier echt iets over te kunnen zeggen is onderzoek in de toekomst nodig. Voor universiteiten vormen HBO-diplomastapelaars een kans om het aantal studenten te vermeerderen. Uiteraard zijn hier financiële voordelen aan verbonden. De universiteiten worden immers beloond voor iedere afgestudeerde. Dit kan echter ook een valkuil zijn. Want het vergroten van het aantal studenten (de kwantiteit) kan ten koste gaan van de kwaliteit. Dit onderzoek heeft dit niet onderzocht maar het is wel iets waar voor gewaakt moet worden. Voor wat betreft de praktische relevantie van dit onderzoek voor hogescholen geeft dit onderzoek een eenzijdig beeld. Er is immers niet onderzocht wat de motivatie en waardering voor de genoten opleiding is van afgestudeerde HBO-ers die niet zijn doorgestroomd. Echter zou de ondervinding dat met name HEO en HTNO studenten doorstromen in combinatie met de motivatie en lagere waardering voor de vorige opleiding, op z'n minst aanleiding moeten zijn om hier nader onderzoek naar te doen.

De tweede onderzoeksvraag geeft inzicht in de motivatie van HBO-diplomastapelaars om door te stromen naar het WO. Ondervonden is dat de belangrijkste motivatie gevormd wordt door de "pure" intrinsieke motivatiefactoren, i.e. de motivatiefactoren die te maken hebben met het opdoen van kennis. De extrinsieke motivatiefactoren, i.e. de motivatiefactoren die te maken hebben met een toekomstige hoger salaris, betere baan en meer status, scoren een tweede plek in de mate van belangrijkheid voor diplomastapelaars. De motivatiefactoren die het minst belangrijk worden geacht zijn de minder "nobeles" en reflecterende motivatiefactoren, i.e. de motivatiefactoren zoals uitstellen om aan het werk te gaan en de vorige opleiding wordt niet gezien als volwaardig diploma. Een interessant gegeven voor het ministerie van OCW is dat het "financiële en egocentrische gewin" voor diplomastapelaars wel degelijk een prikkel is om verder te studeren. Hier zou in eventueel

(studiefinancierings)beleid rekening meegehouden kunnen worden. Voor universiteiten kunnen deze bevindingen interessant zijn om HBO-studenten te interesseren voor een vervolgstudie op het WO. Speerpunten voor de marketingstrategie zouden kunnen zijn: verdiepen van kennis en een betere betaalde baan in een hogere functie. Voor hogescholen zouden deze bevindingen aanleiding kunnen zijn om de interesse voor HBO-masters te verbeteren. Tevens zouden de gegevens aanleiding kunnen zijn om te bewerkstelligen dat een groter deel van de studenten in met name de sector HEO en HTNO hun diploma gebruiken om de arbeidsmarkt mee op te gaan. Dit kan uiteraard gepaard gaan met het wegnemen dan wel beperken van de belangrijke motivatie (zijnde meer kennis opdoen) om door te stromen.

De derde onderzoeksvraag laat zien dat er verschillen in motivatie zijn tussen de Gamma- en Bëta-studenten. De Gammastudenten worden in vergelijking meer gemotiveerd door extrinsieke motivatiefactoren en de mindere "nobele" en reflecterende motivatiefactoren. Voor het ministerie van OCW en de hogescholen zal deze bevinding beleidsmatig niet bijzonder interessant zijn. De universiteiten zouden deze uitkomst kunnen gebruiken in hun marketingstrategie om bepaalde doelgroepen beter en/of meer te prikkelen om door te stromen naar het WO.

Aangezien de onderzoekseenheid voor dit onderzoek uitsluitend bestaat uit studenten die studeren op de Universiteit Twente en grotendeels afkomstig zijn van Saxion hogescholen zijn de onderzoeksbevindingen met name relevant voor deze partijen. De aanbevelingen kunnen om deze reden niet met de nodige statistische zekerheid generaliseert naar alle universiteiten en hogescholen. Voor het ministerie van OCW geldt uiteraard dezelfde opmerking. In de volgende paragraaf zullen suggesties gedaan worden om wel de nodige statistische zekerheid te krijgen waarop landelijk beleid gebaseerd kan worden en waar alle universiteiten en hogescholen in Nederland hun voordeel mee op kunnen doen.

7.4 Beschouwing

Zoals in zoveel onderzoeken roept opgedane kennis direct om meer onderzoek. Dit geldt ook voor dit onderzoek. Omdat het suggereren van vervolgonderzoeken in enige mate ook iets zegt over de gehanteerde onderzoekstrategie zal in deze paragraaf hier eveneens beschouwend op in worden gegaan.

7.4.1 Beschouwing van de gehanteerde onderzoeksstrategie

Voor dit onderzoek zijn keuzes gemaakt om de vastgestelde onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Voorafgaande aan het maken van de keuzes is geïnventariseerd wat er qua organisatie en tijd haalbaar was. Al snel bleek dat het opzetten van een landelijk onderzoek lastig zou worden in verband met privacyregels. Daarom is aangesloten bij een onderzoek van de Universiteit Twente. Met deze optie werd het mogelijk geacht om binnen de nominale tijd klaar te zijn. Helaas was het met deze optie niet mogelijk om de motivatie van de HBO-diplomastapelaars te vergelijken met degene die niet door zijn gestroomd naar het WO. Om ook de niet-stapelaars te onderzoeken zou wederom qua tijd en organisatorische restricties

te veel vragen. Om deze redenen is er voor gekozen om enkel de HBO-diplomastapelaars van de UT te benaderen en in de onderzoeksrapportage rekening te houden met de beperkingen, in de zin van generalisaties en validiteit, van deze keuze. Door deze onderzoeksstrategie te hanteren zijn de doelstellingen zoals deze in hoofdstuk één zijn beschreven gehaald.

7.4.2 Mogelijke vervolgonderzoeken

De beperkingen van dit onderzoek waar in de vorige subparagraaf op in is gegaan zijn aanleiding om mogelijke vervolgonderzoeken voor te stellen. In het onderstaande overzicht worden de verschillende mogelijke vervolgonderzoeken die in dit onderzoek genoemd zijn herhaald:

- § Een landelijk onderzoek naar de motivatie van afgestudeerde HBO-studenten vanuit alle sectoren, waarbij onderscheid gemaakt wordt naar de studenten die doorstromen naar het WO en zij die gaan werken.
- § Een vergelijkend onderzoek tussen de motivatie van eerste jaar studenten op het WO en HBO-diplomastapelaars op het WO.
- § Nader onderzoek naar de verschillen in motivatie van diplomastapelaars tussen verschillende (wetenschappelijke) disciplines.
- § Nader onderzoek naar de waardering van HBO-diplomastapelaars en niet-diplomastapelaars ten opzichte van hun vorige opleiding, waarbij ook ingegaan wordt op de kwaliteit van het HBO.
- § Onderzoek naar veranderingen in het studiekeuzegedrag van studenten, naar havo / vwo achtergrond, met betrekking tot de doorstroompatronen, oftewel bezien of een toenemend aantal studenten voordat ze beginnen met het HBO al besloten hebben om aansluitend een WO-master te gaan volgen en of er over meerdere jaren een veranderd patroon te waarmerken is ten aanzien van de doorstroom van een bepaalde HBO-sector naar een WO-sector.
- § Blijven monitoren van het aantal HBO-diplomastapelaars aan de hand van uitstroom- en instroomgegevens.
- § Onderzoek naar de redenen waarom HBO-masters nog weinig overwogen worden.
- § Onderzoek naar de zwaarte van de belemmeringen om een WO-master te studeren onder afgestudeerde HBO-ers die niet verder zijn gaan studeren.

English summary

This thesis is about Dutch college bachelors who decided to continue their study in a university masters program. Before going into the details of this topic, a brief description is given of some particular features of the Dutch education system.

The Dutch higher education system is divided into two parts: the *hogescholen* (HBO or Universities of Professional Education) are vocationally oriented and the universities (WO) provide scientific education. Both parts have been converted into the Bachelor-Master (BaMa) system in the academic year 2002-2003. The HBO offers a bachelors degree after completing a four-year study program and also a few masters degree programs. Universities offer bachelors degrees obtainable after three years and masters programs that last generally one or two years.

A HBO-bachelor does not give direct access to a WO-master. This is because both parts of the education system have a different focus. Thus, the HBO-bachelor students, who wish to continue in a WO-master, are obliged to follow mandatory courses like statistics in order to be admitted to a WO-master. These mandatory courses often are part of a pre-master program. The HBO-bachelors who are studying for a WO-master degree are called HBO-*diplomastapelaars*. Directly translated in English: HBO-diploma stackers.

Although coming from a HBO-bachelor study and going to a WO-master study is a lengthy path for HBO-bachelors to follow (because they have to take a pre-master program first), it has become more common in recent years for HBO-bachelors to enrol in a WO-master (HBO-raad, 2006). The purpose of this thesis is to broaden the knowledge on this topic. To do this, the research problem is formulated as follows:

“How many HBO-bachelors are enrolled in a WO-master and why do HBO-bachelors want to follow a WO-master.”

The research problem has been divided into three separate research questions. These are formulated as follows:

1. What is the number of HBO-diploma stackers in the period 1995 – 2004 and has the size of this group grown in this period?
  - a. How reliable is the data?
  - b. Is there a change in numbers visible after implementing the BaMa-system?
  - c. What are the patterns in students' transitions between HBO to WO when looking at the different disciplines?
  - d. Do different sources give different outcomes?
2. What motivates HBO-diploma stackers to continue in a WO-master?
  - a. What theoretical explanations can be given?
3. Is there a difference in motivations between HBO-diploma stackers who study a WO-master in social-sciences and those in technical sciences?

Two theories have been found that could explain student choice behaviour. These theories are from different scientific disciplines, namely sociology and economics. Following authors like Hossler (1999) and Vossensteyn (2005) three models are deduced from the theories. The first model is the sociological one, which is based on the social attainment theory. The second is the economic model, which is based on the rational choice theory. The third model is a combination of the aforementioned models.

The sociological model argues that students study because they are intrinsically motivated. This means that the main goal of the student is to acquire knowledge. The economic model, on the other hand, explains student choice behaviour on the basis of extrinsic motivation. This means that the main goal of the student is to gain in future earnings, to receive a higher (social) status and to have better job opportunities in higher functions. The combined model includes motivation factors from both models. Because the HBO-diploma stackers already have a higher education degree and have spent at least four years in the higher education system, it is reasonable to assume that those who seek an additional degree are highly motivated to further invest in higher education and expect to benefit from it. In addition, compared to first years students HBO-diploma stackers can be seen as rational actors whom make rational choices as they know their own study capacities and may have better labour market information. Thus, the assumption is that the HBO-diploma stackers are mostly motivated by extrinsic factors. In order to test this assumption a theoretical model was constructed. In this model, extrinsic and intrinsic motivation factors from the theoretical models are included. The constructed model consists of a total of 23 motivation factors.

This research can be best described as a practical oriented study which uses theories to develop a testable model. To collect the data, existing databases and additionally student surveys have been used. Statistical analyses have been used to analyze empirical data. Some qualitative methods such as a focus and pilot group were used to examine and test the content of the questionnaire. In order to find empirical data this research was linked to a study initiated by the University of Twente (UT). The study was carried out by Newcom Research & Consultancy (Newcom, 2007) by which information was acquired through a webbased survey. The study of UT aimed at exploring the inflow of students in masters programs coming from other universities and HBO-institutions. The UT-research was mostly focused on the question of how the students have come to decide to study at the UT. Aspects like the information used, orientation on masters programs and image of the UT were included. In agreement with the UT an extra aspect was included in this research, namely motivation of the students. Newcom also supplied the raw empirical data for this thesis. Using SPSS the right research population for this study (only the HBO-diploma stackers) were extracted. On basis of this data, the second and third research questions are answered. For the first research question two other sources with data on student numbers and flows were used. Both sources come from the same set of data ("één cijfer HO"), which is filled by the national institute for student information (in Dutch: "IB-groep").

After the theoretical and methodological chapters the first research question has been discussed. Before answering this question a closer look was given to the empirical data. As

said the source for this data was “één cijfer HO” (HBO-Raad, 2006). Based on this source, there are two angles to look at the number of HBO-diploma stackers. One angle is the outflow of student from HBO which enrol in WO as a part of all graduated students from HBO. The other angle is the inflow of HBO-students in WO, as a part of the total inflow in WO. Both sources were found to be dissimilar on three points and thus gave different outcomes. The differences were: (1) in the definition of HBO-diploma stackers, (2) uncertainty with respect to the data of recent years and (3) incorporating students who were (at that moment) also enrolled in a HBO-institution. The definition differs with respect to including graduated HBO-students who waited more than two years to enrol in a university. The inflow data did not include these HBO-students. This addition makes sense, because students who wait more than two years can better be incorporated in the “life long learning” concept. For this reason this definition of HBO-diploma stackers was also used for research question two and three. Both the outflow and inflow data show a steady growth of HBO-diploma stackers from 1995 till 2004. In absolute numbers the growth doubled in this period. The relative numbers (the number of HBO-diploma stackers as a percentage of the total number of HBO-graduates) show a growth which is less spectacular (from 6,9% to 11,9%). From 2003 the data seem to show a decline in HBO-diploma stackers. It is however, uncertain if this trend is going to continue in the coming years. Although it is too soon to tell, the data indicate that the implementation of the BaMa-system did not had a major influence on the number of HBO-diploma stackers. Future research will have to prove if the BaMa-system has any (lasting) effect in this issue. Most HBO-diploma stackers come from the HBO-economic sector. Together with the HBO-technical and physics sector they contribute to about two-thirds of the total HBO-diploma stackers. The data also show that the HBO-diploma stackers mostly stay within their discipline. In other words, HBO-diploma stackers from for example the HBO-economics sector mostly enrol in a WO-education in this same field. This makes sense because admission to a WO-master is often only allowed for bachelors from related fields.

In chapter five of this thesis, the second research question is discussed. Before going into this, the background variables of the student were explored. In this summary we zoom in on the most interesting variables. First, it is noticeable that a majority of HBO-diploma stackers have parents who also studied in HBO (39%). A smaller part of the students have parents who studied at universities (11%). Most respondents came from a HBO-institution called Saxion-hogeschole. This institution is in the east part of the Netherlands, just as the UT. This shows the HBO-diploma stackers are quite ‘loyal’ to the region. A big part of the HBO-diploma stackers who decided to go for a WO-master decided so in the last phase of their HBO-study. Nonetheless, almost 10% of the respondents made this choice before starting their HBO-study. This can be an indication that the study behaviour of Dutch students is changing. The respondents were asked to grade their previous education and their current (pre)master education in a scale from 1 to 10. The outcome was that they gave a significant higher grade to their current masters program (7,25 against 6.8). This is an indication that the HBO-diploma stackers are not completely satisfied by their previous study and thus decided to enrol in a WO-master. As a last background variable respondents were asked what they expected their gross monthly income would be if they would have started to work after graduating from their HBO-study and what they expect their future gross monthly

income to be after completing their WO-master. It was found that the HBO-diploma stackers expect that by following a WO-master they would significantly earn more than if they would have begun working after completing their HBO-bachelor. This outcome shows that the extrinsic motivation definitely makes part of the motivation of HBO-diploma stackers for studying a WO-master. To see if the extrinsic motivation is bigger than the intrinsic motivation (as expected) the theoretical model was tested.

The 23 motivation factors incorporated in the questionnaire were asked in the form of a Likert-scale. The respondents were asked to rate the factors on a scale from highly unimportant to highly important. On the motivation factors which have something to do with enquiring (more) knowledge, the respondents mostly answer that they were highly important. The extrinsic motivation factors mostly got rated "important". Less important were the motivation factors that had something to do with postponing their working careers. Very noticeable are the scores on motivation factors, which reflect on the HBO-study, such as "wanting more challenges" and "feeling to be able to do more than only the previous study", both scored highest on "highly important". A factor analyse was conducted to see if the motivation factors measure the same concept. On basis of the theory, it was expected to see two concepts (extrinsic and intrinsic). The factor analysis showed that there were three strong concepts (Eigen value > 2). The first concept included the extrinsic motivation factor. The second and third concept basically made a separation in the intrinsic motivation factors. In the second concept the "pure" intrinsic motivation factors (attaining more knowledge) were clustered. The third concept clustered the "less noble" motivation factors (having something to do with postponing the working carriers) and the motivation factor that reflect on the HBO-study. The scale reliability (Cronbach Alpha's) of the concepts were all sufficient. The next step was to calculate which concept was found to be the most important by the respondents. From this, the "pure" intrinsic concept was found to be the most important, followed by the extrinsic motivations, the motivation factors of third concept were found to be the least important. Therefore, the expectation that the extrinsic motivation factors are the most important ones was falsified. Nonetheless, it still is a big factor in the overall motivation for HBO-diploma stackers. Extrinsic motivation factors seem more important for HBO-diploma stackers than for first year students; other research often finds that first year students do not regard extrinsic motivations as important.

The sixth chapter discussed the third and last research question. The purpose of this question was to find out if there were any differences between the HBO-diploma stackers in social sciences compared to those in technical-sciences. The students were clustered in one of these groups on basis of the WO-master they studied. The following background variables were analysed: parents' education, appreciation for the previous and current study, and expected monthly gross income after completing the HBO-bachelor and WO-master. The education of the parents did not differ significantly between the two groups. Neither did the appreciation for the previous and current study. Both groups however appreciate the current WO-master significantly more than the previous HBO-bachelor. Furthermore, the technical-science students expect a higher gross monthly income in comparison with the social-science students. This outcome is in accordance with other studies (e.g. Allen et al, 2007). It might also indicate that technical-science students are more extrinsically motivated

than social-science students. To examine whether this holds true the theoretical model was used once more. The outcomes show that there are no differences between the groups on the “pure” intrinsic motivation factors concept. For both groups the intrinsic motivation concept is the highest contributor to their motivation. For the other two concepts significant differences between both groups were found. Moreover, the social-science students are more motivated by the extrinsic motivation factor concept and the “less noble” and reflecting motivation factors concept than the technical-science students are. This is again an interesting finding, because it shows that students from different disciplines have different motivations to follow a masters program at the university.

In the final chapter of this thesis an extended conclusion is given. The basic question is: can the outcomes on research question one be explained by the outcomes on research questions two and three? Because of the methodological limitation of this research only an indication of a possible explanation can be given. The main point is that an explanation for the increase in numbers has to be sought (next to the intrinsic and extrinsic motivations) in the appreciation of the HBO-diploma stackers of their HBO-study. The question is: would HBO-students choose to study a WO-master if the HBO-study would already have been challenging enough and would have given more and deeper knowledge in the study-field? The current study showed that HBO-diploma stackers, from the HBO-economic and HBO-technical and physics sector, are not satisfied on these two points. In reflection on the analyses and results, a number of suggestions are made for further research, such as: a national study into the motivations of HBO-graduates who continue to study a WO-master and those who do not. Another study could be to compare the motivation of HBO-diploma stackers with the motivation of first year WO-students.

BIJLAGE

Inhoudsopgave

BIJLAGE I: LITERATUURLIJST.....	74
BIJLAGE II: TABEL VERDELING WETENSCHAPPEN.....	76
BIJLAGE III: DOORSTROOM PER SECTOR	77
BIJLAGE IV: FACTORANALYSE SPSS-OUTPUT	78
BIJLAGE V: RELIABILITY TOETS CONCEPTEN	79
BIJLAGE VI: STANDAARD NORMALE VERDELING CONCEPTEN.....	80
BIJLAGE VII: OUTPUT SPSS MOTIVATIE NAAR WETENSCHAP DISCIPLINE	81
BIJLAGE VIII: ENQUÊTE ZIJ-INSTROMERS UNIVERSITEIT TWENTE	82

Bijlage I: Literatuurlijst

- § Allen, J., Coenen, J. Kaiser, F., Weert, E. de (2007), *WO-Monitor 2004 en 2005; VSNU-kengetallen, Analyse en Interpretatie*, Den Haag.
- § Babbie, E. (2004) *The Practice of Social Research*. 10th edition, Chapman University.
- § Boer, H.F. de (2003), *Institutionele verandering en professionele autonomie*, CHEPS, Universiteit Twente.
- § Broek, A. van den, Wiel, E. van de, Pronk, T. & Sijbers, R. (2006), *Studentenmonitor 2005*, Ministerie van OCW, Den Haag / Nijmegen.
- § Caluwé, L. de & Vermaak, H. (1999), *Leren Veranderen; een handboek voor de veranderkundige*, Kluwer, Deventer
- § Child, D. (2006), *The Essentials of Factor Analysis*, Continuum, London / New York, 3rd edition.
- § Coleman, J.S. & Fararo, T.J. (1992), *Rational Choice Theory; Advocacy and Critique*, SAGA publications Inc, California.
- § Elster, J. (1986), *Rational Choice; Readings in social and political theory*, Oxford, Basis Blackwell Ltd.
- § European Higher Education Area (1999), *Bologna Declaration*, Bologna.
- § Geurts, P. (1999) *Van probleem naar onderzoek: een praktische handleiding met COO-cursus*. Bussum, Coutinho.
- § Grix, J. (2004), *The Foundations of Research: a student's guide*. Basingstoke: Palgrave McMillian.
- § HBO-raad (2006), *Het HBO ontcijferd 2006*, Den Haag.
- § Heap, S.H., Hollis, M., Lyons, B., Sugden, R. & Weale, A. (1992), *The theory of choice: a critical guide*, Blackwell publishers Oxford.
- § Heus, P. de, Leeden, M. van der, Gazendam, A. (1999), *Toegepaste data-analyse: technieken voor niet-experimenteel onderzoek in de sociale wetenschap (2^e druk)*.
- § Hogeterp, L. & Kolster, R. (2005), *Een brug tussen het HBO en WO; doorstroommogelijkheden van HBO-bachelors naar WO-masters*, HBO-raad, Den Haag.
- § Hossler, P., Schmidt, J. & Vesper, N. (1999), *Going to college; how social economical and education factors influence the decision students make*, The Johns Hopkins University press, Baltimore.
- § Inspectie van het onderwijs (2005), *BaMa ontkiemt*, Utrecht.
- § Inspectie van het onderwijs (2007), *BaMa stroomt door; BaMa onderzoek naar de toelating tot de wetenschappelijke masteropleidingen*, Utrecht.
- § Jong, U. de, Roeleveld J, Webbink H.D. (1997), *Verder studeren in de jaren negentig: studiekeuze en studieloopbaan 199-1995*, ministerie van OCW.
- § Jongbloed, B., Kaiser, F., Salerno, C., Weert, E. de (2004), *Een helpende hand in studiekeuze land*, CHEPS, ministerie van OCW, Enschede.
- § Lovett, F (2006), *Rational Choice Theory and Explanation, Rationality and Society*, Vol. 18(2): 237-272, St. Louis.
- § Ministerie van OCW (2005), *Beleidsreactie op inspectie-rapport BaMa ontkiemt*, Den Haag

- § Ministerie van OCW (2003), *Brief aan VSNU, HBO-Raad, ISO, LSVb, NAO en Inspectie van het Onderwijs: IJkpunten Bachelor Master*, Kenmerk WO/B/2003/16859, Zoetermeer.
- § Ministerie van OCW (2006), *Loopbaan monitor onderwijs 2006; een onderzoek naar de arbeidsmarktpositie van afgestudeerde van de lerarenopleiding 2004 en 2005*, Rotterdam.
- § Moore, D.S. & McCabe, G.P. (2006), *Introduction to the practice of statistics*, Freeman, USA, fifth edition.
- § Moore, D.S. & McCabe, G.P. (2001), *Statistiek in de praktijk*, Academic Service, Schoonhoven, 3e herzien uitgave.
- § Newcom (2007), *Zij-instroom; onderzoek naar het Masterkeuzeproces van zij-instromers*, i.o.v. Universiteit Twente, Enschede
- § Ramaekers, G. (2002), *Een opleiding in het hbo is niet altijd eindonderwijs*, Tijdschrift voor Hoger Onderwijs.
- § Ramaekers, G.W.M. (2007), *Samenvatting HBO-monitor 2006; De arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van het hoger beroepsonderwijs*, Maastricht.
- § Shepsle, K.A. & Bonchek, M.S. (1997), *Analysing Politics, rationality, Behaviour, and Institutions*, W.W. Norton & Company, New York – London.
- § Vossensteyn, J.J. & Goedegebuure L.C.J. (1992), *Stap voor stap*, CSHOB, ministerie van OCW.
- § Vossensteyn, J.J. (2005), *Perceptions of Student price-responsiveness*, CHEPS, Universiteit Twente.

Bijlage II: Tabel verdeling wetenschappen

Sociale Wetenschappen / Gammastudenten	Master	Faculteit
	Business Administration	MB
	Communication studies	GW
	Educational Science and Technology	GW
	European Studies	MB
	Health Sciences (Health Care Management)	MB
	Industrial Engineering and Management	MB
	Philosophy of Science, Technology and Society	GW
	Psychology	GW
	Public Administration	MB
	Science Education	GW
	Social Science Education	GW
	Social System Evaluation and Social Research	GW / MB
Technische Wetenschappen / Bètastudenten	Master	Faculteit
	Applied Mathematics	EWI
	Applied Physics	TNW
	Biomedical Engineering	TNW
	Business Information Technology	EWI
	Chemical Engineering	TNW
	Civil Engineering and Management	CTW
	Computer Science	EWI
	Construction Management & Engineering	CTW
	Electrical Engineering	EWI
	Embedded Systems	EWI
	Human Media Interaction	EWI
	Industrial Design Engineering	CTW
	Mechanical Engineering	CTW
	Mechatronics	EWI
	Nanotechnology	TNW
	Sustainable Energy Technology	CTW
	Technical Medicine	TNW
Telematics	EWI	

Bijlage III: doorstroom per sector

Sector	Jaar	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
HAO	doorstroom WO van uitstroom HBO	126	125	112	114	162	202	235	253	251	236
	totaal uitstroom HBO	1923	1648	1564	1365	1874	1722	1669	1576	1697	1722
	percentueel van sector	6,6%	7,6%	7,2%	8,4%	8,6%	11,7%	14,1%	16,1%	14,8%	13,7%
	percentueel van totaal HBO	3,8%	3,5%	2,7%	2,3%	3,2%	3,7%	3,7%	3,7%	3,6%	3,6%
HEO	doorstroom WO van uitstroom HBO	1401	1550	1987	2330	2460	2665	3181	3436	3559	3509
	totaal uitstroom HBO	15420	15416	15565	16360	16768	17206	18724	19902	20689	21060
	percentueel van sector	9,1%	10,1%	12,8%	14,2%	14,7%	15,5%	17,0%	17,3%	17,2%	16,7%
	percentueel van totaal HBO	41,9%	43,0%	47,2%	47,1%	48,0%	48,7%	50,5%	50,1%	50,4%	52,9%
HGZO	doorstroom WO van uitstroom HBO	227	264	303	371	364	353	330	312	315	272
	totaal uitstroom HBO	4346	4573	4612	4728	5071	5115	5366	5535	5228	5076
	percentueel van sector	5,2%	5,8%	6,6%	7,8%	7,2%	6,9%	6,1%	5,6%	6,0%	5,4%
	percentueel van totaal HBO	6,8%	7,3%	7,2%	7,5%	7,1%	6,5%	5,2%	4,6%	4,5%	4,1%
HPO	doorstroom WO van uitstroom HBO	544	497	594	562	445	515	490	496	575	446
	totaal uitstroom HBO	7935	7874	7942	7112	7244	7769	8429	9165	9525	9376
	percentueel van sector	6,9%	6,3%	7,5%	7,9%	6,1%	6,6%	5,8%	5,4%	6,0%	4,8%
	percentueel van totaal HBO	16,3%	13,8%	14,1%	11,4%	8,7%	9,4%	7,8%	7,2%	8,1%	6,7%
HSAO	doorstroom WO van uitstroom HBO	289	340	372	478	477	432	511	481	525	429
	totaal uitstroom HBO	4460	4867	5045	5438	5774	5878	5878	5774	5950	5381
	percentueel van sector	6,5%	7,0%	7,4%	8,8%	8,3%	7,3%	8,7%	8,3%	8,8%	8,0%
	percentueel van totaal HBO	8,6%	9,4%	8,8%	9,7%	9,3%	7,9%	8,1%	7,0%	7,4%	6,5%
HTNO	doorstroom WO van uitstroom HBO	684	779	772	1036	1136	1253	1476	1787	1755	1652
	totaal uitstroom HBO	10767	10743	9856	9699	9938	10046	10362	10438	10565	10191
	percentueel van sector	6,4%	7,3%	7,8%	10,7%	11,4%	12,5%	14,2%	17,1%	16,6%	16,2%
	percentueel van totaal HBO	20,4%	21,6%	18,4%	20,9%	22,1%	22,9%	23,5%	26,1%	24,9%	24,9%
KUO	doorstroom WO van uitstroom HBO	74	51	67	56	86	51	70	89	79	92
	totaal uitstroom HBO	3357	2982	3093	2844	2878	2597	2791	2681	2806	2942
	percentueel van sector	2,2%	1,7%	2,2%	2,0%	3,0%	2,0%	2,5%	3,3%	2,8%	3,1%
	percentueel van totaal HBO	2,2%	1,4%	1,6%	1,1%	1,7%	0,9%	1,1%	1,3%	1,1%	1,4%
Totaal doorstroom		3345	3606	4207	4947	5130	5471	6293	6854	7059	6636

Bijlage IV: Factoranalyse SPSS-output

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	5,827	25,335	25,335	5,827	25,335	25,335	4,734	20,582	20,582
2	2,490	10,828	36,163	2,490	10,828	36,163	3,313	14,406	34,988
3	2,238	9,729	45,892	2,238	9,729	45,892	2,508	10,904	45,892
4	1,677	7,289	53,181						
5	1,337	5,814	58,996						
6	1,082	4,704	63,700						
7	,943	4,101	67,801						
8	,870	3,781	71,582						
9	,777	3,376	74,959						
10	,720	3,132	78,091						
11	,677	2,943	81,034						
12	,571	2,480	83,515						
13	,548	2,384	85,899						
14	,487	2,118	88,017						
15	,435	1,891	89,908						
16	,407	1,770	91,677						
17	,376	1,634	93,311						
18	,334	1,450	94,762						
19	,311	1,353	96,114						
20	,283	1,229	97,343						
21	,272	1,182	98,526						
22	,175	,759	99,285						
23	,164	,715	100,000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Bijlage V: Reliability toets concepten

reliability concept 1: extrinsiek motivatiefactoren (n=209)

Items (motivatiefactoren)	Scale Mean if Deleted	Scale Variance if Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Alpha if Deleted
Voldoen aan verwachtingen van omgeving (familie, vrienden, etc)	27,0	43,3	0,49	0,33	0,86
Onderscheiden van afgestudeerden met zelfde vooropleiding	25,4	43,1	0,46	0,24	0,86
Verbeteren kans op werk	25,6	41,3	0,57	0,39	0,85
Zicht op hoger salaris	25,9	39,5	0,72	0,60	0,84
Zicht op prettiger soort werk/baan	25,3	43,7	0,45	0,28	0,86
Een hogere functie op de arbeidsmarkt	25,5	39,8	0,77	0,70	0,84
Grotere kans op een leidinggevende functie	25,7	40,1	0,70	0,59	0,84
Verkrijgen van (nog) een (andere) academische titel	25,81	41,1	0,58	0,45	0,85
Verkrijgen van een hogere status	26,3	40,3	0,64	0,55	0,85
Reliability Coefficients 9 items, Alpha = 0,8652, Standardized item alpha = 0,8655					

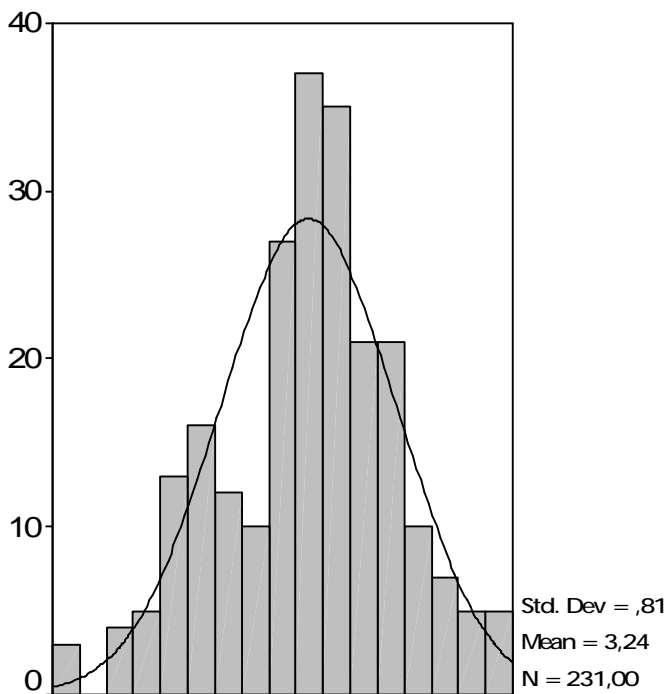
reliability concept 2: minder "nobele" en reflecterende intrinsiek motivatiefactoren (n=190)

Items (motivatiefactoren)	Scale Mean if Deleted	Scale Variance if Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Alpha if Deleted
Uitstellen om aan het werk te gaan	19,0	22,4	0,37	0,38	0,72
Zolang mogelijk studeren omdat het kan	19,7	21,7	0,45	0,41	0,70
Doorgaan met / beleven studentenleven	19,8	22,2	0,42	0,35	0,71
De vorige HO-opleiding wordt niet gezien als volwaardig diploma	20,6	22,2	0,59	0,65	0,68
Op zoek naar meer uitdaging t.o.v. mijn vorige HO-opleiding	18,2	24,4	0,30	0,21	0,73
Onvoldaan gevoel na behalen vorige HO-opleiding	18,9	21,9	0,39	0,30	0,72
Correctie van – achteraf gezien –verkeerde keuze vooropleiding	20,1	21,6	0,44	0,38	0,71
Met vorige HO-opleiding weinig perspectief op arbeidsmarkt	20,4	22,0	0,52	0,62	0,69
Reliability Coefficients 8 items, Alpha = 0,7342, Standardized item alpha = 0,7414					

reliability concept 3: "pure" intrinsiek motivatiefactoren (n=226)

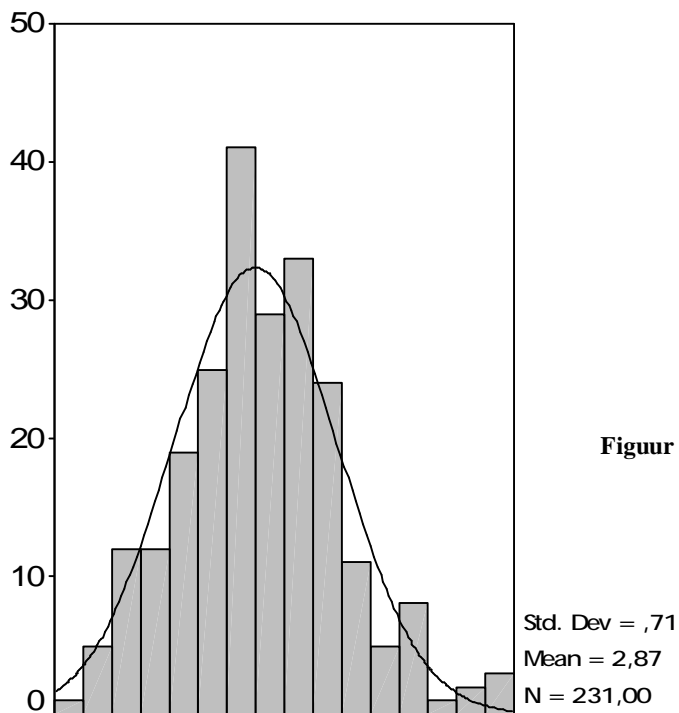
Items (motivatiefactoren)	Scale Mean if Deleted	Scale Variance if Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Alpha if Deleted
Verwerven van meer kennis	13,0	2,3	0,48	0,23	0,59
Interesse in vak/studiegebied	13,1	2,0	0,53	0,35	0,54
Verdieping in gekozen vak/studiegebied	13,3	1,8	0,51	0,34	0,54
Extra aanvulling op vorige HO-opleiding	13,4	2,2	0,30	0,11	0,70
Reliability Coefficients 4 items, Alpha = 0,6626, Standardized item alpha = 0,6744					

Bijlage VI: standaard normale verdeling concepten

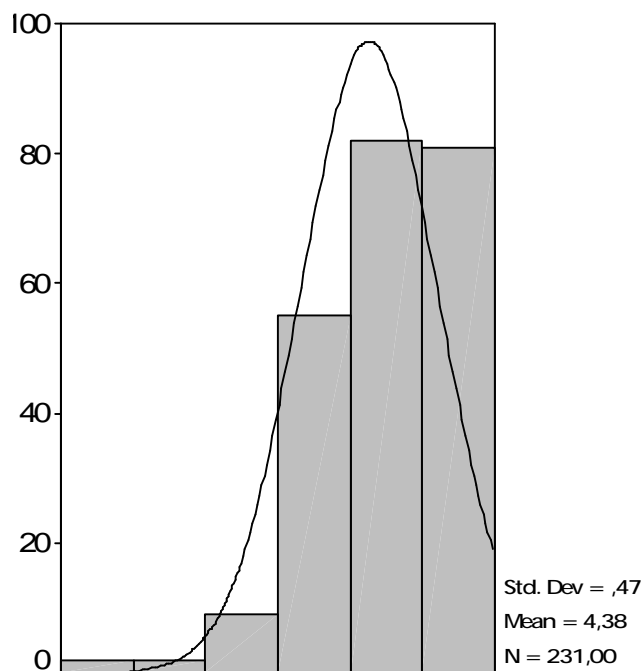
Concept 1: extrinsieke motivatie

Figuur 1: SPSS-output histogram standaardnormale verdeling concept 1

Concept 2: minder "nobele" en reflecterende motivatie

Figuur 2: SPSS-output histogram standaardnormale verdeling concept 2

Concept 3: "pure" instrinsieke motivatie

Figuur 3: SPSS-output histogram standaardnormale verdeling concept 3

Bijlage VII: Output SPSS motivatie naar wetenschap discipline

Independent Samples Test extrinsieke motivatiefactoren:

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
gemiddelde extrinsieke motivatiefactoren	Equal variances assumed	,081	,776	4,118	229	,000	,4408	,10704	,22990	,65172
	Equal variances not assumed			4,152	180,253	,000	,4408	,10616	,23134	,65029

Independent Samples Test minder "nobele" en reflecterende intrinsieke motivatiefactoren:

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Minder "nobele" en reflecteerde intrinsieke motivatiefactoren	Equal variances assumed	1,924	,167	2,851	229	,005	,2723	,09550	,08410	,46045
	Equal variances not assumed			2,921	188,989	,004	,2723	,09322	,08839	,45616

Independent Samples Test "pure" intrinsieke motivatiefactoren:

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
"pure" intrinsieke motivatiefactoren	Equal variances assumed	1,522	,219	-,113	229	,910	-,0073	,06458	-,13452	,11996
	Equal variances not assumed			-,115	185,217	,909	-,0073	,06347	-,13249	,11794

Bijlage VIII: Enquête zij-instromers Universiteit Twente

Dit de enquête zoals die is voorgelegd aan de respondenten. Om de enquête passend in de bijlage te krijgen is enquête in opmaak veranderd.

DEMOGRAFISCHE GEGEVENS

In dit onderzoek wordt vaak de term HO-opleiding gebruikt. Hiermee bedoelen we alle Hoger Onderwijs opleidingen, dus zowel hogescholen als universiteiten.

Allereerst willen we je enkele persoonlijke vragen stellen.

1. Wat is je geslacht?
☐ Man
☐ Vrouw
☐ Geen antwoord

2. Wat is je leeftijd?
☐ .....

3. In welke stad heb je je vorige HO-opleiding gevolgd?	
☐ Alkmaar	☐ Haarlem
☐ Almere	☐ Hengelo (ov)
☐ Amsterdam	☐ Heerlen
☐ Apeldoorn	☐ Leeuwarden
☐ Arnhem	☐ Leiden
☐ Breda	☐ Maastricht
☐ Delft	☐ Nijmegen
☐ Den Bosch	☐ Rotterdam
☐ Den Haag	☐ Tilburg
☐ Deventer	☐ Utrecht
☐ Diemen	☐ Vlissingen
☐ Eindhoven	☐ Wageningen
☐ Emmen	☐ Zwolle
☐ Enschede	☐ Anders, namelijk.....
☐ Groningen	

4. In welke provincie heb je de middelbare school afgerond?	
☐ Brabant	
☐ Drenthe	
☐ Flevoland	
☐ Friesland	
☐ Gelderland	
☐ Groningen	
☐ Limburg	
☐ Noord-Holland	
☐ Overijssel	
☐ Utrecht	
☐ Zeeland	
☐ Zuid-Holland	
☐ Anders, namelijk.....	

5. Wat is de hoogste afgeronde opleiding van je ouder(s)?	
☐ Basisonderwijs	
☐ Mavo/Vmbo	
☐ LBO / Voorbereidend beroepsonderwijs	
☐ Havo/ vwo	
☐ Middelbaar beroepsonderwijs	
☐ Hoger beroepsonderwijs	
☐ Universitair/ wetenschappelijk onderwijs	
☐ Weet niet / geen antwoord	

VOOROPLEIDING

6. Heb je een HBO of WO vooropleiding?	
☐ Hogeschool	Æ vraag 7
☐ Universiteit	Æ vraag 8

7. Aan welke hogeschool heb je een opleiding gevolgd? (één antwoord mogelijk)	
☐ Christelijke Hogeschool Nederland	
☐ Christelijke Hogeschool Windesheim	
☐ Fontys Hogeschool	
☐ Haagse Hogeschool	
☐ Hogeschool Drenthe	
☐ Hogeschool Edith Stein	
☐ Hogeschool helicon	
☐ Hogeschool Inholland	
☐ Hogeschool Leiden	
☐ Hogeschool Rotterdam	
☐ Hogeschool Utrecht	
☐ Hogeschool van Amsterdam	
☐ Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	
☐ Katholieke Pabo Zwolle	
☐ NHTV Internationale Hogeschool Breda	
☐ Noordelijke Hogeschool Leeuwarden	
☐ Saxion Hogeschool	
☐ Anders, namelijk.....	

Allen naar vraag 9

8. Aan welke universiteit heb je een opleiding gevolgd? (één antwoord mogelijk)	
☐ Technische Universiteit Delft	
☐ Technische Universiteit Eindhoven	
☐ Radboud Universiteit Nijmegen	
☐ Rijks Universiteit Groningen	
☐ Rijks Universiteit Leiden	
☐ Universiteit Maastricht	
☐ Universiteit Nijenrode	
☐ Universiteit Twente	
☐ Universiteit Utrecht	
☐ Universiteit van Amsterdam	
☐ Universiteit van Tilburg	
☐ Vrije Universiteit Amsterdam	
☐ Erasmus Universiteit Rotterdam	
☐ Wageningen Universiteit	
☐ Anders, namelijk.....	

ORIËNTATIE

9. Heb je de afgelopen twee jaar informatie verzameld over masteropleidingen? (bv informatie op internet gezocht, brochure, etc.) (meer antwoorden mogelijk)		
☐	Ja, over masteropleidingen aan een universiteit in Nederland	Æ vraag 10
☐	Ja, over masteropleidingen aan een hogeschool in Nederland	Æ vraag 11
☐	Ja, over masteropleidingen aan een Hoger Onderwijs instelling (HBO of WO) in het buitenland	Æ vraag 12
☐	Nee	Æ vraag 17

10. Van welke universiteiten heb je informatie verzameld over masteropleidingen? (meer antwoorden mogelijk)		
☐	Technische Universiteit Delft	
☐	Technische Universiteit Eindhoven	
☐	Radboud Universiteit Nijmegen	
☐	Rijks Universiteit Groningen	
☐	Rijks Universiteit Leiden	
☐	Universiteit Maastricht	
☐	Universiteit Nijenrode	
☐	Universiteit Twente	
☐	Universiteit Utrecht	
☐	Universiteit van Amsterdam	
☐	Universiteit van Tilburg	
☐	Vrije Universiteit Amsterdam	
☐	Erasmus Universiteit Rotterdam	
☐	Wageningen Universiteit	
☐	Weet niet	
☐	Anders, namelijk	

11. Van welke hogescholen heb je informatie verzameld over masteropleidingen? (meer antwoorden mogelijk)		
☐	Christelijke Hogeschool Nederland	
☐	Christelijke Hogeschool Windesheim	
☐	Fontys Hogeschool	
☐	Haagse Hogeschool	
☐	Hogeschool Drenthe	
☐	Hogeschool Edith Stein	
☐	Hogeschool helicon	
☐	Hogeschool Inholland	
☐	Hogeschool Leiden	
☐	Hogeschool Rotterdam	
☐	Hogeschool Utrecht	
☐	Hogeschool van Amsterdam	
☐	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	
☐	Katholieke Pabo Zwolle	
☐	NHTV Internationale Hogeschool Breda	
☐	Noordelijke Hogeschool Leeuwarden	
☐	Saxion Hogeschool	
☐	Weet niet	
☐	Anders, namelijk.....	

12. Wanneer ben je informatie gaan zoeken over masteropleidingen? (één antwoord mogelijk)		
☐	Al begonnen voordat ik met mijn vorige Hoger Onderwijs (HO)-opleiding begon	
☐	In het eerste studiejaar van mijn vorige HO-opleiding	
☐	In het tweede studiejaar van mijn vorige HO-opleiding	
☐	In het derde studiejaar van mijn vorige HO-opleiding	
☐	In het vierde studiejaar van mijn vorige HO-opleiding	
☐	In het vijfde studiejaar van mijn vorige HO-opleiding	
☐	Na het afronden van mijn vorige HO-opleiding	
☐	Weet ik niet (meer)	

13. Welke informatiebronnen heb je gebruikt om een beeld te krijgen van mogelijke vervolgopleidingen? (meer antwoorden mogelijk)		
☐	Folder/ brochure van een universiteit / opleiding	Æ vraag 14
☐	Website van de opleiding / universiteit	Æ vraag 14
☐	Mastervoorlichtingsmiddag /-avond van de opleiding / instelling	Æ vraag 14
☐	Persoonlijk contact met een contactpersoon van de opleiding / instelling	Æ vraag 14
☐	Docent van mijn vorige Hoger Onderwijs-opleiding	Æ vraag 14
☐	Voorlichting van universiteit(en) op mijn vorige hogeschool of universiteit	Æ vraag 14
☐	Onafhankelijk keuzewebsite (zoals bamas.nl/studiekeuze123.nl)	Æ vraag 14
☐	Onafhankelijke keuzegids (bv Keuzegids Hoger Onderwijs)	Æ vraag 14
☐	Onderwijsbeurs (bv. Splts Masterbeurs Utrecht)	Æ vraag 14
☐	Met een student mee colleges volgen	Æ vraag 14
☐	Persoonlijk contact met een student die de master volgt	Æ vraag 14
☐	Spontaan bezoek gebracht aan de universiteit	Æ vraag 14
☐	Internet	Æ vraag 14
☐	Advertentie(s)	Æ vraag 14
☐	Familie/kennissen/vrienden die daar studeren	Æ vraag 14
☐	Familie/kennissen/vrienden die daar hebben gestudeerd	Æ vraag 14
☐	Radio / televisie	Æ vraag 14
☐	Weet ik niet (meer)	Æ vraag 15
☐	Anders, namelijk.....	Æ vraag 14

14. Welke informatiebron was voor jou het belangrijkste in je keuze voor een masteropleiding? (één antwoord mogelijk)		
☐	Folder/ brochure van een universiteit / opleiding	
☐	Website van de opleiding / universiteit	
☐	Mastervoorlichtingsmiddag /-avond van de opleiding / instelling	
☐	Persoonlijk contact met een contactpersoon van de opleiding / instelling	
☐	Docent van mijn vorige Hoger Onderwijs-opleiding	
☐	Voorlichting van universiteit(en) op mijn vorige hogeschool of universiteit	
☐	Onafhankelijk keuzewebsite (zoals bamas.nl/studiekeuze123.nl)	
☐	Onafhankelijke keuzegids (bv Keuzegids Hoger Onderwijs)	
☐	Onderwijsbeurs (bv. Splts Masterbeurs Utrecht)	
☐	Met een student mee colleges volgen	
☐	Persoonlijk contact met een student die de master volgt	
☐	Spontaan bezoek gebracht aan de universiteit	
☐	Internet	
☐	Advertentie(s)	
☐	Familie/kennissen/vrienden die daar studeren	
☐	Familie/kennissen/vrienden die daar hebben gestudeerd	
☐	Radio / televisie	
☐	Weet ik niet (meer)	
☐	Anders, namelijk.....	

15. Heb jij informatie gemist tijdens je oriëntatie op masteropleidingen?		
☐	Ja	Æ vraag 16
☐	Nee	Æ vraag 17
☐	Weet niet	Æ vraag 17

16. Welke informatie heb jij gemist tijdens je oriëntatie op mogelijk masteropleidingen?		
.....		
.....		

17. Ben je uiteindelijk een (pre)masteropleiding gaan volgen? (één antwoord mogelijk)		
☐	Ja	Æ vraag 19
☐	Nee	Æ vraag 18

18. Waarom ben je uiteindelijk geen (pre)masteropleiding gaan volgen?	
.....	Æ vraag 53

19. Wat was jouw eerste kennismaking met de master die je nu volgt? (meer antwoorden mogelijk)	
☐ Folder/ brochure van een universiteit / opleiding	
☐ Website van de opleiding / universiteit	
☐ Mastervoorlichtingsmiddag /-avond van de opleiding / instelling	
☐ Persoonlijk contact met een contactpersoon van de opleiding / instelling	
☐ Docent van mijn vorige Hoger Onderwijs-opleiding	
☐ Voorlichting van universiteit(en) op mijn vorige hogeschool of universiteit	
☐ Onafhankelijk keuzewebsite (zoals bamas.nl/studiekeuze123.nl)	
☐ Onafhankelijke keuzegids (bv Keuzegids Hoger Onderwijs)	
☐ Onderwijsbeurs (bv. Sp!ts Masterbeurs Utrecht)	
☐ Met een student mee colleges volgen	
☐ Persoonlijk contact met een student die de master volgt	
☐ Spontaan bezoek gebracht aan de universiteit	
☐ Internet	
☐ Advertentie(s)	
☐ Familie/kennissen/vrienden die daar studeren	
☐ Familie/kennissen/vrienden die daar hebben gestudeerd	
☐ Radio / televisie	
☐ Weet ik niet (meer)	
☐ Anders, namelijk.....	

20. Heb je ooit informatie aangevraagd over de master die je nu volgt?	
☐ Ja	Æ vraag 21
☐ Nee	Æ vraag 22
☐ Weet ik niet (meer)	Æ vraag 22

21. Hoe heb je deze informatie aangevraagd over de masteropleiding? (meer antwoorden mogelijk)	
☐ E-mail	
☐ Aanvraagformulier internet	
☐ Telefonisch	
☐ Voorlichtingsdag	
☐ Anders, namelijk.....	
☐ Weet ik niet (meer)	

22. Heb jij informatie gemist over de master die je nu volgt?	
☐ Ja	Æ vraag 23
☐ Nee	Æ vraag 24
☐ Weet niet	Æ vraag 24

23. Welke informatie heb jij gemist vanuit de master die je nu volgt?	
.....	

24. Wat kan jouw master, volgens jou, verbeteren aan haar informatievoorziening?	
.....	

25. Kun je de verschillende communicatiemiddelen van de master een rapportcijfer geven? (wanneer je niet bekend bent met een communicatiemiddel kun je 'ken ik niet' invullen, wanneer je wel bekend bent met een communicatiemiddel maar niet hebt gebruikt kun je 'weet niet' invullen)												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ken ik niet	Weet niet
Website	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q
Beursaanwezigheid	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q
Voorlichtingsdag	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q
Contact via de email	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q
Contact via persoonlijk gesprek	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q
Brochure	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q
Telefonisch contact	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q
Posters op hogeschool / universiteit	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q
Advertenties in hogeschool of universiteitsblad	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q
Meeloopdagen	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q

26. Kun je aangeven in hoeverre je tevreden was over de informatie van de master?						
	Zeer ontevreden	Ontevreden	Niet tevreden / niet ontevreden	Tevreden	Zeer tevreden	Weet niet / geen antwoord
Informatie in het algemeen	q	q	q	q	q	q
Hoeveelheid informatie	q	q	q	q	q	q
Kwaliteit van de informatie	q	q	q	q	q	q

27. Hoe belangrijk was onderstaande informatie voor jou bij de keuze voor een masteropleiding?						
	Zeer onbelangrijk	Onbelangrijk	Niet onbelangrijk / niet belangrijk	Belangrijk	Zeer belangrijk	N.v.t./ geen antwoord
Informatie over de te volgen vakken binnen de (pre)master	q	q	q	q	q	q
Hoe het masterprogramma opgebouwd is	q	q	q	q	q	q
In hoeverre de opleiding voorop loopt binnen het (onderzoeks-) gebied	q	q	q	q	q	q
Wat mogelijke afstudeeronderwerpen zouden kunnen zijn	q	q	q	q	q	q
Beoordeling van de master in keuzegidsen	q	q	q	q	q	q
In welke mate studenten tevreden zijn over het onderwijs in de master	q	q	q	q	q	q
Vooruitzicht op de arbeidsmarkt na de master	q	q	q	q	q	q
De toelatingseisen voor de master	q	q	q	q	q	q
Het (aantal) instroommoment(en)	q	q	q	q	q	q
Het verschil tussen het HBO en de universiteit (t.a.v. niveau, tempo, etc.)	q	q	q	q	q	q
Tijdsinvestering	q	q	q	q	q	q
De taal waarin het onderwijs gegeven wordt	q	q	q	q	q	q
Duur van een pre-masterprogramma	q	q	q	q	q	q
Hoe een pre-master traject / schakelprogramma eruit ziet	q	q	q	q	q	q
Informatie over studiefinanciering	q	q	q	q	q	q

28. Kun je - achteraf gezien - aangeven in hoeverre je tevreden bent over de onderstaande informatie over jouw master?						
	Zeer ontevreden	Ontevreden	Niet tevreden / niet ontevreden	Tevreden	Zeer tevreden	N.v.t./ geen antwoord
Informatie over de te volgen vakken binnen de (pre)master	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe het masterprogramma opgebouwd is	☐	☐	☐	☐	☐	☐
In hoeverre de opleiding voorop loopt binnen het (onderzoeks-) gebied	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Wat mogelijke afstudeeronderwerpen zouden kunnen zijn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Beoordeling van de master in keuzegidsen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
In welke mate studenten tevreden zijn over het onderwijs in de master	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vooruitzicht op de arbeidsmarkt na de master	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De toelatingseisen voor de (pre)master	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het (aantal) instroommoment(en)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het verschil tussen het HBO en de universiteit (t.a.v. niveau, tempo, etc.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tijdsinvestering	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De taal waarin het onderwijs gegeven wordt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Duur van een pre-masterprogramma	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe een pre-master traject / schakelprogramma eruit ziet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Informatie over studiefinanciering	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KEUZE

29. Wanneer wist je dat je wilde doorstromen naar een masteropleiding? (één antwoord mogelijk)	
☐	Voordat ik mijn vorige HO-opleiding begon
☐	In het eerste studiejaar van mijn vorige HO-opleiding
☐	In het tweede studiejaar van mijn vorige HO-opleiding
☐	In het derde studiejaar van mijn vorige HO-opleiding
☐	In het vierde studiejaar van mijn vorige HO-opleiding
☐	In het vijfde studiejaar van mijn vorige HO-opleiding
☐	Na het afronden van mijn vorige HO-opleiding
☐	Weet niet

30. Wanneer heb je uiteindelijk een keuze gemaakt?	
☐	Maand:..... Jaar:.....
☐	Weet niet

31. Welke universiteiten heb je overwogen voor het volgen van een masteropleiding? (meer antwoorden mogelijk)	
☐	Technische Universiteit Delft
☐	Technische Universiteit Eindhoven
☐	Radboud Universiteit Nijmegen
☐	Rijks Universiteit Groningen
☐	Rijks Universiteit Leiden
☐	Universiteit Maastricht
☐	Universiteit Nijenrode
☐	Universiteit Twente
☐	Universiteit Utrecht
☐	Universiteit van Amsterdam
☐	Universiteit van Tilburg
☐	Vrije Universiteit Amsterdam
☐	Erasmus Universiteit Rotterdam
☐	Wageningen Universiteit
☐	Geen enkele
☐	Anders, namelijk.....
☐	Weet niet

32. Welke hogescholen heb je overwogen voor het volgen van een masteropleiding? (meer antwoorden mogelijk)	
☐	Christelijke Hogeschool Nederland
☐	Christelijke Hogeschool Windesheim
☐	Fontys Hogeschool
☐	Haagse Hogeschool
☐	Hogeschool Drenthe
☐	Hogeschool Edith Stein
☐	Hogeschool helicon
☐	Hogeschool Inholland
☐	Hogeschool Leiden
☐	Hogeschool Rotterdam
☐	Hogeschool Utrecht
☐	Hogeschool van Amsterdam
☐	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
☐	Katholieke Pabo Zwolle
☐	NHTV Internationale Hogeschool Breda
☐	Noordelijke Hogeschool Leeuwarden
☐	Saxion Hogeschool
☐	Geen enkele
☐	Weet niet
☐	Anders, namelijk.....

33. Wat is uiteindelijk jouw keuze geworden? (één antwoord mogelijk)		
☐	Master aan de Universiteit Twente	Æ vraag 34
☐	Master aan een andere universiteit in Nederland	Æ vraag 38
☐	Een HBO-master	Æ vraag 39
☐	Master aan een HO-instelling in het buitenland	Æ vraag 40
☐	Anders, namelijk	Æ vraag 53

34. Waarom heb je gekozen voor een masteropleiding aan de Universiteit Twente? (meer antwoorden mogelijk)	
☐	Goed onderwijs aan de Universiteit Twente
☐	Kwalitatief goed onderzoek
☐	Specifieke studieregelingen aan de UT
☐	Universiteit Twente heeft een goede naam
☐	Goede naam onderzoeker/onderzoeksgroep
☐	Specifieke onderzoeksterreinen aan de Universiteit Twente
☐	Mogelijkheid Aio-schap/PhD na de masteropleiding
☐	De aanwezigheid van een campus op de Universiteit Twente
☐	Aanbod masters sluit aan bij mijn interesses
☐	Een relatief gunstig / kort pre-master programma
☐	Master aan de Universiteit Twente sluit goed aan bij mijn vorige HO-opleiding
☐	Leuke stage- /afstudeeropdrachten in het vershiet
☐	Elders zijn geen Masters die aansluiten bij mijn vorige HO-opleiding
☐	Universiteit Twente biedt master aan met een unieke inhoud
☐	Master op Universiteit Twente staat goed aangeschreven in vergelijkende onderzoeken
☐	Er worden elders geen masters aangeboden van hogere kwaliteit
☐	Afstand woonplaats – universiteit
☐	Gehecht aan Enschede / deze regio
☐	Vrienden/studiegenoten gaan ook hier studeren
☐	Makkelijk huisvesting te krijgen in Enschede en omgeving
☐	Anders, namelijk.....

35. Wat is uiteindelijk het meest doorslaggevend geweest voor je keuze? (één antwoord mogelijk)		
☐	Opleiding	Æ vraag 36
☐	Instelling	Æ vraag 37
☐	Stad / Regio	Æ vraag 41
☐	Land	Æ vraag 41
☐	Vrienden, familie, kennissen	Æ vraag 41
☐	Anders, namelijk.....	Æ vraag 41

36. Je geeft aan dat de opleiding doorslaggevend is geweest voor je keuze? Kun je aangeven welk aspect van de opleiding het meest belangrijk is geweest? (één antwoord mogelijk)

☐ Inhoud van de master ☐ Goede naam van de gekozen opleiding ☐ Goede naam van onderzoeker / onderzoeksgroep ☐ Kwalitatief goed onderzoek ☐ Specifiek onderzoeksterreinen ☐ Mogelijkheden Aio-schap / PhD na de masteropleiding ☐ Aansluiting bij vorige HO-opleiding ☐ Kansen op de arbeidsmarkt ☐ Totale studieduur (master inclusief pre-master) ☐ Duur pre-master programma ☐ Taal van de opleiding (in Engels of in Nederlands) ☐ Anders, namelijk.....	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> Æ allen vraag 41 </div>
--	---

37. Je geeft aan dat de instelling doorslaggevend is geweest voor je keuze? Kun je aangeven welk aspect van de instelling het meeste belangrijk is geweest? (één antwoord mogelijk)

☐ Goede naam van de instelling ☐ Kwalitatief goed onderzoek ☐ Goede sfeer op de instelling ☐ RASO-regeling ☐ Praktische overwegingen (afstand woonplaats - universiteit, aantrekkelijke huurprijzen, makkelijke huisvesting, wil niet weg uit die stad) ☐ Goede kwaliteit onderwijs op de instelling ☐ Anders, namelijk.....	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> Æ allen vraag 41 </div>
---	---

38. Voor welke universiteit heb je gekozen om een masteropleiding te volgen? (één antwoord mogelijk)

☐ Technische Universiteit Delft ☐ Technische Universiteit Eindhoven ☐ Radboud Universiteit Nijmegen ☐ Rijks Universiteit Groningen ☐ Rijks Universiteit Leiden ☐ Universiteit Maastricht ☐ Universiteit Nijenrode ☐ Universiteit Twente ☐ Universiteit Utrecht ☐ Universiteit van Amsterdam ☐ Universiteit van Tilburg ☐ Vrije Universiteit Amsterdam ☐ Erasmus Universiteit Rotterdam ☐ Wageningen Universiteit ☐ Anders, namelijk.....	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> Æ allen vraag 40 </div>
---	---

39. Voor welke hogeschool heb je gekozen om een masteropleiding te volgen? (één antwoord mogelijk)

☐ Christelijke Hogeschool Nederland ☐ Christelijke Hogeschool Windesheim ☐ Fontys Hogeschool ☐ Haagse Hogeschool ☐ Hogeschool Drenthe ☐ Hogeschool Edith Stein ☐ Hogeschool helicon ☐ Hogeschool Inholland ☐ Hogeschool Leiden ☐ Hogeschool Rotterdam ☐ Hogeschool Utrecht ☐ Hogeschool van Amsterdam ☐ Hogeschool van Arnhem en Nijmegen ☐ Katholieke Pabo Zwolle ☐ NHTV Internationale Hogeschool Breda ☐ Noordelijke Hogeschool Leeuwarden ☐ Saxion Hogeschool ☐ Anders, namelijk.....
--

40. Waarom heb je <u>niet gekozen</u> voor een masteropleiding aan de Universiteit Twente?
.....
.....

IMAGO

41. In hoeverre vind je de volgende eigenschappen van belang voor een masteropleiding?						
	Helemaal niet van toepassing	Niet van toepassing	neutraal	Wel van toepassing	Helemaal van toepassing	Weet niet / geen antwoord
Kwalitatief goed onderwijs	q	q	q	q	q	q
Kwalitatief goed onderzoek	q	q	q	q	q	q
Korte duur van master (inclusief pre-master)	q	q	q	q	q	q
Een lange geschiedenis van de opleiding	q	q	q	q	q	q
Goede ICT voorzieningen	q	q	q	q	q	q
Uitdagend	q	q	q	q	q	q
Academische vorming	q	q	q	q	q	q
Technologische vernieuwing	q	q	q	q	q	q
Ondernemend	q	q	q	q	q	q
Internationaal niveau	q	q	q	q	q	q
Toegankelijk	q	q	q	q	q	q
Ruime keuzemogelijkheden	q	q	q	q	q	q
Vooruitstrevend	q	q	q	q	q	q
Kritisch	q	q	q	q	q	q
Een goede naam	q	q	q	q	q	q

42. In hoeverre vind je de volgende eigenschappen van toepassing op de (pre)master die je nu volgt?						
	Helemaal niet van toepassing	Niet van toepassing	neutraal	Wel van toepassing	Helemaal van toepassing	Weet niet / geen antwoord
Kwalitatief goed onderwijs	q	q	q	q	q	q
Kwalitatief goed onderzoek	q	q	q	q	q	q
Korte duur van master (inclusief pre-master)	q	q	q	q	q	q
Een lange geschiedenis van de opleiding	q	q	q	q	q	q
Goede ICT voorzieningen	q	q	q	q	q	q
Uitdagend	q	q	q	q	q	q
Academische vorming	q	q	q	q	q	q
Technologische vernieuwing	q	q	q	q	q	q
Ondernemend	q	q	q	q	q	q
Internationaal niveau	q	q	q	q	q	q
Toegankelijk	q	q	q	q	q	q
Ruime keuzemogelijkheden	q	q	q	q	q	q
Vooruitstrevend	q	q	q	q	q	q
Kritisch	q	q	q	q	q	q
Een goede naam	q	q	q	q	q	q

43. Zou je de (pre)master die je nu volgt aan vrienden/kennissen/familie aanraden?	q	Zeker wel
	q	Waarschijnlijk wel
	q	Waarschijnlijk niet
	q	Zeker niet
	q	Weet niet

44. Als je je <u>huidige (pre)master</u> een rapportcijfer zou moeten geven, wat voor cijfer zou dit dan zijn?										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Weet niet/ Geen antwoord
q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q

45. Als je je <u>vorige HO-opleiding</u> een rapportcijfer zou moeten geven, wat voor cijfer zou dit dan zijn?										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Weet niet/ Geen antwoord
q	q	q	q	q	q	q	q	q	q	q

MOTIVATIE

De volgende vragen gaan specifiek over welke motivatie jij had bij de keuze om verder te gaan studeren.

46. In hoeverre waren de volgende factoren voor jouw belangrijk voor de motivatie om verder te gaan studeren?	Ze er onbelangrijk	Onbelangrijk	Niet belangrijk / niet belangrijk	Belangrijk	Ze er belangrijk	N.v.t./ geen antwoord
Verwerven van meer kennis	q	q	q	q	q	q
Interesse in vak/studiegebied	q	q	q	q	q	q
Verdieping in gekozen vak/studiegebied	q	q	q	q	q	q
Uitstellen om aan het werk te gaan	q	q	q	q	q	q
Op zoek naar meer uitdaging t.o.v. mijn vorige HO-opleiding	q	q	q	q	q	q
Gevoel om meer te kunnen dan enkel de genoten vooropleiding	q	q	q	q	q	q
Grote kans van slagen voor masteropleiding	q	q	q	q	q	q
Zolang mogelijk studeren omdat het kan	q	q	q	q	q	q
Doorgaan met / beleven studentenleven	q	q	q	q	q	q
Onvoldaan gevoel na behalen vorige HO- opleiding	q	q	q	q	q	q
Extra aanvulling op vorige HO-opleiding	q	q	q	q	q	q
Onderscheiden van afgestudeerden met zelfde vooropleiding	q	q	q	q	q	q
Correctie van – achteraf gezien –verkeerde keuze vooropleiding	q	q	q	q	q	q
Met vorige HO-opleiding weinig perspectief op arbeidsmarkt	q	q	q	q	q	q
De vorige HO-opleiding wordt niet gezien als einddiploma	q	q	q	q	q	q
Zicht op hoger salaris	q	q	q	q	q	q
Zicht op prettiger soort werk/baan	q	q	q	q	q	q
Een hogere functie op de arbeidsmarkt	q	q	q	q	q	q
Grotere kans op een leidinggevende functie	q	q	q	q	q	q
Verbeteren kans op werk	q	q	q	q	q	q
Verkrijgen van (nog) een (andere) academische titel	q	q	q	q	q	q
Verkrijgen van een hogere status	q	q	q	q	q	q
Voldoen aan verwachtingen van omgeving (familie, vrienden, etc)	q	q	q	q	q	q

47. Wat zag / zie je als (mogelijke) belemmeringen bij de keuze voor een masteropleiding? (meer antwoorden mogelijk)	
q	Aangaan van een studielening
q	Volgen van een pre-master traject
q	Opgeven van bijbaan
q	Verhuizen
q	Een concrete mogelijkheid om te gaan werken o.b.v. vorige HO-opleiding
q	De vorige HO-opleiding geeft voldoende arbeidsmarktperspectief
q	Het maken van extra studiekosten
q	Duur master (inclusief pre-master)
q	Engelse taal van het onderwijs
q	Hoeveelheid wiskunde / methoden en technieken
q	Anders, namelijk.....
q	Geen van de bovenstaande
q	Geen antwoord

48. Hoe financiert je je (pre)masteropleiding? (meer antwoorden mogelijk)		
☐	Maximale lening van de IB-groep	Æ vraag 50
☐	Gedeeltelijke lening van de IB-groep	Æ vraag 50
☐	Nul-lening van de IB-groep (met behoud van OV-studentenkaart)	Æ vraag 50
☐	Andere lening	Æ vraag 50
☐	(Studie)beurs	Æ vraag 50
☐	Bijdrage ouders	Æ vraag 50
☐	Spaargeld	Æ vraag 50
☐	Werk	Æ vraag 49
☐	Bestuurs- en/of commissiewerk	Æ vraag 49
☐	Anders, namelijk.....	Æ vraag 50
☐	Geen antwoord	Æ vraag 50

49. Hoeveel uur per week besteed je gemiddeld aan werk (in de zin van betaald werk, bestuurswerk en/of commissiewerk)? (één antwoord mogelijk)	
☐	< 5
☐	> 5 - < 10
☐	> 10 - < 15
☐	> 15 - < 20
☐	> 20 - < 25
☐	> 25 - < 30
☐	> 30
☐	Weet niet

50. Wat zou, volgens jou, je maandelijkse bruto startsalaris zijn bij een full-time baan na het behalen van je <u>vorige HO-opleiding</u> ? (één antwoord mogelijk)	
☐	< € 1000
☐	> € 1000 - < € 1250
☐	> € 1250 - < € 1500
☐	> € 1500 - < € 1750
☐	> € 1750 - < € 2000
☐	> € 2000 - < € 2250
☐	> € 2250 - < € 2500
☐	> € 2500 - < € 2750
☐	> € 2750 - < € 3000
☐	> € 3000
☐	Weet niet

51. Wat zou, volgens jou, je maandelijkse bruto startsalaris zijn bij een full-time baan na het behalen van je <u>masteropleiding</u> ? (één antwoord mogelijk)	
☐	< € 1000
☐	> € 1000 - < € 1250
☐	> € 1250 - < € 1500
☐	> € 1500 - < € 1750
☐	> € 1750 - < € 2000
☐	> € 2000 - < € 2250
☐	> € 2250 - < € 2500
☐	> € 2500 - < € 2750
☐	> € 2750 - < € 3000
☐	> € 3000 - < € 3250
☐	> € 3250 - < € 3500
☐	> € 3500
☐	Weet niet

52. Ben je je (pre)masteropleiding direct na je vorige HO-opleiding begonnen? (één antwoord mogelijk)

Ja

Ja, tijdens mijn vorige HO-opleiding heb ik de pre-master afgerond

Ja, na volgen post HBO-opleiding

Nee, er zat één jaar tussen

Nee, er zaten twee jaren tussen

Nee, er zaten drie jaren tussen

Nee, er zaten meer dan drie jaren tussen

MEDIAGEBRUIK

53. Welke drie websites bezoek jij het vaakst?

1. ....

2. ....

3. ....

54. Hoe vaak maak jij gebruik van de onderstaande media?

	Meerdere keren per dag	Eens per dag	Tussen de 2 en 6 keer per week	Eens per week	Ongeveer eens per maand	Minder dan eens per maand	Nooit	Weet niet/geen antwoord
Teletekst	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Landelijke radio	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Regionale radio	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Landelijke krant	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Regionale krant	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gratis krant (Metro, Splts, De Pers)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Internet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tijdschriften	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Boeken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kabelkrant	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Huis-aan-huis bladen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hyves	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skype	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Een HBO / WO krant (zoals UT-nieuws, Sax, etc.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
MSN-messenger	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

55. Welke drie tijdschrift(en) lees jij het vaakst?

☐ Aktueel	☐ Marie Claire
☐ Autokampioen	☐ Man
☐ Autovisie	☐ Management Team
☐ AvantGarde	☐ MAXIM
☐ Beau Monde	☐ Men's Health
☐ Carp	☐ National Geographic
☐ Celebrity	☐ Nieuwe Revu
☐ Computer Idee	☐ Panorama
☐ Cosmogirl	☐ Party
☐ Cosmopolitan	☐ Power unlimited
☐ Donald Duck	☐ Privé
☐ ELLE	☐ Quest
☐ Elle Girl	☐ Stars
☐ Elsevier	☐ Starstyle
☐ Esta	☐ Unzipp
☐ FHM	☐ Viva
☐ Flair	☐ Voetbal International
☐ Glamour	☐ Vriendin
☐ Glossy	☐ Vrij Nederland
☐ HP / De tijd	☐ Weekend
☐ Intermediair	☐ Yes
☐ Kijk	☐ Zo zit dat
☐ Libelle	☐ Anders, namelijk.....
☐ Margriet	

56. Lees jij wel eens vakbladen/vaktijdschriften?	
☐ Ja	Æ vraag 57
☐ Nee	Æ vraag 58
☐ Weet niet / Geen antwoord	Æ vraag 58

57. Welke vakbladen/vaktijdschriften lees je wel eens?

---

58. Naar welke radiozenders luister jij meestal?

☐	Radio 1
☐	Radio 2
☐	3 FM
☐	Radio 4
☐	747 AM
☐	Radio 538
☐	Slam FM
☐	Sky Radio
☐	Noordzee FM
☐	Kink FM
☐	Qmusic
☐	Caz!
☐	RTL FM/100% NL
☐	Smash FM
☐	Juize fm
☐	Radio 10 gold
☐	Arrow jazz fm
☐	Regionale omroep
☐	Internet / webradio
☐	Anders, namelijk.....

59. Als de Universiteit Twente zou willen adverteren om potentiële studenten op de hoogte te brengen van masteropleidingen of voorlichtingsdagen, waar zou zij dit dan, volgens jou, het beste kunnen doen?

Dit was de laatste vraag van deze vragenlijst.
 Wij willen je hartelijk danken voor je medewerking!

Als je nog opmerkingen of suggesties over het onderzoek en/of over de keuze voor een Master hebt, kun je deze in dit blok noteren:

NOGMAALS HARTELIJK DANK VOOR JE MEDEWERKING!!